

Vastuullisuusosaamista liiketoiminnan perustutkintoon

Johanna Rautkuru

2025 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Vastuullisuusosaamista liiketoiminnan perustutkintoon

Johanna Rautkuru

Tulevaisuussuuntautunut projekti-
johtaminen

Opinnäytetyö

helmikuu 2025

Johanna Rautkuru

Vastuullisuusosaamista liiketoiminnan perustutkintoon

Vuosi

2025

Sivumäärä 77

Kehittämishankkeessa käsitellään Suomen toisen asteen opinnoista liiketoiminnan perustutkinnon eli merkonomin tutkintonimikkeen tuottavaa ammatillista perustutkintoa. Tietoperustassa on käsitelty perustutkinnon muodostumista, ammatillisen koulutuksen keskeistä sanastoa ja kestävään kehitykseen, Agenda2030:een, vastuullisuuteen ja ilmastonmuutokseen liittyvää käsitteistöä sekä liiketoimintaopiskelijan avaintaitoja ja tulevaisuusosaamista. Kestävä kehitys on yksi Opetushallituksen määrittelemistä elinikäisen oppimisen avaintaidoista. Liiketoiminnan pilotissa on hyödynnetty kehittämistyössä palvelumuotoilun tuplatimanttia, jossa toteutettiin tuplatimantin kolme ensimmäistä vaihetta, LÖYDÄ, TUTKI ja MÄÄRITÄ. Kehittämishankkeessa syntyi liiketoiminnan perustutkintoon paikallinen ammatillinen tutkinnon osa, Vastuullinen ja kestävä liiketoiminta, johon on osaamistavoitteiden ja arviointikriteerien lisäksi laadittu tuplatimantin neljättä TUOTA-vaihetta ajatellen myös mahdollinen toteutus-suunnitelma ja aikataulu. Suunnitelman toteutusta käytännössä Luksian Lohjan-toimipisteessä ei ollut mahdollista toteuttaa tämän opinnäytetyön puitteissa opinnäytteen laatijan vaihdettua työnantajaa.

Opinnäytetyö on laadittu liiketoiminnan perustutkintoon (OPH-5162-2021) Länsi-Uudenmaan koulutuskuntayhtymässä Luksiassa, sen Lohjan kampuksella osana valtakunnallista VASKI-hanketta. VASKI-hanke on osa Opetushallituksen rahoittamaa ammatillisen koulutuksen kestäväan kehityksen ja vihreän siirtymän kehittämisohjelmaa vuosina 2022-2023. Työskentely tapahtui neljän pilottiopintoalan edustajien yhteiskehittämisenä pilottityöryhmässä ja pilottiopintoalakohtaisena kehittämistyönä. Kehittämistyössä hyödynnettiin yhteistyöskentelyn ja käytännön havainnoinnin lisäksi muun muassa organisaation erilaisia asiakirjoja ja dokumentteja, tilastopalvelu Vipusta ja Nuorisobarometriä. Liiketoiminnan opintoalalla kehittämishankkeen tavoite laatia paikallinen tutkinnon osa liiketoiminnan perustutkintoon mahdollisesti paikallisen tutkinnon osan suunnittelun joko yhteisiin tutkinnon osiin (YTO) tai ammatillisiin vapaasti valittaviin tutkinnon osiin. Liiketoiminnan opintoalalla kehittämistyötä pilottihankkeessa tehtiin vuoden 2022 kevästä joulukuuhun. Hanketyöskentelyn tavoitteena liiketoiminnan opintoalalla oli suunnitella liiketoiminnan perustutkintoon eli merkonomin koulutusohjelmaan kestäväan kehitykseen liittyvä tutkinnon osa. Lohjan kampuksen pilottiopintoalojen yhteisen hanketyöskentelyn tavoitteena oli luoda pysyviä kestäväan kehityksen hyviä käytäntöjä ja toiminnan kehittämistä koko koulutuskuntayhtymässä sen kaikilla kampuksilla ja kaikilla opintoaloilla. VASKI-hankkeen tavoitteena oli myös jakaa tietoa, osaamista ja hyviä käytäntöjä valtakunnallisesti.

Tutkinnon osa ja laadittu toteutussuunnitelma ovat sellaisenaan minkä tahansa koulutuksen järjestäjän hyödynnettävissä ja kehitettävissä edelleen. Tutkinnon osa luo hyvän pohjan koulutuksen järjestäjien omalle paikalliselle jatkokehitysideoinnille, vastaa hyvin VASKI-hankkeen valtakunnallisiin yhteiskehittämisen tavoitteisiin sekä Luksian paikallisiin hanketavoitteisiin VASKI-hankkeessa sekä myös soveltuu sellaisenaan tulevien valtakunnallisten tutkinnon perusteiden suunnitteluun.

Asiasanat: vaski-hanke, liiketoiminnan perustutkinto, OPH-5162-2021, kestävä kehitys, vastuullinen liiketoiminta

Johanna Rautkuru

Sustainability competence in the vocational qualification in business basic studies

Year

2025

Pages

77

The development project deals with vocational upper secondary studies in Finland that produce a basic vocational qualification in business. The knowledge base explains the study curriculum of a basic qualification, lists and explains the key vocabulary in vocational education and training, and also highlights concepts related to sustainable development, Agenda2030, responsibility and climate change, as well as business students' key competences and future competences. Sustainable development is one of the key competences for lifelong learning defined by the Finnish National Agency for Education. The business pilot utilises the double diamond of service design in the development work. In the business pilot, the first three phases of the double diamond, Discover, Define and Develod, were carried out. The development project created a local vocational unit of the basic degree in business, Responsible and Sustainable Business, for which, in addition to learning targets and assessment criteria, a possible implementation plan and schedule have also been drawn up with the Deliver phase in mind. It was not possible to implement the plan in practice at Luksia's Lohja office within the framework of this thesis after the thesis writer changed employers.

The thesis has been prepared for the vocational qualification in business (diary number OPH-5162-2021) at the Western Uusimaa Education and Training Consortium (Luksia), its Lohja campus, as part of the national VASKI project. The VASKI project is part of the development programme for sustainable development and green transition in vocational education and training funded by the Finnish National Agency for Education in 2022-2023. The work took place as co-creation between representatives of four pilot study fields in a pilot project group and the pilot's study field specific development work. In addition to cooperation and practical observation, various materials and documents of the organisation, the statistical service Vipunen and the Youth Barometer were used in the development work. In the field of business studies, the objective of the development project to prepare a local unit for the vocational qualification basic degree in business made it possible to plan the local unit either for the common parts of the degree (YTO) or for the optional vocational units of the degree. In the field of business studies, development work in the pilot project was carried out from spring to December 2022. The aim of the project work was to design a unit for the vocational qualification in business studies related to sustainable development. The VASKI project also aimed to share information, expertise and good practices nationwide. In the end, the aim of the project in the pilot fields of study on the Lohja campus was to create permanent good practices in the field of sustainable development and the development of operations throughout the Consortium, in all the education provider's campuses and in all fields of study that the Consortium offers. The VASKI project also aimed at nationwide spreading of information, expertise and good practices.

The unit and the implementation plan drawn up can be utilised and further developed by any education provider. The unit creates a good basis for the education providers' own local ideas for further development, responds well to the national co-creation goals of the VASKI project and the local project goals of Luksia in the VASKI project, and is also suitable as such for planning future national degree criteria.

Keywords: vaski project, vocational qualification in business, OPH-5162-2021, sustainable development, responsible business

Sisällys

1	Johdanto ja kehittämisiongelma	6
2	Tietoperusta	8
2.1	Kestävän elämäntavan välttämättömyys ja kestävyyskasvatus	9
2.2	Toisen asteen liiketoiminnan perustutkinnon kehittäminen	9
2.3	Opetuksen ja pedagogisten ratkaisujen kehittäminen	11
2.4	Sanastoa	11
3	Kehittämisasetelma ja käytetyt työkalut	16
4	LÖYDÄ: toimintaympäristöön tutustuminen PESTEL-analyysin avulla.....	20
4.1	Poliittinen ja laillinen toimintaympäristö	20
4.2	Taloudellinen toimintaympäristö	21
4.3	Sosiaalinen toimintaympäristö	22
4.4	Teknologinen toimintaympäristö.....	23
4.5	Ekologinen toimintaympäristö.....	24
5	MÄÄRITÄ: rajaaminen ja kiteyttäminen	26
5.1	Empatiakartat	27
5.2	Perustutkinto-opiskelijan palvelupolku	38
6	KEHITÄ: kehitysidean tarkentaminen ja kehittäminen edelleen	40
6.1	Ideakortit.....	42
6.2	Tulevaisuuden palvelupolku	45
6.3	Tutkinnon osa: vastuullisen ja kestävän liiketoiminnan osaaaja.....	46
7	TUOTA: Tutkinnon osan toteutus suunnitelma.....	49
8	Pohdinta ja jatkokehitysehdotukset	55
	Lähteet.....	61
	Kuviot	69
	Liitteet	70

1 Johdanto ja kehittämisiongelma

Opinnäytetyön kehityshankkeen tarkoituksena oli suunnitella toisen asteen ammatilliseen koulutukseen liiketoiminnan perustutkintoon eli merkonomin koulutusohjelmaan (OPH-5162-2021) kestäväan kehitykseen liittyvä tutkinnon osa. Kehitystyö toteutettiin osana Opetushallituksen valtakunnallisesti koordinoimaa toisen asteen VASKI-hanketta. VASKI-hanke on osa Opetushallituksen rahoittamaa ammatillisen koulutuksen kestävan kehityksen ja vihreän siirtymän kehittämishjelmaa, joka jakautuu vielä kahdeksaan eri teemaan eli työpakettiin (VASKI - vastuullinen ja kestävä ammatillinen koulutus 2022).

Tässä opinnäytetyössä on luotu tuplatimantti-kehitystyökalun TUOTA-vaiheessa paikallinen tutkinnonosa koulutuksen järjestäjän käyttöön otettavaksi. Opinnäytteen kirjoittajan siirryttyä toiselle työnantajalle tammikuussa 2023, ei käsillä oleva opinnäyte sisällä käytännön syistä tuplatimantin varsinaista TUOTA-vaiheen päätöstä eli tutkinnon osan lanseerausta ja testaamista käytännön opetustyössä. Opinnäytteessä esitellään kuitenkin TUOTA-vaiheelle hahmotelma ammatillisesta tutkinnon osasta ja yksi mahdollinen suunnitelma siitä, miten tutkinnon osan opetus voisi koostua, millaiselle oppimiskäsitykselle ja pedagogiikalle se voisi rakentua, ja millainen vuosikello tutkinnon osalle liiketoiminnan opetuksessa voitaisiin laatia. Koulutuksen järjestäjä voi halutessaan ottaa hahmotelman sellaisenaan käyttöön ja kehittää ja suunnitella sitä edelleen haluamallaan tavalla. Tutkinnon osa soveltuu myös osaksi säännöllisesti uudistettavia ammatillisia tutkinnon osia.

Kehittämishanke käynnistyi Länsi-Uudenmaan koulutuskuntayhtymässä (jatkossa Luksia) keväällä 2022 VASKI-hankkeen työpaketissa 4 ”pedagogiset ratkaisut ja oppimisympäristöt”. VASKI-hanke on ollut käynnissä valtakunnallisesti kalenterivuodet 2022-2023. Liiketoiminnan kehittämishankkeen prototyyppi paikallisen liiketoiminnan perustutkinnon tutkinnon osan muodossa valmistui joulukuussa 2022. Kehittämishanketyöskentely sijoittuu maaliskuun 2022 ja joulukuun 2022 välille, ja opinnäytteen kirjoittaminen maaliskuun 2022 ja helmikuun 2025 välille. Kehittämistyöhön on sisältynyt yhteistä hanketyöskentelyä pilottihankeryhmässä Länsi-Uudenmaan koulutuskuntayhtymän Lohjan toimipisteessä sekä hankkeeseen ja opinnäytetyöhön liittyvää omaa hanketyöskentelyä kuten aineistoon ja kirjallisuuteen perehtymistä ja oman pilottivastuualueen kehittämistä liiketoiminnan opintoalalla.

Luksiassa on tehty kestäväan kehitykseen liittyvää kehitys- ja hanketyötä aiemminkin, ja vuonna 2022 organisaatiossa oli tekeillä muun muassa Ekokompassi-sertifiointi. VASKI-hankkeen kautta tavoitellaan hankkeen kuvauksen mukaisesti Luksiassakin ammatillisen koulutuksen kehittämistä ja mahdollisten valmiiden pedagogisten mallien ja/tai oppimismateriaalien ideointia ja/tai tuottamista muuttuvassa, tulevaisuuteen suuntaavassa koulutusajattelussa,

jonka keskeisiä kysymyksiä on: *millaisia tietoja ja taitoja valmistuva opiskelija tarvitsee tulevaisuuden muuttuvassa työelämässä.*

VASKI-verkostokoordinoitihankkeessa on yhteensä kahdeksan eri teemaa (työpakettia, TP):

1. kestävyystiekartta ja verkostokoordinointi
2. viestintäkoordinointi
3. johtamiskäytännöt ja toimintakulttuuri
4. pedagogiset ratkaisut ja oppimisympäristöt
5. osaamisen kehittäminen
6. alueiden ja työelämän kehittäminen
7. hiilijalanjäljen mittaaminen ja seuranta sekä
8. asiantuntijatuki oppilaitosten kestävä kehityksen ohjelmatyöhön. (Opetushallitus 2021a.)

Luksian valitsema osaprojektialue VASKI-hankkeessa sijoittuu työpakettiin 4 (jatkossa TP 4) pedagogiset ratkaisut ja oppimisympäristöt. Luksian paikallisten hanketavoitteiden mukaisesti halutaan varmistaa, että kaikilla opiskelijoilla on riittävät perustiedot ja ymmärrys kestävä kehityksen merkityksestä yhteiskunnassa ja omalla ammattialalla (VASKI - vastuullinen ja kestävä ammatillinen koulutus 2022-2023.) Pilottiopintoaloina hankkeeseen osallistui Luksiasta neljä opintoalaa Lohjan toimipisteestä: turva-ala, liiketoiminta-ala, rakennus- ja maanrakennusala sekä logistiikka- ja autoala.

VASKI-hankkeen työpaketti 4

Työpaketti 4 jakautuu neljään kokonaisuuteen:

1. Kestävän kehityksen integrointi eri alojen opetukseen, sekä koulutusmateriaalien ja menetelmien jakamiseen. Hyödynnetään aiempien hankkeiden ja kehitystyön tuloksia. Tuetaan oppilaitoksia ja annetaan ideoita kestävä kehityksen integroimiseksi eri alojen opetukseen ja ammattitaitovaatimusten toteutukseen.
2. Verkkoympäristöjen hyödyntäminen eri aloilla, mm. osana henkilöstön perehdytystä ja opiskelijoiden opintoja sekä verkkokampus etäopintojen mahdollistamisessa.
3. Kestävät fyysiset oppimisympäristöt (myös työelämä). Työpaikkaohjaajien koulutus ja perehdytys kestäväällä tavalla toimimiseen. Erilaisten kiertotalouden oppimisympäristöjen kartoittaminen ja mallintaminen.
4. Ulkona oppimisen mahdollisuudet. Avataan ulkona oppimisen menetelmiä ja mahdollisuuksia eri aloilla hyödynnettäväksi. Tuetaan oppilaitoksia työstämään alakohittaiset ympäristökasvatussuunnitelmat. (VASKI - vastuullinen ja kestävä ammatillinen koulutus 2022.)

VASKI-hankkeeseen osallistumisen tavoitteet Luksiassa

Hankeosallistumisen kautta ja avulla tavoitteena Luksiassa on lopulta saavuttaa jalkautettuja, pysyviä hyviä käytäntöjä ja toiminnan kehittymistä kestävän kehityksen osa-alueella koko koulutuskuntayhtymässä. Pilottiopintoalojen kautta hanke ja yhteinen kehitystyö haluttiin ensin käynnistää, ja myöhemmin laajentaa ja jalkauttaa aikaansaannokset muille opintoaloille ja kuntayhtymän kaikkiin toimipisteisiin. Hankkeen tavoitteena on jakaa tietoa, osaamista ja hyviä käytäntöjä myös valtakunnallisesti. (VASKI - vastuullinen ja kestävä ammatillinen koulutus 2022; VASKI - vastuullinen ja kestävä ammatillinen koulutus 2022-2023.) Koska kehittämistyö on parhaimmillaan dynaaminen, jatkuvasti muutostilassa oleva prosessi, kehittämistyön aikana syntyvien uusien ajatusten ja ideoiden kautta voidaan saada kestävän kehityksen saralle aikaan paljon muutakin sellaista, jota ei hankesuunnittelussa ole välttämättä osattu lainkaan ennakoita.

Kuntayhtymällä on toimintaa Lohjan toimipisteiden lisäksi Vihdin Nummelassa, Kirkkonummella ja Espoossa (Luksia 2023a; Luksia 2023b). Pilottiopintoalojen aikaansaannoksilla ja tavoitetilassa parhaiden käytäntöjen (Best Practices) laajentamisella ja monistamisella käytöön kuntayhtymän muissakin toimipisteissä on tarkoitus tukea ja tuoda todellista, todennettavissa olevaa kestävän kehityksen ammatillista osaamista Luksiasta valmistuville opiskelijoille, mikä vastaa Opetushallituksen liiketoiminnan tutkinnon perusteissa mainittuihin osaamishaasteisiin kestävän elämäntavan, luonnonvarojen kestävän käytön ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen ymmärtämisestä. Paikallisella kehittämistyöllä luodaan edellytyksiä tulevaisuuden laadukkaalle, laajalle liiketoiminnan osaamisperustalle. Kehittämistyössä tulee kin sen vuoksi huomioida ja suunnitella niin opetusta, arviointia kuin osaamisen todentamista ja kytkeä jokapäiväiseen työskentelyyn yhdessä paikallisten toimijoiden kanssa. Oppimistavoitteiden suunnittelun ja laadinnan lisäksi on tarkoitus pohtia sitä, miten kestävän kehityksen osaamista voidaan kartuttaa, mukaan lukien arvot ja asenteet. (VASKI - vastuullinen ja kestävä ammatillinen koulutus 2022-2023.)

2 Tietoperusta

Kehittämishanke on toteutettu osana valtakunnallista VASKI-hanketta, joka on osa Opetushallituksen rahoittamaa ammatillisen koulutuksen kestävän kehityksen ja vihreän siirtymän kehittämishjelmaa. Hanke jakautuu vielä kahdeksaan eri teemaan eli työpakettiin (VASKI - vastuullinen ja kestävä ammatillinen koulutus 2022). Liiketoiminnan perustutkinnon paikallinen kehittämistyö Lohjan toimipisteessä kytkeytyy osaksi tätä valtakunnallista hanketta, jossa on ollut mukana yhteensä 61 ammatillista oppilaitosta vuosina 2022-2023.

2.1 Kestävän elämäntavan välttämättömyys ja kestävyyskasvatus

VASKI-hankkeen taustana toimii seuraava maininta liiketoiminnan perustutkinnon OPH-5162-2021 (voimassa 1.8.2022 alkaen) tutkinnon perusteiden liitteessä 1 Arvoperusta: Ammatillisessa koulutuksessa ymmärretään kestävän elämäntavan välttämättömyys ja rakennetaan osaamisperustaa ympäristön ja kansalaisten hyvinvointia edistävälle taloudelle. Ammatillinen koulutus lisää ymmärrystä luonnonvarojen kestävästä käytöstä, ilmastonmuutoksen hillinnästä ja siihen sopeutumisesta sekä luonnon monimuotoisuuden säilyttämisestä (Opetushallitus 2021a, s. 105). VASKI-hankkeella rahoitetaan vastuullisen kestävän kehityksen ja vihreän siirtymän tukemista ja edistämistä ammatillisessa koulutuksessa, ja se on osa Opetushallituksen ilmasto- ja kestävyyskasvatuksen kokonaisuutta, jolla pyritään tukemaan peruskoulujen ja toisen asteen oppilaitosten toimintakulttuurin muutosta kohti ekologisesti kestävästä elämäntapaa ja vahvistetaan oppijoiden ilmastonmuutoksen hillintään liittyviä taitoja. Hankkeen avulla on tarkoitus saavuttaa pysyviä niin toiminnallisia kuin rakenteellisiakin muutoksia. (Opetushallitus 2021a.)

2.2 Toisen asteen liiketoiminnan perustutkinnon kehittäminen

Kehittämishankkeessa käsitellään Suomen toisen asteen opintoja ja sieltä erityisesti liiketoiminnan perustutkintoa eli merkonomien tutkintokokonaisuuden tuottavaa ammatillista perustutkintoa, Opetushallituksen tutkinnon perusteissa OPH-5162-2021. Liiketoiminnan perustutkinnon laajuus ilmoitetaan osaamispisteinä (osp). Koko tutkinnon laajuus on 180 osaamispistettä, jonka Opetushallituksen määrittelemät osaamistavoitteet ja tutkinnon sisältö pakollisine ja valinnaisine tutkinnon osineen löytyy sähköisestä ePerusteet -palvelusta, tutkinnon perusteesta OPH-5162-2021. Tutkinnon osat on listattu opinnäytteen lopussa (Liite 1.) Liite sisältää yhteisten pakollisten tutkinnon osien lisäksi kaikki perustutkintoon sisällytettävissä olevat tutkinnon osat, joista valiten opiskelija voi tutkintonsa koostaa. Kunkin tutkinnon osan osaamistavoitteet ovat hyvin laajat, ja niihin voi tarkemmin tutustua tutkinnon perusteiden verkkosivujen kautta kunkin tutkinnon osan omasta linkistä.

Liiketoiminnan perustutkinto-opiskelijoilla tutkinnon perusteissa (OPH-5162-2021) yhteisiä pakollisia ammatillisia tutkinnon osia ovat

- asiakaspalvelu 20 osp
- työyhteisössä toimiminen 15 osp ja
- tuloksellinen toiminta 20 osp,

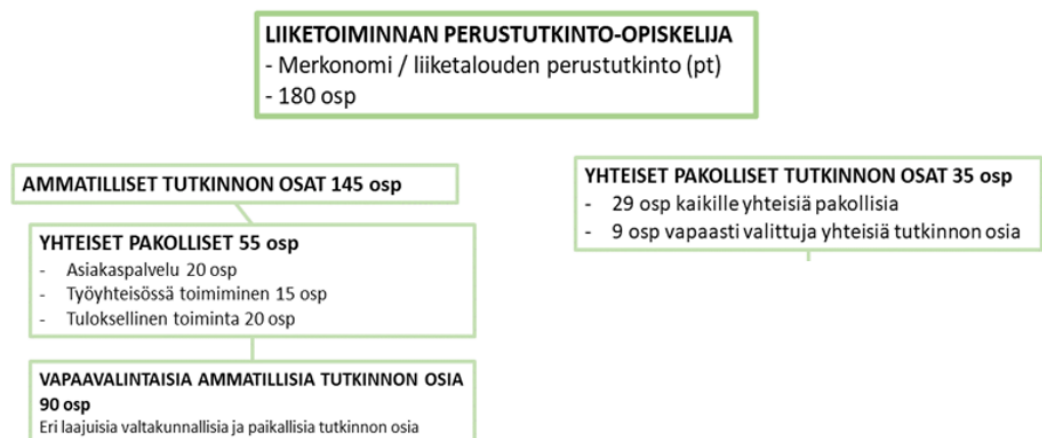
joista osaamispisteitä kertyy yhteensä 55 (Opintopolku 2023a). Pakollisia tutkinnon osia ei voi vaihtaa toisiin, vaan ne on määritelty kaikille pakolliseksi osaamisperustaksi omaan perustutkintoon ja muodostavat liiketoiminnan perustutkinnon ydinosamaisen. Siksi ne on nimettykin pakollisiksi yhteisiksi ammatillisiksi tutkinnon osiksi.

Asiakaspalvelun, työyhteisössä toimimisen ja tuloksellisen toiminnan kaikille pakollisten yhteisten ammatillisten tutkinnon osien lisäksi liiketoiminnan perustutkinto-opiskelija valitsee vapaasti valittavista ammatillisista tutkinnon osista itselleen omaan tutkintoonsa haluamiaan tutkinnon osia niin, että kaikista ammatillisista tutkinnon osista koostuu yhteensä 145 osaamispistettä. Loput 35 osaamispistettä koostuvat yhteisistä tutkinnon osista, jotka ovat kaikille ammatillisille perustutkinnoille yhteisiä, ei alaspesifisiä.

Valinnaisia ammatillisia tutkinnon osia tutkinnon perusteessa OPH-5162-2021 löytyy reilut parikymmentä. Opiskelija voi omilla opintovalinnoillaan erikoistua johonkin tiettyyn teemaan kuten yrittäjyyteen, myyntiin ja markkinointiin tai palkanlaskentaan ja rahoitukseen. (Opintopolku 2023a.) Useimmat tutkinnon osista ovat 15 tai 30 osaamispisteen laajuisia kokonaisuuksia, mutta yksi viiden osaamispisteen laajuinen tutkinnon osakin ammatillisten valinnaisten listalta löytyy: työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen. (Opintopolku 2023a.)

Yhteisten pakollisten tutkinnon osien eli YTO-opintojen yhteensä 29 osaamispisteen laajuinen kokonaisuus on siis kaikille ammatillisille perustutkintoaloille sama. YTO-kokonaisuus sisältää matemaattis-luonnontieteellisiä, viestintä- ja vuorovaikutus- sekä yhteiskunta- ja työelämäopintoja. Kaikilla opintoaloilla valitaan myös yhdeksän opintopisteen edestä vapaavalintaisia YTO-opintoja edellä mainituista kategorioista. Yhteensä YTO-opintoja sisältyy ammatilliseen perustutkintoon jo edellä mainitut 35 osaamispistettä. (Opintopolku 2023a.)

Alla olevassa kuviossa on esitetty yksinkertaistetusti liiketoiminnan perustutkinnon muodostuminen.

Kuvio 1: Liiketoiminnan perustutkinnon muodostuminen (OPH-5162-2021).

Kehittämishankkeessa on olennaista tuntea paikallisen ammatillisen koulutuksen kentän ja liiketoiminnan perustutkinnon lisäksi se niin globaali kuin paikallisempi ympäristö ilmiöineen ja piirteineen, jotka vaikuttavat hankkeen toimintaympäristössä ja VASKI-hankkeen taustalla

myös sen toimeenpanevina voimina. Tässä viitekehyksessä olennaisia ydinteemoja ja huomioitavia ilmiöitä ovat muun muassa kestävä kehitys, vastuullisuus ja ilmasto- ja ympäristöasiat, joihin on hankkeessa perehdytty LÖYDÄ-vaiheessa laajasti erilaisten raporttien, tutkimusten ja muun kirjallisen aineiston kautta. Myös organisaation paikalliset, organisaatiolähtöiset tekijät on tunnettava ja selvitettävä hyvin, vaikka organisaatiolle kehittämishankkeen ulkoisen viitekehyksen pitkälti luovatkin VASKI-hankkeen linjaukset ja määritelmät - näiden sisällä on kuitenkin tilaa ja mahdollisuuksia yksilölliselle, organisaatiolähtöiselle suunnittelulle ja toiminnan kehittämiseksi.

2.3 Opetuksen ja pedagogisten ratkaisujen kehittäminen

Kehittämishankkeen keskiössä paikallisesti on opetuksen ja pedagogisten ratkaisujen kehittäminen, VASKI-hankkeen työpaketti 4:n tavoitteiden kautta. Koska tavoitteena on muun muassa integroida kestävä kehitys opetukseen ja kehittää verkkoympäristöjen käyttöä eri aloille esimerkiksi verkkokampusopintoja tarjoamalla, tulee perehtyä muun muassa erilaisiin opetusratkaisuihin, oppimiskäsityksiin ja pedagogiikkaan. Näitä käsitellään syvemmin kehittämishankkeen TUOTA-vaiheen tutkinnon osan suunnittelun yhteydessä.

Liiketoiminnan opintoalalla kehittämishankkeen painopiste on luonnollisesti liiketoiminnan perustutkinnossa ja sen opiskelijassa, ja liiketoiminnan opintoalalta opintotarjonnasta nousevissa tarpeissa - mitä puuttuu, ja miten näitä puutteita voisi parhaiten täydentää ja parantaa? Kehittämishankkeen varsinainen asiakas on opiskelija, jonka osaamistarpeita ja työelämävalmiuksia varten kehittämistyötä opetuksessa, opetuksen sisällöissä ja toteutustavoissa tehdään. Kehittämistyöllä on vastattava mahdollisimman joustavalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla opiskelijan tarpeisiin muun muassa opetuksen ja oppimismahdollisuuksien järjestämisellä opiskelijan tilanteeseen ja työskentelyorganisaatioon sopivaksi.

2.4 Sanastoa

Alle on koottu tämän kehittämishankkeen viitekehyksessä keskeistä sanastoa VASKI-hankkeeseen, koulutuksen kentän toimijoihin ja ammatilliseen tutkintoon liittyen sekä kestävään kehitykseen ja vastuulliseen liiketoimintaan liittyen. Sanastoon on sisällytetty myös oppimista, oppimiskäsitystä ja pedagogiikkaa koskevaa käsitteistöä määritelmien.

Agenda2030: Kestävän kehityksen globaali toimintaohjelma, joka sisältää 17 tavoitetta. Ohjelmassa mukana olevien maiden tulisi saavuttaa nämä tavoitteet vuoteen 2023 mennessä. (Kestävän kehityksen edistäminen 2022.)

Ammatillinen koulutus/ammattillinen perustutkinto: Ammatillisella perustutkinnolla tarkoitetaan toisen asteen ammatillisia perustutkintoja, jotka antavat ammatilliset perustaidot

tietyn alan eri tehtäviin. Ammatillisen perustutkinnon laajuus on 180 osaamispistettä, ja koulutuksen suorittaminen kestää yleensä noin kolme vuotta. (Opintopolku 2022.)

Ammatillinen tutkinnon osa: Opiskelijan tutkintoonsa sijoittama, ammatillisen osaamisen tutkinnon osa. Liiketoiminnan perustutkinnossa kaikille yhteisiä pakollisia ammatillisia tutkinnon osia ovat asiakaspalvelu (20 osaamispistettä, osp), työyhteisössä toimiminen (15 osp) ja tuloksellinen toiminta (20 osp). Näiden lisäksi opiskelija valitsee kiinnostuksen kohteidensa mukaisesti opintoihinsa ammatillisia tutkinnon osia niin, että ammatillisten tutkinnon osien yhteisosaamispistemäärä on 145. (Opintopolku 2023a.)

Ekologinen kestävyys: YK:n Agenda 2030 kestävä kehityksen periaatteiden mukaan ekologinen kestävä kehitys tarkoittaa ”luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä sekä ihmisten taloudellisten ja aineellisten toimintojen sopeuttamista maapallon luonnonvarojen riittävyyteen ja luonnon sietokykyyn”. Ekologinen kestävä kehitys mahdollistaa muiden kestävä kehityksen osa-alueiden (taloudellinen, sosiaalinen, kulttuurinen) toteutumisen. (Kestävä kehityksen edistäminen 2022.)

HOKS: Henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma. Ammatillisessa koulutuksessa HOKS laaditaan jokaiselle opiskelijalle, ja siinä määritellään muun muassa suoritettava tutkinto tai tutkinnon osat, osaamisen hankkimisen ja osoittamisen tavat ja opiskelijan urasuunnitelma. (Opetushallitus 2024a.)

Integratiivinen pedagogiikka: Opitaan ja yhdistellään samanaikaisesti sekä teoriaa että käytäntöä, vaihdellaan oppimismenetelmiä, opiskellaan yhdessä vuorovaikutteisesti ja työskennellään itsenäisesti työelämässä käytännön työtehtävissä (Alaniska, Hurskainen, Kähkönen, Maikkola, Pihlaja, & Tauriainen 2019, 15)

Kestävä kehitys: Ympäristöministeriön sivujen mukaan ”kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet.” Kestävä kehitys jaetaan usein ekologisen, taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen kestävä kehityksen osa-alueisiin. Sosiaalista ja kulttuurista kestävä kehitystä käsitellään usein yhtenä yhdistettynä osa-alueena. (Ympäristöministeriö 2022.)

Kestävä kädenjälki tai hiilikädenjälki: Kestävä kädenjäljen tai hiilikädenjäljen käsitettä on alettu lanseerata käyttöön aiemmin jo laajemmassa käytössä olleen hiilijalanjälki-termin rinnalle positiivisen merkityksen vastakkaistermiksi. Hiilijalanjäljen tarkoittaessa sitä kasvihuonepäästöjen määrää, minkä jokin tuote, prosessi tai palvelu saa kokonaisuudessaan elinkaarensa aikana aikaan, tarkoittaa kestävä kädenjälki tuotteen, prosessin tai palvelun positiivista ilmastovaikutusta. Hiilikädenjäljen lopputulos on sellainen positiivinen ilmastovaikutus, jota ei syntyisi ilman hiilikädenjälkitoiminnon suorittamista tai tekemistä.

Kestävän kehityksen osaamispolku: Luksiassa tarjottava kaikille opintoaloille yhteinen valinnaisista YTO-opinnoista koostettava, kestävä kehitystä eri näkökulmista lähestyvä opintokonaisuus, laajuudeltaan 3-9 osaamispistettä. Valinnaisia opintojaksoja Luksiassa ovat 3 osllaajuiset Vastuullisuus viestinnässä, Luonnon kiertokulku ja ympäristökysymykset, Kestävän tulevaisuuden rakentaminen ja Kiertotalouden liiketoimintamahdollisuudet. (Luksia 2023c.)

Koulutuksen järjestäjä: Koulutuksen järjestäjä on taho, jonka tehtävänä on järjestää koulutusta. Koulutustehtävistä määritellään lainsäädännössä tai viranomaisen järjestämisen ja ylläpitämisluvissa. Koulutuksen järjestäjät ovat usein kuntia (kuten Helsinki, Stadin AO) tai kuntayhtymiä (kuten REDU) tai ne voivat olla yksityisiä oppilaitoksia kuten yhteisöjä ja säätiöitä (kuten Helsinki Business College). (Tilastokeskus 2023a; Stadin AO 2023; REDU 2023; Helsinki Business College 2023.)

Koulutusala: Koulutusallalla tarkoitetaan koulutusjärjestelmän mukaisia koulutuksia koskevaa luokittelua, joka kuvaa koulutusten sijoittumista tieteen, yhteiskunnan tai työelämän aloille. Koulutusallaluokittelua käytetään koulutusten suunnitteluun, seurantaan ja säätelyyn.

Liiketoiminnan opintoala: Liiketoiminnan opintoala sijoittuu kaupallisten tutkintojen alaisuuteen. Liiketoiminnan perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintoja suoritetaan toisen asteen opinnoissa. Liiketoiminnan jatko-opintoja voidaan suorittaa ammattikorkeakouluissa ja kaupakorkeakouluissa.

Liiketoiminnan perustutkinto (merkonomi): Merkonomitutkinto on liiketoiminnan ja kaupallisen alan perustutkinto.

Liiketoiminnan perustutkinto, tutkinon perusteet OPH-5162-2021: Merkonomitutkinon osaamistavoitteet ja tutkinon sisällöt pakollisine ja valinnaisine tutkinon osineen löytyvät sähköisestä ePerusteet-palvelusta. Kerrallaan voi olla voimassa eri tutkinon perusteita opiskelijan opintojensa aloitusajankohdan mukaan. Tässä opinnäytetyössä käsitellyssä olleet diaarinumeroltaan OPH-5162-2021 olevat tutkinon perusteet ovat tulleet voimaan 1.8.2022 ja ovat siirtymäajalla 31.7.2028 saakka (Opetushallitus 2021b; Taivassalo 2024).

Näyttötutkinto: Opetushallitus on määritellyt näyttötutkintojen osaamisen näyttämisen tavat. Näyttöihin perustuvissa koulutuksissa ensisijainen osaamisen osoittamisen tapa ammatillisissa tutkinon osissa on työelämän ja oppilaitoksen edustajan yhdessä opiskelijan kanssa käymä näyttötilaisuus, jossa opiskelijan osaaminen arvioidaan arviointiperusteiden ja -kriteeristön nojalla ja annetaan opiskelijalle tutkinon osasta arvosana. Arvosana kirjataan opiskelijan tutkintotodistukseen. (Opetushallitus 2023a.) Näyttötutkintoon sisältyy aidoissa oppimisympäristöissä hankittavaa osaamista, joka voi tapahtua esimerkiksi palkattoman koulutusoppimisen ja oppisopimuksen kautta. Myös muutoin ja aiemmin hankittu, osaamistavoitteita

vastaava osaaminen voidaan tunnustaa tutkinnossa. (Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta 673/2017.)

Ongelmapohjainen oppiminen: Toimijan asiantuntijuus ja osaaminen kehittyy ongelmia pohdimalla ja ratkaisemalla (Alaniska et al. 2019, 15).

Opetushallitus: Opetushallitus (OPH) on kehittämisvirasto, jonka tehtävistä määrätään laissa. OPH toimii opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuudessa, ja se vastaa laajalti opetuksen kehittämisestä Suomessa eri oppiasteilla ja eri alojen oppilaitoksissa. OPH johtaa muun muassa ammatillisten tutkintojen perusteiden valmistelua ja määrää tutkinnon perusteista eri tutkinnoissa. (Opetushallitus 2022b.)

Oppimiskäsitys: Eri oppimiskäsityksillä on erilaiset lähestymisnäkökulmat siihen, miten ihminen nähdään oppijana: miten ihminen oppii, mitä oppimisen aikana tapahtuu ja millainen on oppijan ja opettajan rooli oppimistilanteessa. Oppimiskäsitykset vaikuttavat pedagogisten mallien taustalla opettajasta riippumatta, ja ne vaikuttavat opettajan opetukseen ja opettamiseen. Karkea jako eri oppimiskäsitysten välillä voidaan tehdä opettaja- ja oppijakeskeisiin käsityksiin. (Erilaiset oppimiskäsitykset 2022.)

Osaamispiste: Ammatillisten tutkintojen osaamistavoitteiden vaativuutta kuvataan osaamispistejärjestelmällä. Se on mitoitusperuste, joka määräytyy osaamisen kattavuuden, vaikeusasteen ja merkittävyyden suhteessa, eikä siis määräydy esimerkiksi opiskeluun keskimäärin käytettävän ajan tai opetuksen määrän perusteella pistettä kohden. Osaamispiste ei siis mitata aikaa, jonka opiskelija osaamisen hankkimiseen käyttää. (Opetushallitus 2022c.)

Osaamistavoite: Opiskelijan osaamistavoitteet määrätään Opetushallituksen laatimissa tutkinnon perusteissa, joissa määritellään osaamistavoitteet arvosteluasteikolla 1-5 sekä avataan sanallisesti laajemmin arvosanojen T1, H3 ja K5 osaamistavoitteiden osalta. Arvosanat H4 ja T2 sijoittuvat välimaastoon sanallisesti määriteltyjen osaamistavoitteiden saavuttamisen jäädessä joiltain osin puutteellisiksi verrattuna arvosanoihin K5 ja H3.

Paikallinen tutkinnon osa: Koulutuksen järjestäjän on mahdollista laatia omia tutkinnon osia, joilla vastataan paikallisen työelämän osaamistarpeisiin. Paikallisen tutkinnon osan ammattitaitovaatimusten tulee olla tasoltaan vastaavia kuin perustutkinnon muut osat. Paikallistenkin tutkinnon osien tulee sisältää sellaista osaamista, jota voidaan hyödyntää useammassa työpaikassa. (Opetushallitus 2022c.)

Pedagoginen malli: Pedagoginen malli on teoriapohjainen jäsenyys opetus- ja oppimistilanteen etenemisestä. Mallit jäsentävät oppimisprosessia eri vaiheisiin, ja muodostavat oppimisen ja opetuksen etenemiselle suuntaviivat, kehykset ja raamit. Pedagogisten mallien avulla

opetusta ja oppimista voidaan suunnitella pedagogisesti eteneväksi prosessiksi. Mallien taustalla vaikuttaa usein yksi tai useampia oppimiskäsityksiä. (Tampereen yliopisto 2022.)

Pedagogiset ratkaisut ja oppimisympäristöt (TP 4): Työpaketti 4 eli TP 4 on yksi VASKI-hankkeen kahdeksasta teemasta. Länsi-Uudenmaan koulutuskuntayhtymän hanke sijoittuu TP 4:ään. (VASKI - vastuullinen ja kestävä ammatillinen koulutus 2022.)

Projektioppimisen pedagoginen malli: Ryhmässä oppiminen ja työstäminen tapahtuvat oppilaitoksen kontaktiopetuksessa sekä verkko-oppimisympäristöjä hyödyntämällä (Alaniska et al. 2019, 6-11).

Tutkinnon perusteet, tutkinnon perusteet 1.8.2022 (ePerusteet): Tutkinnon perusteissa kuvataan ja määritellään kunkin tutkinnon suorittaneen osaaminen ja osaamistavoitteet ja osaamisen arviointiperusteet tutkinnossa sekä tutkinnon osittain. Ammatillisten tutkintojen osaamistavoitteet kussakin tutkinnon osassa määrittelee Opetushallitus. Ammatillisia tutkinnon osia on sekä pakollisia yhteisiä että valinnaisia. Tässä työssä tarkastellaan pakollisten yhteisten ammatillisten tutkinnon osien osaamistavoitteita tutkinnon perusteiden diaarinumerolla OPH-5162-2021. ePerusteet löytyvät [www-sivuilta](http://www.sivuilla) Opintopolku-palvelusta.

Tutkiva oppiminen: Tutkivan oppimisen malli on pedagoginen lähestymistapa, joka pohjautuu ihmisen ja oppimisen älykkääseen toimintaan. Tutkivassa oppimisessa oppimisen ajatellaan tapahtuvan itsenäisenä prosessina, jossa aiempaa tietoa yhdistellään aiempiin kokemuksiin ja laajennetaan ja luodaan näin uutta osaamista. Tutkiva oppiminen pohjautuu kognitiiviseen oppimiskäsitykseen. (Alaniska et al. 2019, 17.)

Työpaketti 4/TP 4: katso edeltä pedagogiset ratkaisut ja oppimisympäristöt.

VASKI-hanke: VASKI-hanke on osa Opetushallituksen ilmasto- ja kestävyyskasvatuksen kokonaisuutta, jolla pyritään tukemaan peruskoulujen ja toisen asteen oppilaitosten toimintakulttuurin muutosta kohti ekologisesti kestävää elämäntapaa ja vahvistetaan oppijoiden ilmastonmuutoksen hillintään liittyviä taitoja. Hankkeen avulla on tarkoitus saavuttaa pysyviä toiminnallisia ja rakenteellisia muutoksia, tukea Agenda 2030-tavoitteiden toteutumista ammatillisessa koulutuksessa sekä vahvistaa kestävästä kädentäytystä. Hankkeen ytimen muodostaa eri teemojen lopputuloksista koottava ammatillisen koulutuksen kestävyystiekartta, jota ammatillisen koulutuksen järjestäjien on tarkoitus käyttää tulevaisuuden työkaluna kestävässä, vastuullisessa toiminnassa, joka edistää vihreää siirtymää. Hanke on käynnissä tammikuusta 2022 joulukuuhun 2023. (VASKI - Vastuullinen ja kestävä ammatillinen koulutus 2022.)

Vastuullinen liiketoiminta: Modernissa arvoketjuajattelussa korostetaan yhä vahvemmin yksittäisen yrityksen vastuuta koko arvoketjustaan, alihankkijat ja toimittajat mukaan lukien riippumatta siitä, onko yrityksellä minkäänlaista omistussuhdetta näihin tahoihin (Niskala,

Pajunen & Tarna-Mani 2013, 27). Tätä kestäväen kehityksen teemoihin olennaisesti liittyvää kokonaisuutta kutsutaan vastuulliseksi liiketoiminnaksi.

Vertaisoppiminen: Yhteisöllinen ja oppijalähtöinen tapa oppia, jossa oppija toimii opettajana vertaisilleen ja jossa yhteisö toimii yhdessä jonkin ongelman ratkaisemiseksi. (Tieteen termipankki 2022.)

Vihreä siirtymä: Vihreällä siirtymällä tarkoitetaan siirtymistä pois fossiilisista energianlähteistä kohti uusiutuvien energianlähteiden käyttöä. Käsitteen kanssa esiintyvät usein esimerkiksi liitännäistermit hiilineutraalius, ilmastotoimet tai ilmastotoimenpiteet, luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen ja päästöjen vähentäminen. (Ympäristöministeriö 2023.)

Wilma: Wilma on laajasti Suomessa käytössä oleva oppilaitosten opetuksen ja oppimisen alusta, jossa hallinnoidaan muun muassa opiskelijoiden opintotietoja ja opintotarjontaa sekä arviointeja ja tutkinnon muodostumista. Järjestelmää voi tietoturvasestisesti käyttää myös viestintään ja tiedottamiseen opiskelijoille, opiskeluryhmille ja huoltajille. (Wilma 2024.)

Yhteisöllinen oppiminen: Osaamista ja tietoa jaetaan vertaisten kesken sekä käsitellään ja ratkotaan ongelmia yhteistoiminnallisesti (Alaniska et al. 2019, 10-11).

YTO: Ammatillisten perustutkintojen yhteinen tutkinnon osa, joita ammatilliseen perustutkintoon sisältyy yhteensä 35 osaamispistettä. YTOt muodostuvat 11 osaamispisteen laajuisesta viestintä- ja vuorovaikutusosaamisen, kuuden (6) osaamispisteen laajuisesta matemaattis-luonnontieteellisen osaamisen ja yhdeksän (9) osaamispisteen laajuisesta yhteiskunta- ja työelämäosaamisen kokonaisuudesta, joiden lisäksi opiskelija valitsee tutkintoonsa vapaavalintaisia YTOja yhdeksän (9) osaamispisteen edestä. Kestäväen kehityksen yhden osaamispisteen laajuinen tutkinnon osa sijoittuu yhteiskunta- ja työelämäosaamisen kokonaisuuteen. (Opetushallitus 2022c.)

3 Kehittämisasetelma ja käytetyt työkalut

Kehittämishankkeessa oli tavoitteena luoda liiketoiminnan ammatilliseen perustutkintoon selkeä sisältö, jonka kautta sekä Luksian paikalliset että VASKI-hankkeen valtakunnalliset tavoitteet tulisivat kohdatuksi ja katettua mahdollisimman hyvin ja laajasti. Organisaation moninaiset tavoitteet haluttiin kehittämistyön avulla kohdata ja ratkoa mahdollisimman kattavasti sekä pystyä tarjoamaan opiskelijoille nyky maailman ja tulevaisuuden haasteisiin vastaamaan pyrkivää sisältöä ja osaamista.

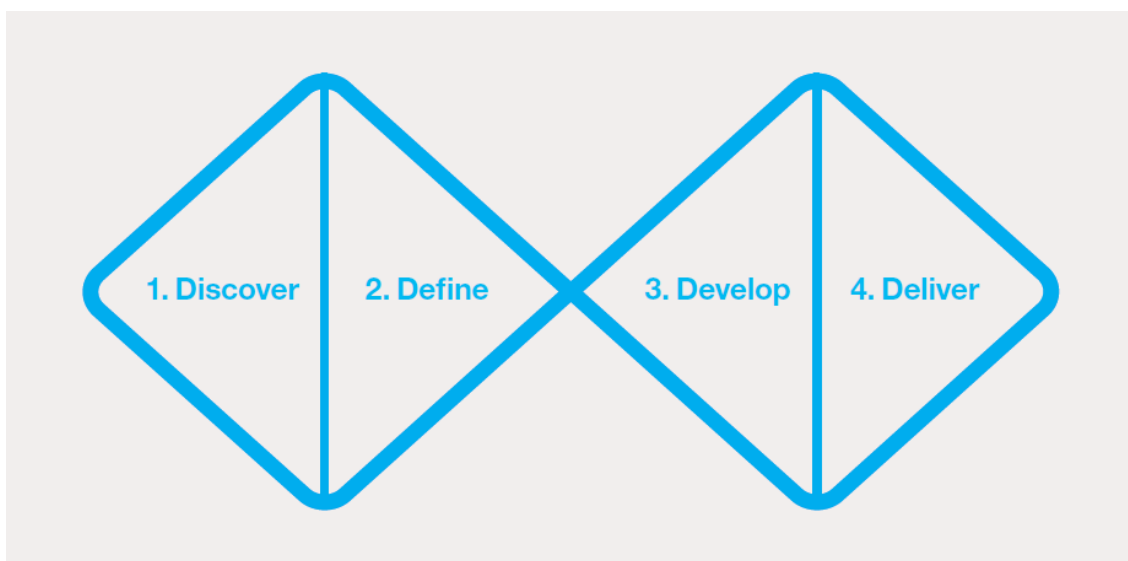
Pilottityöryhmän kokouksissa määritellysti Luksian TP 4:ssä ”pedagogiset ratkaisut ja oppimisympäristöt” halutaan vastata opintoalalta nouseviin osaamistarpeisiin luomalla käytännön

työkalu opiskelijoiden tulevaisuuden kestävyys- ja vastuullisuusosaamishaasteisiin. Työkalulla halutaan luoda edellytyksiä tulevaisuuden laadukkaalle, laajalle liiketoiminnan osaamisperustalle, joka samanaikaisesti vastaa valtakunnallisesti linjattuihin tavoitteisiin muun muassa kestävä elämäntavan välttämättömyydestä, luonnonvarojen kestävästä käytöstä ja ympäristön ja kansalaisten hyvinvointia edistävän talouden ymmärtämisestä.

Liiketoiminnan opintoalalla näiden moninaisten ja laajojen tavoitteiden saavuttaminen tarkoittaa käytännössä opintosisältöjen, opetuksen toteuttamistapojen ja käytettävien pedagogisten ratkaisujen arviointia, tarkastelua ja suunnittelua. Tarkastelu, kehittäminen ja suunnittelu tulee keskittää TP 4:n mukaisesti pedagogisiin ratkaisuihin ja oppimisympäristöihin, ja työssä on huomioitava samanaikaisesti sekä globaalit, kansalliset että paikalliset olosuhteet ja tavoitteet sekä yksittäisen opiskelijan osaamistarpeet nyt ja tulevaisuudessa - organisaation tavoitteita ja tarpeita unohtamatta.

Kehittämisasetelman laajuuden ja monisyisyyden vuoksi opinnäytetyön kehittämistyökaluksi soveltuu parhaiten palvelumuotoilun tuplatimantti, joka on yksi palvelumuotoilussa käytetyistä innovoinnin ja kehittämisen työkaluista. Työkalu soveltuu sekä yksityiskohtaiseen ja syvälliseen työskentelyyn että nopeampaan hahmotteluun ja suunnitteluun projekteissa (Design Council 2023, 6). Tuplatimantti soveltuu monipuolisuutensa ja joustavuutensa vuoksi parhaiten käsillä olevaan kehittämistyöhön. Tuplatimantti on brittiläisen Design Councilin kehittämä palvelumuotoilun työkalu (Ball 2019; Bromley 2020).

Tuplatimantti koostuu kahdesta peräkkäisestä, kaksiosaisesta timantista. Se on kuvallinen, visuaalinen, yksinkertaistettu esitys palvelumuotoilun prosessin etenemisestä. Kullakin osalla on oma nimensä vaiheen mukaan. (Design Council 2023, 6.) Käytän opinnäytetyössäni omista palvelumuotoilun opinnoissani käytettyjä suomen- ja englanninkielisiä termejä. Eri lähteissä nimitykset vaiheille saattavat vaihdella.

Kuvio 2: Double Diamond (Design Council 2023, 6).

Tuplatimantin ensimmäinen neljännes koostuu projektityöskentelyn aloitusvaiheesta, jossa aluksi perehdytään laajasti ja kattavasti kehittämiskohteeseen. Vaiheen nimitys on LÖYDÄ-DISCOVER. Tietoa hankitaan kohteesta, toimintaympäristöstä, sidosryhmistä ja kehittämisprojektiin vaikuttavista ja siihen liittyvistä ilmiöistä ja muista tekijöistä kuten esimerkiksi megatrendeistä. Kehittämiskohdetta pyritään tarkastelemaan ennakkoluulottomasti useista eri uusista näkökulmista. LÖYDÄ-vaiheessa halutaan saada aikaan syvempi niin sosiaalisten kuin taloudellisten trendien sekä liiketoimintaympäristön analyysi, jolle koko myöhempi palvelumuu-toiluprosessi rakentuu. Tärkeää on myös perehtyä kehittämishankkeen hyötyjän ja loppukäyttäjän toiveisiin, arvoihin ja siihen, millaisia pidemmän ajan tavoitteita sillä tai niillä on. Tässä vaiheessa pyritään kartoittamaan ja tunnistamaan käyttäjän tarpeita ja aikaansaamaan alustavia ideoita ja ajatuksia, joista johtaa jalostettavia ja työstettäviä seuraavan vaiheen ideoita.

Vaiheen työkalut voivat koostua monenlaisista eri menetelmistä kehittämisprojektista riippuen. Prosessissa on olennaista erilaisten ajatusten ja mallien ideointi sekä niiden testaus. Toistuvan ideointi-testauskehän kautta edetään tarkentamaan ja määrittelemään mahdollisia ratkaisuja uudelleen.

Ensimmäisessä tuplatimanttivaiheessa, TUTKI-LÖYDÄ/DISCOVER lisätään tietämystä ja käsitystä tutkimuskohteesta tunnistetaan haaste tai ongelma eli löydetään ja tunnistetaan kehittämiskohde. LÖYDÄ-vaiheen taustatutkimukseen voi sisältyä työkaluina esimerkiksi PESTEL-toimintaympäristön analyysi, aiemman tutkimustiedon analyysi ja synteesi, benchmarking, sidosryhmäkartan laadinta ja erilaisia kenttätutkimuksia, kyselyitä tai haastatteluja. Taustatutkimuksessa perehdytään ja esitellään laajasti suomalaisen liiketoiminnan ammatillisen perustutkimuksen rakenne ja koostuminen, paikallinen ja globaali toimintaympäristö, paikalliset ja globaalit tulevaisuus- ja osaamistavoitteet ja haasteet kestävässä kehityksessä ja kestävässä tulevaisuudessa. Työkaluina tässä kehittämishankkeessa on lisäksi käytetty työryhmän ideointikeskusteluita ja niistä syntyneitä muistiinpanoja ja PESTEL-analyysiä.

Toisessa tuplatimanttivaiheessa nimensä mukaisesti (MÄÄRITÄ/DEFINE) määritellään ja kiteytetään kehittämisen kohde ja kehittämismahdollisuudet sekä kerrotaan, miten kiteytys ja rajaus kehittämiskohteelle tehdään. Tässä vaiheessa pyritään määrittelemään tarkemmin ensimmäisessä vaiheessa tunnistetuista tekijöistä merkityksellisimmät. Aloitusvaiheessa saatuja tuloksia analysoidaan tarkemmin, asetetaan tärkeysjärjestykseen ja pyritään tunnistamaan niistä kaikkein olennaisimmat. Vaiheen tarkoitus on saada yhdisteltyä ja kiteytettyä tietoa mahdollisimman rajatuksi ongelmaksi tai mahdollisuudeksi, luoda selkeä käsitys siitä, mihin kehittämisprojektissa keskitytään. (Design Council 2023, 7.)

Löydöksistä siis kiteytetään rajattuja tutkimusongelmia, joita aletaan ratkoa. Tyypillisimmin käytettävät työkalut ovat erilaiset projektin johtamisen menetelmät (Design Council 2023, 7). Eri projekteissa ja projektin eri vaiheissa käytettävät työkalut valitaan projektin mukaan, mitkä kulloinkin parhaiten soveltuvat kyseessä olevaan projektiin. Tässä kehittämishankkeessa ensimmäisessä vaiheessa muodostuneen aineiston ja tiedon pohjalta laadittiin nykyinen palvelupolku sekä empatiakartat organisaatiosta ja opiskelijasta.

Tuplatimanttikehittämisprosessin kolmannessa vaiheessa (KEHITÄ/DEVELOP) kehitetään ja ideoidaan toteuttamiskelpoisia ideoita, haetaan ratkaisuja ja prototypoidaan ja testataan niitä (Ball 2019; Design Council 2023, 6-7). Projektitoimeksiannosta pyritään aikaansaamaan tarkoituksenmukainen tuote tai palvelutoteutus. Palvelun osatekijöitä kehitetään palvelumuotoilun menetelmin luovuutta käyttäen niin, että ne muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden. Tuotetta tai palvelukonseptia kehitetään kunnes se on toteuttamiskelpoinen. Tyypillisiä tämän vaiheen työkaluja ovat muun muassa brainstorming ja erilaiset yhteiskehittämisen työpaikat, prototypointi ja testaus (Design Council 2023, 7). Tässä kehittämishankkeessa pohdittiin ja kartoitettiin eri opintoalojen toteutuskelpoisia mahdollisuuksia yhteisissä tapaamisissa, ja liiketoiminnan opintoalalla pohdittiin eri mahdollisuuksia ideakarttojen avulla ja laatimalla opiskelijalle tulevaisuuden palvelupolku.

Kehittämisprojektin viimeisessä vaiheessa (TUOTA/DELIVER) valitaan ja viedään valittua mallia käytäntöön (Ball 2019; Design Council 2023, 6.) Tuote tai palvelu viimeistellään käyttöönottoa varten ja lanseerataan käyttöön, ja sen tulisi vastata LÖYDÄ-vaiheessa tunnistettuja tarpeita, haasteita tai ongelmia. On tärkeä muistaa huomioida palautteen antaminen ja siihen reagoiminen organisaatiossa lanseerauksen jälkeen. (Design Council 2023,9.) Tuplatimantin neljännessä vaiheessa työkaluina voidaan käyttää esimerkiksi viimeisteltä palvelukonseptia ja Service Blueprintiä, Business Model tai Mission Model Canvasia ja käyttöönottosuunnitelmaa. Erilaisten skenaarioiden luominen on myös mahdollista. (Design Council 2023, 9). Tässä kehittämishankkeessa on laadittu yksi mahdollinen käytännön toteutussuunnitelma vuosikelloineen uuteen valinnaiseen ammatilliseen tutkinnon osaan liiketoiminnan perustutkinnossa. Itse käytäntöön lanseerausvaihetta ja käytännön testausta ei tässä kehittämistyössä ole ollut mahdollista tehdä.

Aineiston kerääminen ja käsittely

Opinnäytteessä käytetty aineisto koostuu pilottityöryhmän kokousten ja niissä käytyjen keskusteluiden pohjalta syntyneistä muistiinpanoista ja kokouspöytäkirjoista, opintoalojen keskusteluista ja yhteisestä ideoinnista sekä kaikista verkossa ja muissa lähteissä käytettävissä olleista ammatillista koulutusta, opintojen muodostumista ja toimintaympäristöä koskevista tietolähteistä. Aineiston analyysissä käytetään kehitystyökaluina PESTEL-analyysiä, palvelupolkua, ideakortteja ja empatiakarttoja.

4 LÖYDÄ: toimintaympäristöön tutustuminen PESTEL-analyysin avulla

Kehittämishankkeen ensimmäisessä vaiheessa tarkasteltavaa ilmiötä on ennalta rajattu ja tarkennettu VASKI-hankkeen puitteissa. LÖYDÄ-vaiheessa toimintaympäristöön perehdytään laajasti. Keskiössä ovat niin paikallinen kuin globaali toimintaympäristö kuin tulevaisuus- ja osamistavoitteet ja haasteet kestävässä kehityksessä ja kestävässä tulevaisuudessa. Liiketoiminnan perustutkinnon rakenne ja tutkinnon koostuminen on tunnettava tietääkseen, millaisessa opiskelun ja tutkintojen suorittamisen kontekstissa kehittämistyötä tehdään. LÖYDÄ-vaiheen työkaluina käytetään työryhmän ideointikeskusteluja ja niistä syntyneitä muistiinpanoja ja PESTEL-analyysiä.

PESTE-analyysi - toimintaympäristön analyysi

PESTE- tai PESTEL-analyysiä voi käyttää hyväkseen niin yritysten, erilaisten organisaatioiden kuin kolmannen sektorin toimintaympäristön analysoinnissa. Analyysillä tavoitellaan organisaatioon vaikuttavien keskeisten muutosvoimien selkeyttämistä ja esittämistä. PESTEL-analyysin kirjaimet edustavat kukin eri tekijäkategoriaa: poliittiset, ekonomiset, sosiaaliset, teknologiset, ekologiset ja lainsäädännölliset tekijät, jotka toimivat organisaation näkökulmasta muutosvoimina. Analyysillä on tarkoitus selkeyttää näitä taustatekijöitä ja niiden vaikutuksia organisaation toimintaan. Kategorisoinnin avulla tutkittavaa kohdetta on helpompi havainnoida ja esittää siitä tulkintoja, joita voidaan käyttää palvelumuotoiluprosessin taustatutkimuksessa. (Laurea Canvas 2022; Redesan 2021.)

Tässä kehittämissuorituksessa PESTEL-analyysin osa-alue laillisesta toimintaympäristöstä sisältyy poliittisen toimintaympäristön analyysiin, eli tehdään PESTE-analyysi, jossa laillista toimintaympäristöä ei tarkastella irrallisena ja erillisenä osa-alueena.

4.1 Poliittinen ja laillinen toimintaympäristö

Ammatillisen koulutuksen järjestämistä säädellään useilla eri laeilla (esim. valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta). Ammatillisen koulutuksen järjestämisluvat haetaan opetus- ja kulttuuriministeriöltä, ja hakijalla tulee olla järjestämistoimintaa varten useammalle vuodelle osoitettuna riittävä maksuvalmius ja vakavaraisuus ja näiden hallinta (Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta 673/2017). Järjestämislupa voidaan myöntää hakemuksesta kunnalle, kuntayhtymälle, rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle, ja siinä määrätään ne tutkinnot, joita koulutuksen järjestäjällä on oikeus myöntää ja joihin se voi järjestää tutkintokoulutusta (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017; Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta 547/2018; Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta 1215/2020).

Koulutuksen järjestämislupa on myönnetty Länsi-Uudenmaan koulutuskuntayhtymälle (Luksia), joka on Inkoon, Karkkilan, Hangon, Raaseporin, Lohjan, Kirkkonummen, Siuntion ja Vihdin kuntien perustama kuntayhtymä (Luksia 2023a). Kuntayhtymällä on toimintaa Lohjan toimipisteiden lisäksi Vihdin Nummelassa, Kirkkonummella ja Espoossa (Luksia 2023a; Luksia 2023c).

Oppivelvollisuuslain (1214/2020) myötä oppivelvollisuus pitenee käsittämään opiskeluvelvoitteen 18 vuoden ikään saakka tai kunnes saa valmiiksi toisen asteen tutkinnon (lukio tai ammatillinen tutkinto). Luksian tarkastuslautakunnan arviokertomuksen (Luksia 2021) mukaan oppivelvollisuuden pidentäminen ei vaikuttanut Luksian hakijamääriin sen vuoksi, että alueen kaikki nuoret ovat aiemminkin jatkaneet jatko-opintoihin perusopetuksen jälkeen.

Euroopan vihreän kehityksen ohjelmassa tavoitteena on tehdä Euroopasta hiilineutraali maanosa vuoteen 2050 mennessä. Kyseessä on kasvustrategia, jolla tavoitellaan Euroopasta kilpailukykyistä ja modernia, mutta samalla resurssitehokasta ja ilmastoneutraalia toimijaa. Sen ytimessä ovat kestävä teollisuuden tukeminen ja vihreiden teknologioiden käyttö. (Euroopan komissio 2023.) Lisäksi komissio on julkaissut alkuvuodesta 2022 esityksen EU:n yritysvelvoitelainsäädännöstä. Se on lainsäädäntöehdotus yritysten kestävydestä ja asianmukaisesta huolellisuudesta. Myös yhteisellä yritysvelvoitelainsäädännöllä tavoitellaan siirtymää kohti hiilineutraalia taloutta yhtenäisen toimintaympäristön ja yhdenmukaisten vaateiden kautta unionin alueella toimiville yrityksille. (Valtioneuvosto 2022.)

4.2 Taloudellinen toimintaympäristö

Ammatillisen koulutuksen järjestäjän rahoitus muodostuu perus-, suoritus- ja vaikuttavuusrahoituksesta suhteutettuna suhteellisesti kaikkiin koulutuksen järjestäjien suoritteisiin. Opetus- ja kulttuuriministeriö voi erityisestä harkinnanvaraisesta syystä korottaa perusrahoitusta sekä lisätalousarviolla myöntää strategiarahoitusta. Koulutuksen järjestäjä saa vaikuttavuusrahoitusta tutkinnon tai tutkinnon osia suorittaneiden määrien ja työllistymisen sekä opiskelija- ja koulutus- ja oppisopimustyöelämäpalautteen perusteella. (Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta 1705/2009; Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta 548/2018.)

Koronan aiheuttamat haasteet, ongelmat ja viiveet opintojen järjestämisessä, opintojen etenemisessä ja opiskelijoiden valmistumisessa ovat vaikuttaneet myös Luksian toimintaan ja kannattavuuteen heijastuen myös tuleviin vuosiin koulutuksen keskeyttäneiden opiskelijoiden ja opintojen viivästyminen myötä (Luksia 2021). Koulutuksiin ja valmistumisiin tuli ongelmia muun muassa siksi, että työelämään ei ollut mahdollista lähteä, mitä näyttötutkinnot pääsääntöisesti edellyttävät.

Maailmanpolitiikan muutokset ja Ukrainan kriisi yllättäen vauhdittuneen vihreän siirtymän kanssa ovat viime vuoden aikana vaikuttaneet laajasti globaalillakin tasolla. Suomessa on paljon puhuttu muun muassa ruuan ja energian hintojen noususta ja inflaatiosta (Tilastokeskus 2023b; Hiilamo 2023), mikä vaikuttaa luonnollisesti kaikkiin yhteiskunnan toimijoihin, ei vain kotitalouksiin. Energiakriisin ja laajan inflaation myötä odotettavissa on ennakoimattomia kustannusten korotuksia. Erityisiä sopeutustarpeita poikkeavassa energiapoliittisessa tilanteessa ei odoteta. (Luksia 2022.)

Tarkastuslautakunnan arviokertomuksen mukaan Luksialle ei rahoitusperustaksi riitä ensijaisten hakijoiden ja aloittaneiden opiskelijoiden määrä, vaan aloittaneiden opiskelijoiden tulisi sekä edistyä opinnoissaan että valmistua. Rahoitustilanne ja -periaatteet ovat muuttuneet koulutuksen järjestäjän näkökulmasta aiempaa epävarmemmiksi, ja vaikutusrahoituksen saamiseen tarvittavia opiskelija- ja työelämäpalautteita saadaan hyvin vähän. (Luksia 2021.) Tulokset raportoituivat vasta, kun palautteita määritellyssä kohderyhmässä on vähintään viisi (5) kappaletta (Opetushallitus 2024b). Palautemäärien vähäisyys on valtakunnallinen ongelma (Viipunen 2023).

Lautakunnan arvion mukaan Luksiassa tulisi järjestää 11 kuukautena vuodesta koulutusta, jotta täysi rahoitus olisi mahdollista saada. Tähän tavoitteeseen on pyritty verkko-opintojen tarjoamisella sekä koulutus- ja oppisopimusten laadinnalla ja oppisopimuksilla. Laadukasta koulutusta tulisi järjestää taloudellisesti kestäväällä tavalla (Luksia 2021) huomioiden työelämän muutosten ennakointi ja työelämälähtöisyys. Luksialla on markkinaehtoisia koulutuksia tarjoava osakeyhtiö, joka kilpailee myös hyvin osaavilla ja kilpailluilla markkinoilla etenkin pääkaupunkiseudulla (Luksia 2022).

Oppivelvollisuuden pidentyminen merkitsi koulutuksen järjestäjille lisäkustannuksia, sillä toisen asteen koulutuksen tulee olla opiskelijalle maksutonta (Luksia 2021; Oppivelvollisuuslaki 1214/2020). Opiskelijalle yleensä se tarkoittaa tarpeellisten työvälineiden ja oppimateriaalien maksuttomuutta. Liiketoiminnan opiskelijalle tämä on tarkoittanut esimerkiksi kannettavaa tietokonetta ja muistiinpanovälineitä. Opiskelijoiden tilannetta maksuttomuus on luonnollisesti tasoittanut, kun koulutukseen hakeutuminen ei enää ole ollut kiinni suoraan ainaakaan taloudellisista tekijöistä.

Koulutuksen järjestämiseen, prosessien ja koulutuksen sekä toiminnan kehittämiseen on mahdollista hakea rahoitusta esimerkiksi erilaisista Opetushallituksen hankkeista, joista vastuullisen ja kestävämmän ammatillisen koulutuksen kehittämishanke VASKI on yksi.

4.3 Sosiaalinen toimintaympäristö

Nuorten ikäluokat pienenevät myös tulevina vuosina. Luksian vetovoimaisuus oppilaitokseen hakijoiden keskuudessa on noussut hieman vuonna 2022, kun aiempaan verrattuna

ensisijaisissa hakijoissa kasvua oli 15 %. (Luksia 2022.) Ensisijaisia hakijoita Luksiaan vuonna 2022 oli 606 henkilöä vuonna 2023, ja 614 henkilöä vuonna 2024. Muun muassa liiketoimintala on kasvattanut ensisijaisia hakijamääriään. (Luksia 2024a). Yhteishaussa ensisijaisten hakijoiden määrät ovat pitkään pysytelleet vakaina (Vipunen 2023).

Perustutkinnoista valmistuneita on ollut vain 47 % tavoiteasetantaan vähintään 60 % verrattuna. Perustutkinnon suorittaminen siis keskeytyy Luksiassa yli puolella aloittaneista. Maahanmuuttajien ja jatkuvan oppimisen koulutukseen (esimerkiksi ammatti- ja erikoisammattitutkinnot) tarvitaan lisää opiskelijoita paikkaamaan hakijapulaa tutkinnoissa. (Luksia 2022.) Myös Luksiassa on mahdollista hakeutua opiskelemaan eri opintoaloille ympäri vuoden jatkuvan haun kautta (Luksia 2024b), millä on mahdollista lisätä ja tasata hakijamääriä eri aloilla yhteishakujen välillä.

Länsi-Uudenmaan koulutuskuntayhtymän sijainti Uudellamaalla aiheuttaa sen, että alueella on kovaa kilpailua muiden koulutuksen järjestäjien kanssa opiskelijoista. Oppilaitoksen valintaan vaikuttavat yhä enenevässä määrin koulutuksen järjestäjän julkisuuskuva ja maine. Pääkaupunkiseudulla on useita laadukkaita ja haluttuja ammatillisen koulutuksen tarjoajia, jotka kilpailevat omalla opintotarjonnallaan Luksian kanssa. Alueella on liiketoiminnan opintoalalla useampia ainoastaan liiketoiminnan opintoja tarjoavia oppilaitoksia, kuten Mercuria Vantaalla ja Helsinki Business College Helsingin Vallilassa. Luksialla on yhteistyösopimuksia Omnian, Keudan ja Laurean (AMK) kanssa (Luksia 2022), ja sen tavoitteissa korostuukin osaamistarpeiden ennakoinnin ohella alueellinen yhteistyö ja osaamisen jakaminen. Avaimina menestykseen nähdään yhteiskehittäminen ja kehittämishakkeet paikallisen elinkeinoelämän kanssa. Halutaan luoda uutta paikallista yrittäjyyttä ja työpaikkoja.

4.4 Teknologinen toimintaympäristö

Tietoyhteiskunnassa tekninen kehitys ja digitalisaatio etenevät kovin harppauksin. Esimerkiksi liiketoiminnan opiskelussa opiskelijoiden oppilaitokselta saamiin työvälineisiin kuuluu yhä useammin kannettava tietokone, ja yhä useammin tehtävät, oppimateriaalit ja opiskeltavat kurssit ovat sähköisessä muodossa joko osittain tai kokonaan. Myös muiden kuin monimuoto-opiskelijoiden on mahdollista opiskella myös perustutkintoon kuuluvia YTO-opintoja verkko-opintoina (Luksia 2023d). Liiketoiminnan perustutkinnossa Lohjalla kaikkien ammatillisten tutkinnon osien pääasiallisena oppimisalustana toimii Moodle, ja yhteydenpito opiskelijoihin ja kohteihin, kirjaaminen, seuranta ja opintojen edistämisen muut työkalut ovat kaikki sähköisiä (Luksia 2023d).

Työelämän murros, muuttuvat toimenkuvat ja uudenlaiset osaamisvaatimukset yhteiskunnassa luovat painetta myös teknologisen oppimisympäristön laatuun ja toimivuuteen sekä siihen, miten teknologiaa ja digitalisaatioita hyödynnetään järkevällä tavalla osaamisen hankkimisessa ja opiskelussa. Esimerkiksi toimintaympäristössä varsin mahdollinen sähkökatkos,

tietoliikenneverkkojen häiriötilanne tai kyberhyökkäys voivat tehokkaasti sotkea ja estää opiskelua, jolloin tällaisia skenaarioita varten tulee olla varautumissuunnitelmat mahdollisimman häiriötöntä toiminnan jatkumista varten. (Opetushallitus 2022a; Kyberharjoitusskenaariot 2022.) Uudellamaalla tapahtui vuodenvaihteessa 2022-2023 laaja koulutuksen järjestäjään kohdistunut ja toimintaa laajasti ja pitkäaikaisesti haitannut kyberhyökkäys (Keuda 2023a). Myös Etelä-Savon ammattiopisto joutui loppuvuodesta 2023 kyberhyökkäyksen kohteeksi (Krogerus 2023), joten erilaiset häiriötilanneskenaariot etenkin nykyisessä maailmantilanteessa ovat varsin relevantteja. Erilaisista kyberhyökkäyksistä yhteiskunnassa on enenevässä määrin tullut arkipäivää Suomessakin. Uutisia ja raportteja uusista tietoturva-, verkkohäirintä- ja kyberhyökkäyksistä ja muusta epäilyttävästä tai haittaavasta toiminnasta tulee lähes viikoittain. (esim. Ikävalko 2023; Karhu 2023; Korpela 2024; Muilu, Reunanen, Rissanen & Rummukainen 2023; Ronkainen 2023).

Mahdollisuuksien innovointi ja digitalisaation tehokas hyödyntäminen antavat koulutuksen järjestäjälle jopa globaaleja mahdollisuuksia koulutuskilpailussa, kansainvälistymisessä, yhteistyössä, projekteissa, hankkeissa ja opetusviennissä. Sen tehokas hyödyntäminen edellyttää erillistä digitaalista strategiaa ja sen integroimista organisaation ydintoimintoihin. Luksian tavoitteisiin sisältyykin halu lisätä ja kehittää digitalisaatiota pedagogiikassa ja palveluissa (Luksia 2023f; Luksia 2024c).

4.5 Ekologinen toimintaympäristö

Toimintaympäristössä tapahtuu koko ajan jotakin, mikä vaatii yleensä välitöntä huomiota ja reagointia. Esimerkiksi helmikuussa 2024 alkaneen Ukrainan tilanteen myötä globaali toimintaympäristö elää jatkuvassa muutos-, jännite- ja häiriötilassa, mikä vaatii pitsi jatkuvaa ajan hermolla elämistä, myös valmiutta ja nopeutta toimia joustavasti ja tilanteeseen soveltuvalta tavalla. Olemme myös saaneet tietää, ettei Suomessa olekaan niin paljon hiilinieluja kuin on oletettu (Kaskela 2022) ja luontokato on noussut Suomessakin taas uutisotsikoihin, ilmastokriisin ja ilmastoahdistuksen ohelle (Dufva 2023). Silti pinnan alla kytee enemmänkin asioita ja kehityskulkuja, joita olisi hyvä päästä havainnoimaan ja ennakoimaan, jotta niihin varautuminen olisi paremmin mahdollista.

Suomi on vuonna 2013 uudistanut kansallisen kestävän kehityksen strategiansa, joka sai ilmi-
asukseen kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumuksen nimeltään ”Suomi, jonka haluamme 2050”. Tässä sitoumuksessa julkishallinto ja muut toimijat sitoutuvat edistämään kestävää kehitystä kaikessa toiminnassaan. Yhteiskuntasopimuksen pohjan muodostavat YK:n kestävän kehityksen tavoitteet, Agenda 2030, joista mukana ovat seuraavat alatavoitteet:

- yhdenvertaiset mahdollisuudet hyvinvointiin
- vaikuttavien ihmisten yhteiskunta

- työtä kestävästi
- kestävät yhdyskunnat ja paikallisyhteisöt
- hiilineutraali yhteiskunta
- resurssiviisas talous
- luonnon kantokykyä kunnioittavat elämäntavat
- luontoa kunnioittava päätöksenteko. (Kestavakehitys.fi 2023.)

Myös oppilaitokset ja yksityishenkilöt voivat antaa oman konkreettisen toimenpidesitoumuksensa yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi (Kestavakehitys.fi 2023).

Agenda 2030 on vuonna 2015 YK:ssa sovittu kestävän kehityksen globaali toimintaohjelma, joka ohjaa maailman kaikkien maiden kestävän kehityksen työtä. Ohjelmassa on 17 tavoitetta alatavoitteineen, jotka tulisi globaalisti saavuttaa vuoteen 2023 mennessä, mistä tulee ohjelman nimi. (United Nations 2023.)

Kestävä kehitys on yksi vallitsevista maailmanlaajuisista megatrendeistä. Sitra on Megatrendit 2023-raportissaan (Wartiovaara, Aspivaara & Nyman, 2023) sijoittanut luonnon kantokyvyn murenemisen viiden vallitsevan kehityskulun listan ykköseksi ja sijoittaa katsauksessaan ekologisen kestävyyskriisin muiden globaalien kestävyysaasteiden keskiöön.

Sitran Megatrendit 2023 kokonaisuudessaan on

1. Luonnon kantokyky murenee
2. Hyvinvoinnin haasteet kasvavat
3. Demokratian kamppailu kovenee
4. Kilpailu digivallasta kiihtyy
5. Talouden perusta rakoilee

Sitran megatrendilistaus on pysynyt sanasta sanaan samana myös vuonna 2024. Ekologisen jälleenrakentamisen ensisijaisuus on edelleen ilmeistä, ja luontoon kohdistuvaa käyttöpainetta on kestävyuden säilymiseksi saatava pienennettyä - ihminen tarvitsee luontoa eikä tule toimeen ilman sitä. (Dufva, 2024.) Ympäristön tilan heikkeneminen vaikuttaa laajasti kaikkialla, kytkeytyy paikallisiin ja laajempiin muihin kehityskulkuihin ja aiheuttaa erilaisia syy-seuraussuhdeketjuja niin geopolitiittisesti kuin paikallisestikin. Ympäristön tilan heikkeneminen heijastuu suoraan ihmisyhteisöihin elinoloja ja elinmahdollisuuksia heikentävästi. Monimuotoisuuden heikentyessä kärsii sekä luonto että ihminen. Luonnolla ja ympäristöllä on merkitystä paitsi talouteen, myös ihmisten hyvinvointiin (Dufva 2023). Arvioiden mukaan 22 vuodessa (1992-2014) bruttokansantuote tuplaantui ja yksilöiden aineettomat resurssit lisääntyivät globaalisti noin 13 % henkeä kohden. Samana aikana henkeä kohden lasketut luonnonvarapääomat kuitenkin ovat romahtaneet 40 %. (HM treasury 2021, 1.)

Ymmärrys luonnosta ja sen merkityksestä ihmiskunnalle on syventynyt viime vuosina (Dufva 2023). Luontokato tarkoittaa luonnon monimuotoisuuden nopeaa vähenemistä (Dufva 2023), ja se vaarantaa talouden, julkisen taloudenpidon ja tulevien sukupolvien hyvinvoinnin (Mäntylä 2023). Luonnon monimuotoisuus puolestaan tarkoittaa luonnon kykyä olla tuottava, resilientti ja sopeutuva (HM treasury 2021, 1). Samanaikaisesti on ymmärretty ja hahmotettu, että uusien toimintamallien kautta löytyy mahdollisuuksia toimia resurssitehokkaammin ja kestävämmiin samalla kun ihmisten hyvinvointia parannetaan. Uudenlainen toiminta edellyttää kuitenkin muun muassa osaamista ja luonnon kannalta kestävien ratkaisujen tekemistä. (Dufva 2023.)

Kaivos- ja öljyjättien hallitusammattilainen Kaisa Hietala (2023) näkee, että biodiversiteettikriisi ja luontokato tulee näkymään paljon radikaalimmin tulevaisuudessa ympäristön muutosten myötä. Hänen mukaansa luontokadon huomiointi tulee tulevaisuudessa olemaan automaatio ja oletusolettama yritystoiminnassa, eikä enää ole sen enempää tarpeen kuin mahdollistaakaan kiistellä toiset 30 vuotta siitä, onko ilmastonmuutos totta vai ei. Luonnon monimuotoisuudelle tarvitaan mittareita, jotka ohjaisivat yritysten toimintaa. Toistaiseksi luonnon tarjoamia hyötyjä ja sille koituvia haittoja ei vielä hinnoitella kunnolla, vaikka merkittävä osa taloudellisesta arvonnollisuudesta perustuu luonnon tuottamiin palveluihin. Tämä johtaa esimerkiksi saastuttamiseen ja luonnonvarojen tuhlaamiseen. (Mäntylä 2023.)

Hietalan (2023) mukaan bisnes ja kestävyys voidaan yhdistää, kun lähdetään ajattelemaan asioita ihan eri tavalla. Nykyiset haasteet eivät ole katoamassa mihinkään, mutta niissä piilee mahdollisuuksia ja ratkaisuja (Dufva 2023; Dufva 2024).

Luksialla on useita organisaation läpileikkaavia periaatteita ja tavoitteita, jotka liittyvät Agenda 2030:n eri tavoitteisiin, kansalliseen kestävä kehityksen toimintaohjelmaan ja vastuullisuuteen, kuten vastuullinen ja kestävä kehityksen mukainen toiminta, kestävä kehityksen tavoite- ja toimenpideohjelman luominen, koulutustarjonnan ja pedagogisten ratkaisujen kehittäminen ja henkilöstön ja opiskelijoiden hyvinvoinnista ja motivoinnista huolehtiminen (Luksia 2023e). Tavoitesuunnittelussa kerrotaan haluttavan kasvattaa opiskelijoista avarakkain tulevaisuuden tekijöitä, painottaa kotikansainvälistymistä ja ilmastovastuullista kansainvälistymistä (Luksia 2023 d; Luksia 2022). Organisaatiossa on vuonna 2022 tekeillä myös Ekokompassi-ympäristöjärjestelmä (Ekokompassi 2023).

5 MÄÄRITÄ: rajaaminen ja kiteyttäminen

LÖYDÄ-vaiheessa toimintaympäristöön perehdyttiin yhteisissä pilottiryhmän tapaamisissa ja keskusteluissa. Kukin pilottiopintoalan edustaja vastasi toimintaympäristön analysoinnista ja kartoituksesta oman opintoalansa puitteissa. Opintoalalla keskustelua käytiin arjessa oman

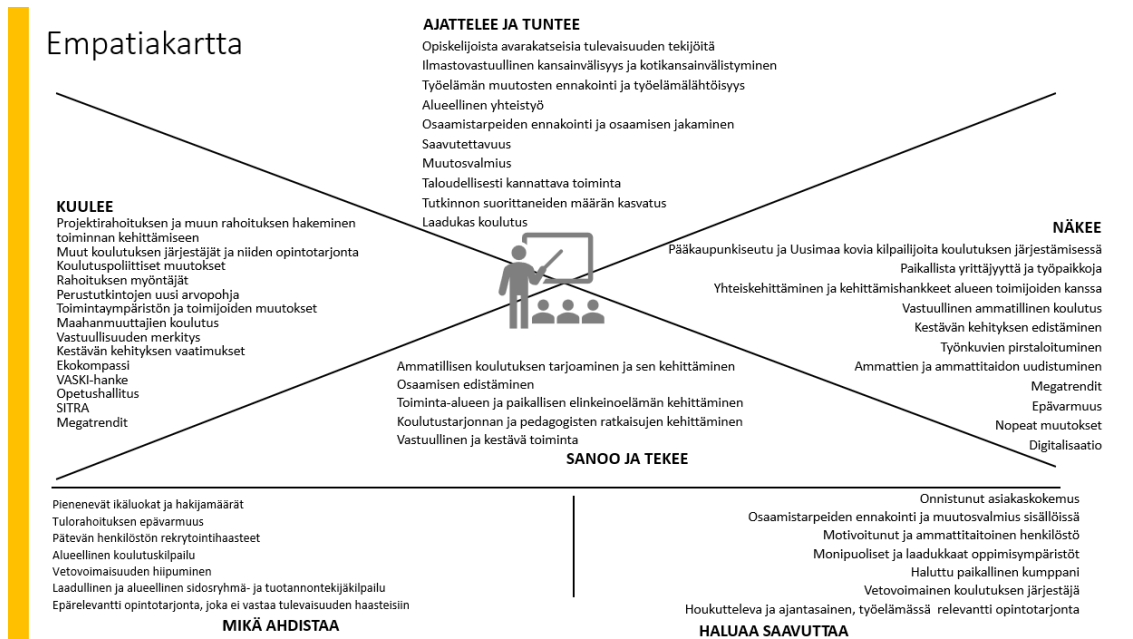
esihenkilöstön ja muun henkilöstön kanssa. Keskusteluissa pohdittiin opintoalan senhetkistä tarjontaa, kestävän kehityksen tilannetta opintoalalla yleensä sekä perustutkinto-opiskelijan opinnoissa. Lisäksi toimintaympäristöstä laadittiin laaja PESTEL-analyysi, jota rajasi ja suuntasi osaltaan VASKI-hanke ja sen tavoitteet yhdessä kansallisen kestävän kehityksen ohjelman ja Agenda20230:n tavoitteiden kanssa sekä yleiset kestävän kehityksen ja vastuullisuuden tavoitteet, näiden kuitenkin rajoittamatta PESTEL-analyysissä tarkasteltavia seikkoja. Analyysissä tarkasteltiin kattavasti niin paikallista kuin globaalia toimintaympäristöä, tutkintojen perusteita, kestävän kehityksen ja tulevaisuuden tavoitteita kuin opiskelijoiden käsityksiä ja näkemyksiä muun muassa vastuullisuudesta.

Annettujen rajausten ja raamien sekä toimintaympäristön analyysien avulla pyrittiin löytämään, määrittelemään ja rajaamaan aineistosta ja ympäristöstä tarkemmin kehittämisen kohde, jota tai joita lähteä kehittämään ja tutkimaan edelleen. Analyysissä kertyneen tiedon pohjalta edettiin prosessissa laatimalla sekä empatiakartat organisaatiosta ja opiskelijasta että palvelupolku tämänhetkisestä perustutkinnon liiketoimintaopiskelijasta, jotta saataisiin selvitettyä ja selkeytettyä edelleen ensimmäisessä vaiheessa selville saatua tietoa ja suunniteltua hankkeen seuraavia vaiheita lisääntyneen ymmärryksen myötä ja kehittämiskohteen tarkennuttua viitekehityksessä edelleen. Kehittämishankkeen etenemiseksi tarkoituksenmukaisella tavalla on kehittämiskohteen rajaaminen ja tarkentaminen ehdottoman välttämätöntä.

5.1 Empatiakartat

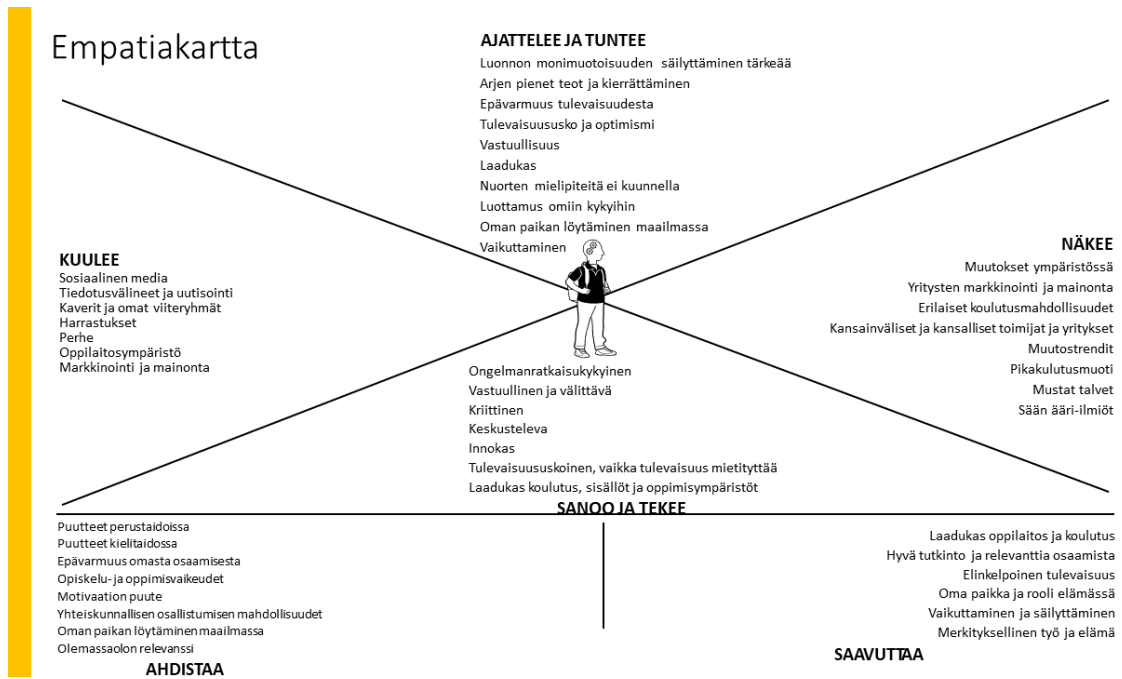
Palvelumuotoilussa käytetään empatiakarttoja toisen henkilön asemaan asettumiseen. Tavoitteena on nähdä maailma toisin silmin. Empatiakartan avulla pyritään tavoittamaan empaattisen ymmärryksen lisääntyminen. Tämä toimii pohjana uusien palvelujen kehittämiseen ymmärryspohjaisesti, ihmislähtöisemmin. Empatiakarttaan voi koota asiakkaan ja käyttäjän tunteita, tarpeita, pelkoja, odotuksia ja käsityksiä asioista. Tästä edetään palvelujen kehittämiseen.

Tässä kehittämisprojektissa laadittiin empatiakartat sekä organisaatiolle että opiskelijalle. Empatiakarttojen tiedot kerättiin organisaation osalta organisaation nettisivuilta ja siellä julkisesti vuosina 2021-2023 saatavilla olleista lähteistä (mm. hallintosääntö, arviointikertomus, talousarvio, talous- ja toimintasuunnitelma) sekä Opetushallituksen sähköisestä tilastopalvelu Vipusesta (2023). Opiskelijan empatiakarttaa varten tarkasteltiin liiketoiminnan opiskelijoiden erilaisia tilastotietoja Vipusesta, Nuorisobarometriä (2021) sekä erilaisia nuorten elämää, asenteita ja mielipiteitä esille tuoneita raportteja, selvityksiä, artikkeleita ja uutisia. Empatiakartan sisällössä on hyödynnetty läpileikkausta Luksian olemassa olevista oikeista opiskelijoista ikähaarukassa 15-20 vuotta (vuosina 2021-2023) kestävän kehityksen YTO-opinnossa käytyjen yhteiskeskustelujen ja -pohdintojen pohjalta. Empatiakarttojen laadinnassa on hyödynnetty laajasti myös edellä tarkemmin avattua ja esiteltyä PESTE-analyysiä.

Kuvio 3: Luksian organisaatioempatiakartta

Luksian empatiakartasta välittyvät haasteet toimintaympäristössä ja sen muutoksissa niin paikallisesti, valtakunnallisesti kuin globaalistikin taloudellisten haasteiden, energiakriisin, ikäluokkien pienenemisen, muun muassa sotaa pakenevien maahanmuuttajien lisääntymisen, kestävän kehityksen asettamien uusien pysyvien haasteiden, rahoituskuvioiden ja koulutuksen järjestäjien välisen kilpailun muodossa. Toimintakentässä on paljon vastattavia haasteita, joiden kohtaamiseen tarvitaan resursseja. Samalla sekä pienenevät ikäluokat, alueellisen vetovoimaisuuden hiipuminen että talossa viihtyvän, pätevän ja ammattitaitoisen työvoiman saaminen asettavat haasteita asetettavien tavoitteiden saavuttamiselle. Vastuullisuuskysymykset läpileikkaavat eri osa-alueiden toiminnan ja suunnittelun osana laajempaa globaalia toimintaympäristöä.

Kuvio 4: Opiskelijan empatiakartta

Luksiassa suurin osa vuosina 2018-2022 aloittaneista liiketoiminnan perustutkinnon suorittajista kuuluu ikäluokkaan 15-19 -vuotiaat (Vipunen 2023). Tästä ikäluokasta Nuorisobarometrin (2021) mukaan tytöt ovat ympäristötoimijuuden osalta poikia aktiivisempia. Vuonna 2021 15-19 -vuotiaiden määrä koko vuoden liiketoiminnan opiskelijamäärästä oli peräti 46,9 % (Vipunen 2023). Naisia ja miehiä on suunnilleen saman verran sekä aloittaneissa opiskelijoissa että kokonaisopiskelijämäärässä tilastovuosina 2018-2021. Vuonna 2022 uusista opiskelijoista 61,2 % oli naisia ja heidän osuutensa kokonaisopiskelijämäärästä liiketoiminnassa oli 66,9 %. (Vipunen 2023.) 15-19 -vuotiaiden ikäluokan korostuminen opiskelijoiden määrässä liiketoiminnan perustutkinnossa on loogista, koska vaikka perustutkinnot ovat avoimia kaikille, ovat ne luonteva jatkumo perusopetuksesta toisen asteen opintoihin (eli joko lukioon tai ammatilliseen koulutukseen). Oppivelvollisuuden pidentyminen 18 ikävuoteen 1.8.2022 lisänee jatkossakin ikäluokan edustajien määrää perustutkinnoissa suhteessa muihin ikäluokkiin.

Nuorisobarometri (Kiilakoski 2021) 2021 aiheena oli kestävä kehitys ja ilmasto, ja sen mukaan 70 % lukiolaisista ja 55 % ammattikoululaisista on huolissaan ilmastonmuutoksesta ja maailman tilasta. Ilmastonmuutokseen reagoimisen ja uusien teknologioiden ennakoituaan muuttavan työnkuvia sekä vaikuttavan suoraan omaan elämään ja tulevaisuuteen. Nuorilla on halukkuutta vaikuttaa omilla kulutus päätöksillään, kiinnostusta keskustella sosiaalisessa mediassa ja koulussa, ja he tekevät arjessaan ja jokapäiväisessä elämässään ilmastotekoja. Heiltä löytyy myös näkemyksiä ilmastonmuutoksesta ja siihen vaikuttamisesta, vaikka monet kokevatkin, että vaikuttamismahdollisuudet yhteiskunnassa ovat huonot tai sitten heitä ei

kiinnostanut koko aihe. Tulevaisuus ja ilmastokriisi eivät ratkea pelkillä yksilön kuluttajavalinnoilla. Kestävästä kuluttamisesta on tultava laajempi yhteiskunnallinen kysymys. (Kiilakoski 2021.)

Nuorisobarometrin (2021) mukaan 15-19-vuotiaiden mielestä luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen on erittäin tärkeää (92 % vastaajista), luonnon itseisarvo on otettava huomioon päätöksenteossa (86 % vastaajista), eläinten oikeudet ovat tärkeitä huomioita (88 % vastaajista) ja ihmisoikeuksien säilyttäminen on tärkeää (81 % vastaajista). Yhtä suuret osuudet vastaajista eli 30 % näkee luonnolla olevan itseisarvo että sillä olevan välinearvo. 76 % kokee suurua luonnon monimuotoisuuden muutoksista ja lajien sukupuutosta. Varsinaista ympäristöahdistusta raportoi vain 33 % vastaajista. Ympäristötekoja kertoo tekevänsä usein tai joskus 94 % vastaajista, 32 % puolestaan tekevänsä usein kulutukseen liittyviä valintoja. Arjen pieniä ympäristötekoja lajittelun muodossa kertoo tekevänsä 76 %. Vanhoja tuotteita kertoo korjauksensa 42 %.

Täysi-ikäisyyden kynnyksellä olevat ikäluokat, heidän arvonsa ja asenteensa sekä tulevaisuusaamisensa ovat avainasemassa, koska kyseessä ovat tulevaisuuden tekijät. Huolimatta ikäluokkien pienenemisen tendenssistä Suomessa meidän tulee huolehtia elinympäristömme ja elinolojemme säilymisestä, missä vahvasti tietopohjainen, tiedostava, arjesta lähtevä ymmärrys ja toiminta on olennaista. Suomessa varhaiskasvatuksen ja yleissivistävän koulutuksen valtakunnallisiin opetussuunnitelmiin sisältyy oppijan ikäkehityskauden mukainen kestävä kehityksen polku, joka kattaa siis esi- ja perusopetuksen sekä lukion (Opetushallitus 2023b).

Ammatillisiin tutkintoihin kestävä kehitys on sisällytetty eri tavoin eri tutkinnoissa. Se voi olla kokonainen tutkinto, tutkinnon osa, ilmetä ammattitaitovaatimuksina tai ilmetä koko tutkinnon läpileikkaavana periaatteena. Läpileikkaavia periaatteita tutkinnoissa on ymmärtää muun muassa kiertotalous, resurssitehokkuus ja tuotteiden elinkaari. Kestävä kehityksen merkitys on hitaasti korostunut ammatillisissa tutkinnoissa, ja se on otettu suomalaiseen ammattitutkintokoulutukseen mukaan yhdeksi elinikäisen oppimisen avaintaidoksi. Avaintaidot korostavat monia kestävä kehityksen osaamiseen liittyviä taitoja kuten kriittisyyttä, systeemisyttä, innovointia ja ongelmanratkaisutaitoja. (Opetushallitus 2023c.)

Empatiakarttojen analyysiä

Organisaation empatiakartan pohjalta koulutuksen toimintakentällä on paljon haasteita, joihin Luksian tulisi löytää keinoja ja resursseja vastata. Toimintaympäristö laajenee käsittämään paikallisen toiminta-alueen lisäksi kansallisen, eurooppalaisen ja globaalin toimintaympäristön, joita kaikkia yhdistävät haasteet osaamisen hankkimisessa sekä toiminnan ja suunnittelun koordinoimisessa niin, että vastuullisuuskysymykset tulevat kattavasti ja läpileikkaavasti huomioonotetuiksi. Rahoituksen saaminen ja sen takaaminen koulutuksen järjestämiseksi sekä reagointi- ja mukautumiskyky epävarmoin tulevaisuuden haasteisiin yhä

kompleksisemmassa toimintaympäristössä edellyttävät organisaatiolta muutosvalmiutta ja ketteryyttä, laadukkaan koulutuksen tarjoamista sekä kykyä houkutella niin päteviä ja pysyviä osaajia henkilöstöön, paikallisia kumppaneita kuin opintoihin hakijoita, jotka myös suorittavat opintonsa loppuun. Yhdistämällä laadukas, ajantasainen ja relevantti koulutustarjonta, laadukkaat ja merkitykselliset yhteistyökumppaniverkostot, palkitseva, henkilöstölle merkityksellinen työsisältö, ura- ja kehittymismahdollisuudet sekä oikeudenmukainen ja kilpailukykyinen palkkaus on mahdollista pärjätä toimintaympäristön kiristyvässä koulutuskilpailussa ja luoda organisaatiolle kaivattuja vetovoimatekijöitä pitkäaikaisesti.

Toisen asteen opiskelijoilla on opiskeluvalintojensa pohjalta sellaisia kykyjä, tietoja ja taitoja, jotka ovat avainasemassa tulevaisuuden suhteen. Nuorilla on tulevaisuuden epävarmuudesta huolimatta halukuutta vaikuttaa esimerkiksi kulutustottumusten ja muiden arjen pienten ekotekojen kautta, vaikka ammattikouluopiskelijoiden keskuudessa ilmastonmuutoksesta ja maailman tilasta ollaankin lukiolaisia vähemmän huolissaan. Tytöt ovat ikäluokassa 15-19 vuotta ympäristötoimijuuden osalta poikia aktiivisempia, ja liiketoiminnan opiskelijoista yhteensä miltei 70 % on tyttöjä. Ammatillisen koulutuksen näkökulmasta on vastuullista tulevaisuutta tukevaa toimintaa tarjota ja kehittää sellaista opintosisältöä, jolla tuetaan ja vahvistetaan muiden avaintaitojen ja -osaamisen lisäksi toisen asteen opiskelijoiden kestävyys- ja vastuullisuusosaamista, mitä myös Opetushallitus tutkinnon perusteiden avaintaidoilla tavoittelee. Tulevaisuuden osaamisen ja muutosten kohtaamisvalmiuksien takaamiseksi laadukas, monipuolinen koulutustarjonta myös ammatillisessa koulutuksessa tuo sekä perusopetuksesta tulevalle ikäluokalle että muunkinikäisille toisen asteen opiskelijoille mahdollisuudet relevantin koulutuksen ja osaamisen hankkimiseen ja edesauttaa oman paikan ja roolin löytämisessä monimutkaisessa maailmassa, jossa osaamishaasteet ja ratkaistavat pulmat eivät tule ainakaan yksinkertaistumaan tai vähenemään. Joustava, monipuolisesti osaava ja ongelmanratkaisukykyinen tulevaisuuden osaaja tarvitsee sisällöllisesti laadukasta ja monipuolista sisältöä ja tarjontaa opintoihin, mihin koulutuksen järjestäjien tulisi kyetä vastaamaan.

Kohti tarkempaa määrittelyä liiketoiminnan alalla

Edellä LÖYDÄ-vaiheessa tutustuttiin PESTE-analyysin, megatrendien ja empatiakarttojen avulla toimintaympäristöön. Niissä tunnistettiin ja nostettiin esille monia eri osa-alueita ja teemoja. Esille nousi erityisesti kestävään kehitykseen ja vastuullisuuteen liittyviä teemoja, arvoja ja ajatuksia. Näitä myös tarkkailtiin analyyseissä, koska käsillä oleva opinnäytetyö liittyy vastuullisen ammatillisen koulutuksen VASKI-hankkeeseen. Analyysien avulla saatiin laajennettua sekä tarkennettua tietoa organisaatiosta ja sen toimintaympäristöstä, mikä auttaa eteenpäin palvelumuotoiluhankkeessa tuplatimantin MÄÄRITÄ-vaiheeseen. MÄÄRITÄ-DEFINE-vaiheessa havaituista ongelmista ja mahdollisuuksista pyritään muotoilemaan ratkaistavia tehtiä.

Kootusta tiedosta pyritään analysoimaan ja kiteyttämään rajatumpi joukko ideoita, joita verrataan organisaation käytännön tarpeisiin. Tässä kehittämishankkeessa VASKI-hankeosallistumisen myötä käytännön tarpeita on jo ennalta rajattu kestävän kehityksen teemoihin. Ideoita ja ajatuksia peilataan suhteessa näihin käytännön tarpeisiin ja pyritään tunnistamaan niistä ne, joita olisi järkevää ja perusteltua lähteä edistämään käytännössä. MÄÄRITÄ-vaiheen lopputuloksena tulee olla selkeästi määritelty ongelma tai haaste, jota lähdetään ratkaisemaan.

Koulutuksen järjestäjän näkökulmasta hyvä asiakasymmärrys luo pohjan houkuttelevien tutkintojen ja opintojen tarjoamiselle. Houkuttelevuudessa tulee huomioida opintojen relevanssi, hyödyllisyys ja hyödynnettävyys opiskelijalle. VASKI-hankkeessa asiakas on viime kädessä opiskelija, jota varten pedagogisia ratkaisuja ja kehittämistä tehdään.

Hankkeen alkuvaiheet

Pilottiopintoalojen aloituskokouksessa maaliskuussa 2022 todettiin, että tutkinnon perusteissa ja sielläkin vain joissain tutkinnon osissa osaamistavoitteissa mainittu ”opiskelija toimii kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti” on alalla kuin alalla opetuksessa ja osaamisen todentamisessa jäänyt usein kuolleeksi kirjaimiksi, määrittelemättömäksi ja jäsentymättömäksi, lähes irralliseksi lauseeksi tutkinnon perusteiden osaamistavoitelistauksessa. Listauksen kytkös opiskelujen ja näyttötutkinnon arkeen jäi löyhäksi tai jopa olemattomaksi, ja sen todellinen ilmeneminen ja todentamisen tavat opintoaloilla olivat parhaimmillaankin melko hämärät - nimenomaista kaikkien ammatillisten perustutkintojen pakollista yhteisten tutkinnon osien yhden osaamispisteen laajuista Kestävän kehityksen opintoa lukuun ottamatta.

Yleisen jäsentymättömyyden on todettu organisaatio- ja kestävän kehityksen kehitystyöryhmätasolla koulutuksen järjestäjän olennaiseksi, vielä puutteellisesti toteutuvaksi kehityskohdeeksi ammatillisissa perustutkinnoissa, joiden osaamisperusteita on elokuusta 2022 alkaen muutettu sisältämään yhä vahvemmin kestävän kehityksen ja toiminnan painotus (Opetushallitus 2021b, s. 105). Näiden seikkojen vuoksi Luksia on alun perin päättänyt hakea mukaan Opetushallituksen VASKI-hankkeeseen, jonka tarkoituksena on vahvistaa kestävää kädenjälkeä sekä tukea Agenda2030-tavoitteiden toteutumista ammatillisessa koulutuksessa (VASKI - vastuullinen ja kestävä ammatillinen koulutus 2022). Pilottiopintoalatoiminnalla tavoiteltiin kuntayhtymään askel kerrallaan yhteisen osaamisen kehittymistä, syvempää ja laadukkaampaa osaamista sekä laadukkaampaa opetusta ja opetustarjontaa opiskelijoille.

Ammatillisten perustutkintojen YTO-opinnot kestävän kehityksen näkökulmasta

Liiketoiminnan perustutkinnossa opiskelijan osaaminen kestävästä kehityksestä rajoittuu pienimmillään kaikille yhteisten pakollisten tutkinnon osien (YTO) yhden opintopisteen laajuisen Kestävän kehityksen edistäminen -opintojakson suorittamiseen. Opintojakso sijoittuu yhtenä opintojaksona yhteiskunta- ja työelämäosaamisen kokonaisuuteen, joka puolestaan on

laajuudeltaan yhteensä 9 osaamispistettä. Kestävää kehitystä ei siis välttämättä sisälly opiskelijan tutkintoon tämän enempää, eikä kyseinen opintojakso suuntaudu nimenomaisesti liiketoiminnan osa-alueelle tai sen erityisiin teemoihin, koska sen on tarkoituskin olla yleisluontoinen perusesitys kestävästä kehityksestä.

Yksittäisen opintojakson sisällön voi opintojakson opettaja luonnollisesti tutkinnon perusteiden osaamistavoitteet huomioiden määrittellä ja laatia itsenäisesti. Tässä yksilölliset painotukset ja muun muassa opettajien osaamiserot tuovat luonnollisesti vaihtelua myös tähän yhden osaamispisteen laajuiseen opintojaksoon. Luksiassa on erityisesti monimuoto-opiskelijoille ja yksilöllistä opintopolkua noudattaville opiskelijoille suunnattu yleinen verkko-opinto myös kestävä kehityksen yhden opintopisteen laajuisesta tutkinnon osasta. Esimerkiksi tämä verkko-opinto on luonteeltaan juuri yleisluontoinen ja kaikille opintoaloille suunnattu.

Liiketoiminnan opiskelijoilla on mahdollisuus sijoittaa valinnaisiin YTO-opintoihinsa Luksian paikallisesti laadittu, kaikille opintoaloille yhteinen kestävä kehityksen osaamispolku, joka voi olla laajuudeltaan 3-9 osaamispistettä. Osaamispolku lähestyy kestävä kehitystä eri näkökulmista. Valinnaisia osaamispolun opintojaksoja ovat kaikille perustutkinnoille suunnattu yhteinen kolmen osaamispisteen laajuiset Vastuullisuus viestinnässä (äidinkieli ja viestintä), Luonnon kiertokulku ja ympäristökysymykset (luonnontieteellinen ymmärtäminen), Kestävä tulevaisuuden rakentaminen (tulevaisuustietoisuus) ja Kiertotalouden liiketoimintamahdollisuudet (yrittäjäyys). (Luksia 2023c.)

Kestävä kehityksen osaamispolun heikkouksia liiketoimintaopiskelijan näkökulmasta on edelleen sen yleisluontoisuus sekä suppeus ammattiosaamiseen nähden, etenkin verrattaessa edellä empatiakarttojen yhteydessä kuvattuja tulevaisuuden osaamistarpeita ja -haasteita liiketoimintaosaajalle. Polku ei ole nimenomaisesti millekään yksittäiselle tutkintoalalle suunnattu, eivätkä kolmen osaamispisteen laajuisetkaan kokonaisuudet ole vielä kovin syvällisiä, ja niistä jää uupumaan spesifi alakohtainen, vastuullisen liiketoiminnan syväosaaminen. Nämä polkuopinnot ovat opiskeltavissa ainoastaan verkko-opintoina eivätkä ne ole lainkaan tarjolla kontaktiopetuksessa, jolloin niistä jäävät puuttumaan sekä kontaktit muihin, yhteistoiminnallinen kehittäminen ja oppiminen että ohjauksen saaminen ja tietotaidon kytkeminen käyttöön. Puhdas omatoiminen verkkotehtävien suorittaminen ei sekään ajasta ja paikasta riippumattomuudestaan huolimatta sellaisenaan sovi kaikille, eikä verkkotehtävien suorittaminen välttämättä mahdollista kovin monipuolista pedagogista toteuttamistapaa, tai varmista opiskelijan syvällistä ymmärryksen ja osaamisen syntymistä. Verkko-opiskelu mahdollistaa helpommin myös erilaisten tietoteknisten apuvälineiden vääränlaisen käytön opinnot suorittamisessa, jolloin huomio tällaisella opiskelijalla on juuri opinnot suorittamisessa, ei opiskelun laadun varmistamisessa.

Koska vapaavalintaisia YTO-opintoja on mahdollista valita omaan tutkintoon yhteensä vain tuon yhdeksän (9) osaamispisteen verran, rajaa tämä voimakkaasti opiskelijan mahdollisuuksia muissa YTO-opintovalinnoissa, koska tähän YTO-opintokokonaisuuteen sisältyvät myös kaikki, muun muassa kansainväliseen vaihtoon aikoville opiskelijoille pakolliset syventävät kieliopinnot, ammattikorkeakouluopintoihin opiskelijaa tutustuttavat polkuopinnot ja vapaavalintaiset työhyvinvointi- ja liikuntakurssit. Oman virkasuhteeni aikana ei yksikään omista ohjattavistani ollut tammikuuhun 2023 mennessä valinnut kestävän kehityksen polusta opintoja, ja useimmilla vapaavalintaiset YTOt oli suoritettu ja valittu jo aiemmin täyteen ensimmäisen 1,5 opiskeluvuoden aikana muista YTO-valinnaisopinnoista.

Tuloksellinen toiminta 20 osp

Ammatillisissa liiketoiminnan perustutkinnon (OPH-5162-2021) kaikille yhteisiin pakollisiin, usein ensimmäisen lukuvuoden aikana opiskeltaviin ja suoritettaviin ammatillisiin opintoihin sisältyy tutkinnon osa nimeltään Tuloksellinen toiminta. Muita yhteisiä pakollisia tutkinnon osia liiketoiminnan perustutkinnossa ovat Asiakaspalvelu ja Työyhteisössä toimiminen.

Tuloksellisen toiminnan laajuus on 20 osaamispistettä, ja sen keskeiset osaamistavoitteet on kuvattu seuraavasti:

Opiskelija osaa

- kuvata organisaation liiketoimintamallin ja kustannusrakenteen
- selvittää toiminnan tuottoja ja kustannuksia
- laskea toimintaa kuvaavia tunnuslukuja kannattavuuden osatekijät huomioiden.

Tämä tutkinnon osa on liiketoiminnan perustutkinnon OPH-5162-2021 ainoa ammatillinen tutkinnon osa, jonka ammattitaitovaatimukseen on erikseen kirjattu organisaation liiketoimintamallin ja kustannusrakenteen kuvaamisen osioon osaamistavoitteisiin:

- arvosanalla T1: opiskelija ymmärtää tuloksellisen toiminnan eri näkökulmia huomioiden laadun, kestävän kehityksen ja vastuullisen liiketoiminnan
- arvosanalla H3: opiskelija kuvaa oman organisaationsa prosesseja laadun, kestävän kehityksen ja vastuullisen liiketoiminnan näkökulmasta
- arvosanalla K5: opiskelija arvioi oman organisaationsa prosesseja laadun, kestävän kehityksen ja vastuullisen liiketoiminnan osalta.

Tuloksellisen toiminnan tutkinnon osan osaamisen hankkiminen ja näyttö

Eri koulutuksen järjestäjillä (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023) on keskenään eroavia tapoja siinä, miten koulutusta järjestetään. Näyttöihin perustuvissa koulutuksissa ensisijainen osaamisen osoittamisen ja opiskelijan arvioinnin tapa ammatillisissa tutkinnon osissa on työelämän

ja oppilaitoksen edustajan yhdessä opiskelijan kanssa käymä näyttötilaisuus, jossa opiskelijan osaaminen arvioidaan arviointiperusteiden ja -kriteeristön nojalla ja annetaan opiskelijalle tutkinnon osasta arvosana, joka hänelle kirjataan tutkintotodistukseen. Vain perustelluista syistä voidaan näyttö järjestää muualla kuin työpaikalla. (Opetushallitus 2023a.)

Luksiassa tuloksellisessa toiminnassa osaamisen ja valmiuksien hankkiminen sekä myös näyttö tehdään ainoastaan oppilaitosympäristössä. Tätä ratkaisua perustellaan paikallisilla hankkeilla löytää opiskelijoille lainkaan tai riittävästi tuloksellisen toiminnan osaamisen hankkimiseen ja osaamisen näyttöön soveltuvia työpaikkoja ja työtehtäviä paikallisesti yrityksistä. Uusmaalaisista koulutuksen järjestäjistä esimerkiksi Keudassa (Keski-Uudenmaan koulutus kuntayhtymä) ja Mercuriassa (Vantaa, liiketalous) kyseistä tutkinnon osaa harjoitellaan ja suoritetaan myös ainakin osin työpaikkaympäristössä.

Kestävän kehityksen näkyminen tuloksellisessa toiminnassa

Oppilaitostoteutuksen haasteena on tutkinnon osan substanssin laajuus ja erilaisten laskelmien, laskukaavojen ja laskemisen suuri määrä, joihin molempiin auttaisi se, että asioita ja laskelmia päästäisiin kytkemään käytäntöön ja mieltämään ne tätä kautta toiminnallisemmin, painottuen tutkivaan oppimiseen mahdollisimman aidossa ja autenttisessa oppimisympäristössä. Tutkinnon perusteiden osaamistavoitteissa mainittu kestävä kehitys ja vastuullisuus ei Luksiassa oman kokemuksen pohjalta ole juuri näkynyt tutkinnon osan opetuksessa eikä näytöissä lukuvuosien 2021-2022 ja 2022-2023 aikana, mihin varmasti suurena syynä on tuo käytännön organisaatioyhteyden puuttuminen opiskelijalta.

Kestävän ja vastuullisen liiketoiminnan harjoittamisen osa-alue tutkinnon osan harjoittelu jää nykyisessä substanssissa puutteelliseksi. Tutkinnon osan opetukseen tarkoitettu ja siihen soveltuva markkinoilla oleva materiaali ja kirjallisuus keskittyvät nekin hyvin pitkälti puhtaasti kannattavuuden tunnuslukuihin, laskelmiin ja laskukaavoihin ja näiden harjoittamiseen. Niistä ei vastuullisuuden ja kestävä kehityksen mainintoja löydy. Tässä opinnäytetyössä on soveltuvista tuloksellisen toiminnan materiaaleista käyty läpi kaksi eri kustantajan materiaalia: Soile Tomperin ”Taloushallinto - Toiminnan kannattavuus” (Edita Helsinki) ja Irina Eklundin ja Heidi Kekkosen ”Kannattavuuslaskennan taitajaksi” (Sanoma Pro).

Ongelmallisuutta tässä lisää se, että tuloksellinen toiminta on aukikirjoitettujen osaamistavoitteiden valossa ainoa ammatillinen tutkinnon osa, jonka tutkinnon perusteiden (OPH-5162-2021) osaamistavoitteissa nimenomaisesti mainitaan kestävä ja vastuullisen liiketoiminnan harjoittamiseen liittyvien taitojen hankkiminen ja niiden arviointi. Tutkinnon perusteet ovat pohja, joka toteutuu käytännön opetuksessa ja oppimisessa, oppilaitosten toimintakulttuurissa ja erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetushallituskin toteaa sivuillaan ammatillisten tutkintojen kestävästä kehityksestä, että ”opettajilla ja työpaikkaohjaajilla on iso rooli siinä, että perusteissa asetetut kestävä kehityksen ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet

ovat osa opiskelijoiden osaamisen hankkimista ja oppimista.” (Opetushallitus 2023c). Käytännön toteutusten erot opettajilla tai eri koulutusten järjestäjien välillä eivät saisi johtaa siihen, että määritellyistä osaamistavoitteista jotakin jää opettamatta ja osaaminen näyttämättä.

Ammatillisiin perustutkintoihin on mahdollista sisällyttää tutkinnon osia muista ammatillisista tutkinnoista ja korkeakouluopinnoista (Opetushallitus 2022c). Tutkintoon voi sisällyttää minkä tahansa ammatillisen tutkinnon osan, joka on määritelty jossain toisessa perusteessa. Jos tällainen aiemmin suoritettu tutkinnon osa on vanhentuneista tutkinnon perusteista, tulee osaamisen arvioijien varmistaa opiskelijan todennetun osaamisen olevan ajantasaista suhteessa voimassa oleviin tutkinnon perusteisiin. Osaamisen tunnustamista tehtäessä on suositeltu tutkintoon sijoittamisessa käytettäväksi selkeästi määriteltyjä tavoitteita ja sisältöjä omaavia kursseja tai vastaavia sisältöjä. Sisällytettävien opintojen ei ole pakko olla laajuudeltaan esimerkiksi täsmälleen saman opintopistemäärän laajuisia, vaan niistä voidaan tunnustaa opintoihin riittävässä määrin osaamista sisältävä osuus. Usein korkeakouluopinnot on mitoitettu opintopistein, mikä on syy siihen, että korkeakoulun opintopisteitä ei voi suoraan siirtää tutkinnon osien laajuuksiksi osaamista tunnustettaessa. (Opetushallitus 2023d.)

Mitä tutkintoon muista opinnoista sisällytetään, sovitaan opiskelijan kanssa hänen HOKSissaan. Koulutuksen järjestäjä määrittelee tunnustettavan tutkinnon osan laajuuden. Ammatti- ja korkeakouluopinnoista pitää olla arvosana, ja jos sitä ei ole, tulee osaaminen arvioida näytöllä ammatillisen koulutuksen arviointiasteikkoa 1-5 käyttäen. (Opetushallitus 2023d.)

Ilmastovastuullinen toiminta 15 osp

1.8.2022 voimaan tulleissa tutkinnon perusteissa on uusimpana ammatillisena tutkinnon osana tuotu mukaan 15 osaamispisteen laajuinen Ilmastovastuullinen toiminta. Kyseinen tutkinnon osa on suunnattu kaikille perustutkinnoille, eli sen voi valita ja sisällyttää minkä tahansa alan ammatilliseen perustutkintoon. Se nimensä mukaisesti keskittyy painotuksiltaan ilmastoon ja ilmastonmuutokseen, ja tutkinnon osassa saamista hankitaan ilmastonmuutoksen lähtökohtien selvittämisen, ilmastonmuutoksen vaikutusten ja ratkaisujen esittämisen ja ilmastovastuullisen toiminnan vahvistamisen osa-alueilla niiden alle listatuin tarkempien osa-alueosaamisvaatimusten kautta. (Opintopolku 2023b.)

Sisällytettyään ilmastovastuullista toimintaa tutkintoonsa opiskelija ymmärtää ilmastonmuutoksen ilmiönä ja ihmisen toiminnan vaikutuksen siihen sekä ratkaisujen tarpeen, tunnistaa suomalaisen toimintaympäristön erityispiirteitä ilmastonmuutoksen hillintään ja sopeutumiseen, tunnistaa keskeisiä ilmastonmuutokseen vaikuttavia tekijöitä omalla alallaan, tunnistaa vaikutusmahdollisuuksia ilmastonmuutoksen hillintään ja siihen sopeutumiseen omassa työtehtävässään, selvittää oman työnsä, työyhteisönsä toiminnan, tuotteen tai palvelun ilmastovaiikutuksia, pohtii käytännön ratkaisuja ilmastonmuutoksen hillintään tai siihen sopeutumiseen

toimialallaan, arvioi ja vertailee pohtimiensa ilmastoratkaisujen toteuttamiskelpoisuutta ja taloudellisuutta ja ehdottaa käytännössä toteuttavissa olevia perusteltuja ratkaisuja työnsä tai työyhteisönsä toiminnan, tuotteen tai palvelun kehittämiseen ilmastovaikutusten vähentämiseksi (Opintopolku 2023b).

Koulutuksen järjestäjä voi halutessaan tarjota erilaisia paikallisia valinnaisia ammatillisia tutkinnon osia (Opetushallitus 2022c). Esimerkiksi Luksiassa paikallisia 15 osaamispisteen laajuisia ammatillisia tutkinnon osia ovat myymälässä toimiminen ja digitaalinen liiketoiminta, Mercuriassa puolestaan on mahdollisuus erikoistua paikallisesti muun muassa 15 osaamispisteen laajuisesti verkkokauppaan, tekniseen myyntiin, sosiaalisen median sisällöntuotantoon, muoti-kaupan tuote- ja trendituntemukseen tai pieneläinalan asiakaspalveluun ja Keudassa 30 osaamispisteen laajuisesti pienyrityksen digimarkkinointiin tai esimerkiksi ammattialan työtehtävissä toimimiseen 5, 10 tai 15 osaamispisteen laajuisesti (Luksia Wilma 2023; Mercuria 2024; Keuda 2023b & ePerusteet 2023).

Ammatilliset valinnaiset tutkinnon osat voivat olla laajuudeltaan varmaankin lähes mitä tahansa, mutta hyvin pienen osaamispisteen kokonaisuus herättää aiheellisen pohdinnan siitä, miten laajaa ja syvällistä osaamista niiden kautta todellisuudessa saadaan lopulta hankittua. Ammatillisten tutkinnon osien tavoite ja tarkoitus on tuottaa opiskelijalle hänen tutkintonsa laajaa ydinosaamista kyseessä olevassa tutkinnon osassa: paikallisen tutkinnon osan ammattitaitovaatimusten tulee olla tasoltaan vastaavia kuin perustutkinnon muut osat ja sisältää sellaista osaamista, jota voidaan hyödyntää useammassa työpaikassa (Opetushallitus 2022c). Hyvin suppeiden ammatillisten tutkinnon osien haasteena on myös tutkintokokonaisuuden koostamisen hankaluudet ja niiden sisällyttämisen haasteet opintokokonaisuuteen, koska ammatillisten tutkinnon osien kokonaisosaamispistemäärä on 145.

Valinnaisissa ammatillisissa tutkinnon osissa liiketoiminnan alalla ei mainita kestävästä kehitystä tai vastuullista liiketoimintaa erikseen näiden tutkinnon osien osaamistavoitteissa. Ainoastaan edellä esitelty, kaikille perustutkinnoille yhteiseksi suunniteltu ilmastovastuullinen toiminta -tutkinnon osa sivuaa teemoiltaan osin kestävästä kehitystä ja vastuullista liiketoimintaa, mutta ei keskity erityisesti vain niihin keskeisen osaamisen tutkinnon osassa painottuessa ilmastomuutoksen ymmärtämiseen ja sen lähtökohtien selvittämiseen sekä vaikutusten ja ratkaisujen esittämiseen ilmastomuutokseen.

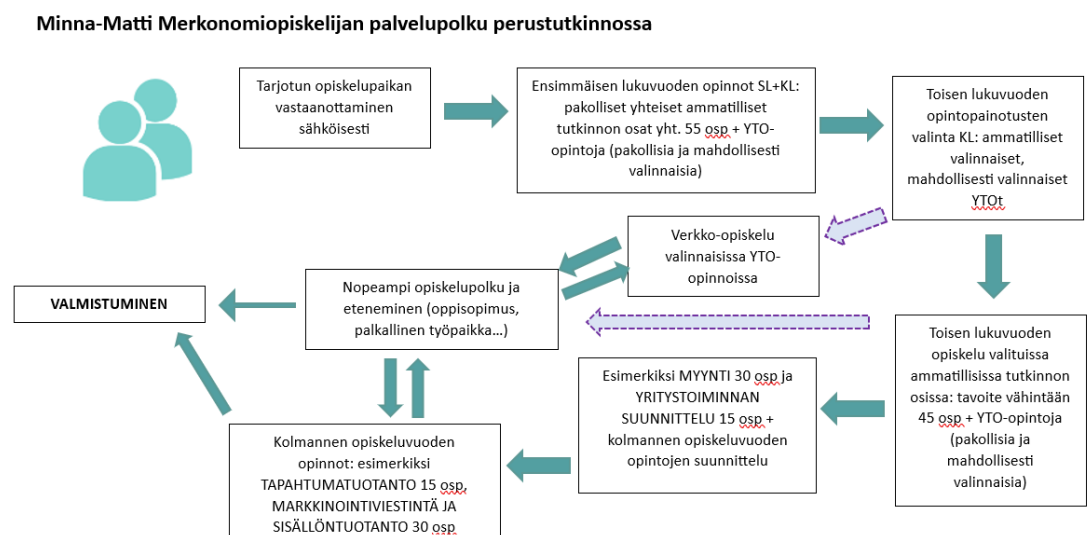
Listaus omaan tutkintoon pakollisten tutkinnon osien lisäksi sisällytettävissä olevista valinnaisista ammatillisista tutkinnon osista löytyy ePerusteista (Opintopolku 2022). Voidaan ajatella, että tietenkin nyky maailmassa ja vallitsevassa toimintaympäristössä luonnollisesti esimerkiksi yritystoiminnan suunnittelun tutkinnon osassa vastuullisuutta ja kestävästä kehitystä käsitellään tutkinnon osan ohjauksessa ja opetuksessa, mutta varmuutta tästä ei voi olla, koska asiaa ei ole kirjattu tutkinnon perusteen osaamistavoitteisiin, joita koulutuksen järjestäjän edustajien

on noudatettava. Osaamisen näyttöhän perustuu kirjattuihin osaamistavoitteisiin ja niiden saavuttamisen tason arviointiin, eikä sellaista voi näytössä arvioida, jota ei osaamistavoitteissa ole mainittu. Aihealueen käsittely muiden tutkinnon osien osalta niiden sisällöissä riippuu tällöin täysin opetuksen suunnittelijan ja toteuttajan toiminnasta ja painotuksista.

5.2 Perustutkinto-opiskelijan palvelupolku

Palvelumuotoilussa käytetty työkalu, palvelupolku voi visualisoida joko kehittämiskohteen nykytilaa, tai se voi esittää palvelupolun tavoiteltavaa tulevaisuuden tilaa. Tässä kehittämissankkeessa alla olevassa palvelupolussa kuvataan perustutkinto-opiskelijan opintojen etenemisen ajallista ja konsektiivista prosessia opiskelijan näkökulmasta. Palvelupolku-esityksessä opiskelijan opintopolkutarina etenee vaiheittain eteenpäin. Opiskelijan perustutkinto rakentuu opintojen etenemisen myötä ammatillisten ja YTO-opintojen vuorottelevana ja päällekkäistävänä vyyhtinä koostuen niin ammatillisten tutkinnon osien pakollisista yhteisistä kuin valinnaisista tutkinnon osista sekä YTO-opintojen pääosin kaikille yhteisistä opinnoista. Kuten edellä on tutkinnon muodostumisesta kerrottu, YTO-opintoihin valitaan ja sisällytetään yhdeksän (9) opintopisteen edestä vapaavalintaisia opintoja.

Palvelupolkukuviassa esitetään tyypillisen perusopetuksesta ammatillista perustutkintoa suorittamaan tulevan opiskelijan tyypillinen eteneminen liiketoiminnan perustutkinnossa Lohjalla. Opiskelijan mahdollinen aiempi osaaminen, osaamisen tunnustaminen ja työkokemus voivat muuttaa opiskelijan polkua sekä etenemisen ja valmistumisen nopeutta.

Kuvio 5: perustutkinto-opiskelijan palvelupolku

Liiketoiminnan päätoiminen, tätä nykyä yhä useammin oppivelvollinen, peruskoulusta tuleva perustutkinto-opiskelija opiskelee pääsääntöisesti ensimmäisen lukuvuoden aikana tutkintoon

kuuluvat pakolliset tutkinnon osat (Asiakaspalvelu, Työyhteisössä toimiminen ja Tuloksellinen toiminta). Päätoimisissa päiväopinnoissa laaditaan lukujärjestykset, joihin sijoitetaan sekä ammatillisten pakollisten tutkinnon osien osaamisen hankkimisen opetustunnit, ammatillisten valinnaisten tutkinnon osien osaamisen hankkimisen tunnit että YTO-opintojen pajaviikot, joiden aikana opiskellaan ja suoritetaan YTO-opintojen kokonaisuuksia alusta loppuun valmiiksi. Osaamista hankitaan sekä oppilaitosympäristössä että työelämässä paitsi Tuloksellisessa toiminnassa, ja näytöt suoritetaan Tuloksellista toimintaa lukuun ottamatta näyttöinä työelämässä. Tuloksellisessa toiminnassa on oppilaitosnäyttö. Ensimmäisen lukuvuoden ammatillisista opinnoista kertyy 55 osaamispistettä, ja lisäksi opiskelijalle kertyy YTO-opinnoista opintopisteitä YTO-opintosuoritusten kokonaisuuksista ensimmäisen lukuvuoden aikana järjestettävistä pakollisista YTO-opintopajoista.

Toisen lukuvuoden opintovalinnat tehdään viimeistään ensimmäisen opiskeluvuoden alkukeväästä, jolloin Lohjalla on perustutkinto-opiskelijoilla mahdollisuus erikoistua myyntiin ja markkinointiin, taloushallinto-osaajaksi tai yrittäjyyteen. Paikallisen yritystoimintaosaamista painottavan ajattelun johdosta toisen vuosikurssin opiskelijoille suositellaan vahvasti omaan lukujärjestykseen myös yritystoimintaosaamiseen liittyvien Yritystoiminnan suunnittelu- ja Yrityksessä toimiminen -tutkinnon osien suorittamista. Näistä jälkimmäisessä sovelletaan Lohjalla Nuori Yrittäjyys -ohjelmassa toimimista yhden lukukauden ajan. Yritystoiminnan suunnittelun voi suorittaa myös itsenäisesti ilman NY-ohjelmassa toimimista ja Yrityksessä toimimisen tutkinnon osan suorittamista.

Myynti- ja markkinointi- sekä yrittäjyysosaaminen

Jos opiskelija valitsee myyntiin ja markkinointiin keskittyviä opintoja, opiskelee ja suorittaa hän pääsääntöisesti toisen opiskelulukuvuotensa Myynnin tutkinnon osaa (30 osp) ja yleensä näiden lisäksi lukujärjestykseen sijoitettuna ainakin Yritystoiminnan suunnittelun (15 osp). Näistä kahdesta tutkinnon osasta kertyy 45 osp, mikä on liian vähän osaamispisteiden vähimmäissuoritusmäärästä lukuvuotta kohden, mikäli aikoo valmistua laskennallisessa myönnettyssä opiskeluajassa, joka on kolme lukuvuotta. Osaamispisteitä tulisi kertyä yhteensä keskimäärin 60 osaamispistettä lukukautta kohden, YTO-opinnot mukaan lukien. Mikäli suorittaa edellä mainittujen ammatillisten tutkinnon osien lisäksi myös Yrityksessä toimimisen NY-ohjelmassa, kertyy tästä 15 osp ammatillisia tutkinnon osia lisää. Perusaikataulutuksessa ainakin kaikki pakolliset YTO-opinnot on suoritettu loppuun toisen opiskelulukuvuoden ensimmäisen lukukauden loppuun mennessä.

Myynti- ja markkinointipainotteisia opintoja on mahdollisuus valita kokonaan yritystoimintaan painottuvien tutkinnon osien sijasta. Tarjolla tutkintoon on esimerkiksi Asiakkuuksien hoitaminen (30 osp) ja Markkinointiviestintä ja sisällöntuotanto (30 osp), joista ei kaikista ole tarjolla lähiopetusta välttämättä ollenkaan tai ainoastaan yhdessä monimuoto-opiskelijoiden kanssa.

Opetuksen järjestämiskaikat myös vaihtelevat lukuvuosittain ja -kausittain niin, että tietyn tutkinnon osan opetusta tarjotaan vuorotellen Nummelassa ja Lohjalla, jolloin opiskelijan tulee matkustaa toiseen toimipisteeseen tähän opetukseen osallistuakseen.

Taloushallinto-osaaja

Päivätoteutuksessa opiskelevien, pääsääntöisesti oppivelvollisten hyvin pienestä taloushallinnollista osaamispainotusta kohtaan osoittamasta kiinnostuksesta johtuen Lohjan toimipisteessä järjestetään taloushallinnon tutkinnon osien opetus yhdessä monimuoto-opiskelijoiden kanssa lukuvuoden aikana pajaopetuksena eli opetusta on työjärjestyksessä tarjolla tiettyinä viikonpäivinä, joissa eri aikoina vaihtelevat eri tutkinnon osien opetus. Taloushallintopainotuksesta kiinnostunut perustutkinto-opiskelija voi sijoittaa opintoihinsa tutkinnon osia: Finanssipalvelut (30 osp), Kirjanpito (30 osp), Laskutus ja reskontra (15 osp), Palkanlaskenta (30 osp) ja Tilinpäätöskirjaukset (15 osp). Näistä voi omaan tutkintoonsa sijoittaa 90 osaamispisteen edestä tutkinnon osia. Osaamisen näyttö edellyttää opiskelijalta soveltuvaa alan työpaikkaa joko työsopimuksen, oppi- tai koulutusopimuksen muodossa.

Muut mahdolliset tutkinnon osat

Etenkin nopeammin valmistumaan pyrkivät ja esimerkiksi omaa ydinkiinnostustaan pohtivat päätoimiset, oppivelvolliset opiskelijat sijoittavat usein tutkintoonsa Projektissa toimimisen (15 osp) tai Tapahtumatuotannon (15 osp) tutkinnon osat, tai molemmat, etenkin, jos ei ole halunnut sijoittaa opintoihinsa edellä kuvattuja yrittäjyysopintoja. Näihin ei ole varsinaista opetusta ollut tarjolla, vaan ne suoritetaan työelämässä esimerkiksi tietyn projektin tai tapahtuman suunnitteluna ja toteuttamisena tai näihin osallistumisena.

Liiketoiminnan monimuoto-opetuksessa on tarjolla vaihdellen myös muun muassa Markkinointiviestinnän ja sisällöntuotannon (30 osp) ja Palvelumuotoilun (15 osp) tutkinnon osat. Oppivelvollinen päiväopiskelija voi osallistua tähän opetukseen ja sisällyttää näitä opintoja tutkintoonsa, kunhan hänellä on oman osaamisen ja riittävään osaamisen hankkimiseen päiväopetuksen tavoin joko oma työpaikka taikka oppisopimus- tai koulutusopimustyöpaikka, jossa myös osaamisen näyttö järjestetään.

6 KEHITÄ: kehitysideoita tarkentaminen ja kehittäminen edelleen

Tuplatimantin KEHITÄ-vaiheessa on tarkoitus aikaansaada ja ideoita toteuttamiskelpoisia ideoita ja ratkaisuja, joita prototypoidaan ja testataan (Ball 2019; Design Council 2023, 6-7). Tavoitteena on tarkoituksenmukaisen tuotteen tai palvelutoteutuksen luominen, jossa palvelumuotoilun menetelmiä hyödyntämällä saadaan aikaiseksi toimiva kokonaisuus. Kehittämisvaihe edellyttää usein useampia toistuvia testausvaiheita, jossa tätä tuotetta tai

palvelukonseptia kehitetään toteuttamiskelpoiseksi. Työkaluina on käytetty yhteiskehittämistä ja prototypointia sekä hyödynnetty palvelupolkua ja ideakortteja. Kehittämishankkeessa pohdittiin ja kartoitettiin eri opintoalojen toteutuskelpoisia mahdollisuuksia yhteisissä tapaamisissa, ja liiketoiminnan opintoalalla pohdittiin eri mahdollisuuksia ideakarttojen avulla ja laatimalla opiskelijalle tulevaisuuden palvelupolku.

MÄÄRITÄ-vaiheessa laadittujen ja analysoitujen empatiakarttojen pohjalta organisaatiolla on sekä välittämässä että laajemmassa toimintaympäristössään lukuisia haasteita, joihin tulisi kyetä vastaamaan. Organisaation ajantasaisuus, relevanttius ja vetovoimaisuus edellyttää muun muassa ajantasaista, relevanttia, laadukasta ja tulevaisuussuuntautunutta koulutustarjontaa, jotta koulutuksen järjestäjä pärjäisi koulutusmarkkinoiden yhä tiukentuvassa kilpailussa opiskelijoista tiukentuvan rahoituksen, energiakriisin ja pienenevien ikäluokkien myötä.

Suomalaisessa ammattitutkintokoulutuksessa kestävä kehitys on yksi elinikäisen oppimisen avaintaidoista (Opetushallitus 2023c). Avaintaidoissa korostuvat empatiakartoista välittyvistä seikoista erityisesti tulevaisuuteen, opintojen ajantasaisuuteen ja relevanttiuteen liittyvät taidot, kuten ongelmanratkaisutaito ja innovointi. (Opetushallitus 2023c.) Myös edellä MÄÄRITÄ-vaiheessa analysoidun Nuorisobarometrin (2021) mukaan perusopetuksesta toiselle asteelle siirtyvistä, 15-19 -vuotiaista nuorista valtaosa on huolissaan ilmastonmuutoksesta ja maailman tilasta, vaikka lukiolaisten ja ammattikouluopiskelijoiden välillä tässä onkin eroja. Ikäluokan tytöt ovat poikia aktiivisempia ympäristötoimijuudessa, ja liiketoimintaopiskelijoista miltei 70 % on tyttöjä.

Opetushallituksen tutkinnoille laatimat perusteet toimivat suunnittelu- ja rakennuslupana oppilaitosten ja eri oppimisympäristöjen käytännön rakentumiselle ja rakentamiselle. Opetushallitus langettaa suuren vastuun ja roolin opettajien, työpaikkaohjaajien ja työpaikkojen harteille arjen toiminnassa ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden toteutumisen osalta kestävässä kehityksessä. (Opetushallitus 2023c.) Tutkinnon perusteet OPH-5162-2021 (1.8.2022) sisältävät aiemmista tutkinnon perusteista poiketen erillisen arvoperusta-liitteen, jossa kuvataan ammatillinen koulutus yhteiskunnallisena ja työelämän uudistajana, tasa-arvon edistäjänä ja kestäväen tulevaisuuden vahvistajana. Ammatillisessa koulutuksessa tulisi näiden arvoperustailmaisujen mukaan kokonaisvaltaisesti ymmärtää kestävä elämäntapa ja sen välttämättömyys globaalisti. Opetushallitus on VASKI-hankkeen myötä tuonut kestäväen kehityksen viralliseen tutkintotavoitteiseen koulutukseen keskeiseksi toiminta- ja kehittämiskohteeksi, joka osaltaan tukee Agenda2030-tavoitteiden toteutumista ja toteuttamista Suomessa. (Opetushallitus 2022c & 2023c.)

Sitran raportti (Wartiovaara, Aspivaara & Nyman, 2023) esittelee tulevaisuuden mahdollisuuksina vallitsevassa epävarmassa murrostilassa mahdollisina ja tarpeellisina toiminta-askelina muun muassa ekologisen jälleenrakentamisen ja korjaavan ja uusintavan talouden, joiden

avulla sopeudutaan maapallon kantokykyyn. Olennaista on huomion kiinnittäminen tulevaisuuden mahdollisuuksiin uhkien sijasta. Tulevaisuuden osaajat tarvitsevat sellaisia tietoja ja taitoja, joiden avulla ratkaistaan tulevaisuuden kannalta tärkeitä ja olennaisia asioita. Tällä tavoin löytyy mahdollisuus reiluun, kestäväan ja innostavaan tulevaisuuteen (Dufva 2023).

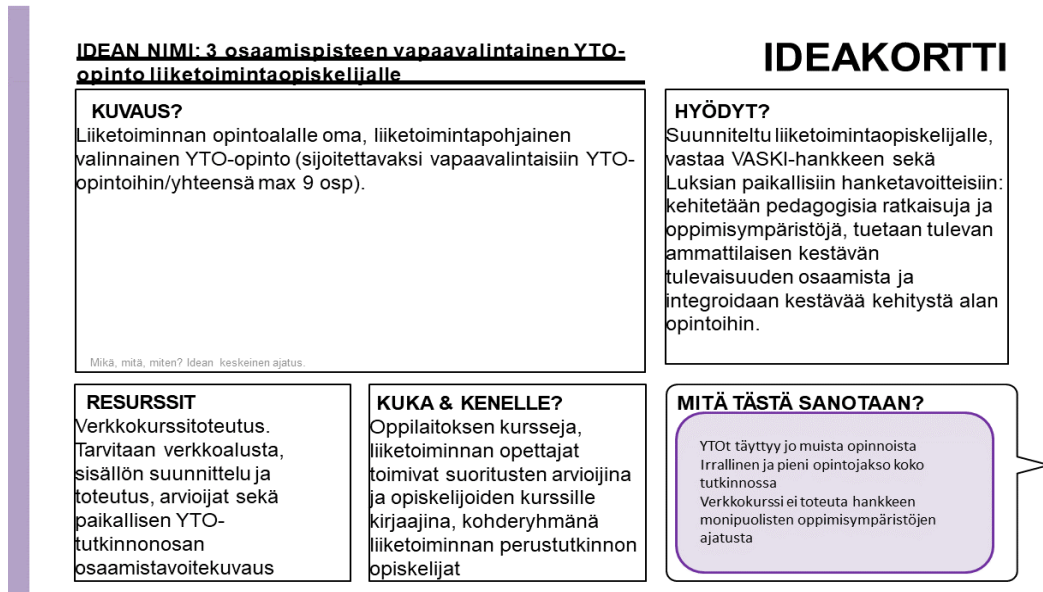
Vastuullisen ja kestävän liiketoiminnan sisällöt ja teemat ovat täällä jäädäkseen. Pystyäksemme sekä pitämään elinympäristömme elinkelpoisena jatkossakin että takaamaan omat elinmahdollisuutemme ja elantomme meidän tulee huomioida toimintamme vaikutukset luontoon ja ympäristöön laaja-alaisesti. Pienistäkin toimenpiteistä syntyy suuria vaikuttavuusvirtoja, kun nämä pienet toimenpiteet yhdistyvät paikallisesti, kansallisesti, maanosittain ja globaalisti.

Yhä uudet innovaatiot ja vielä ideoimattomat uudet liiketoimintamahdollisuudet sisältävät lukemattomia tulevaisuuden mahdollisuuksia liiketoiminnankin opiskelijoille erilaistua ja erikoistua ja luoda uudenlaista, kestäväää liiketoimintaa esimerkiksi kiertotalouden alueella. Kaikki tämä vaatii uudenlaista, syvempää ja laajempaa osaamista nimenomaan liiketoiminnan alan osaajilta ja toimijoilta. Samalla tulevaisuuden haasteet ovat yhä kompleksisempia edellyttäen tulevaisuuden toimijoilta yhä vankempaa ja laaja-alaisempaa osaamista ja erilaisten riippuvuuksien ymmärtämistä.

Opintojen sisältöjen kannalta on perusteltua suunnitella sellaista tutkinnon sisältöä ja opetusta, missä eri seikat toteutuvat ja eri näkökulmat tulevat huomioituiksi: avaintaitojen kehittäminen ja tukeminen, kestävyys- ja vastuullisuusosaamisen lisääminen ja vahvistaminen sekä tutkinnon relevanttius myös tulevaisuuden osaamishaasteissa. Kehittämällä sisällöllisesti laadukasta ja monipuolista tulevaisuuden osaajan työssään ja elämässään tarvitsemaa opintosisältöä on mahdollista sekä vastata tulevaisuuden monimutkaisiin osaamishaasteisiin ja -tarpeisiin että ratkoa empatiakartoista välittyviä haasteita.

6.1 Ideakortit

Huomioimalla ja pohtimalla kehittämisprojektissa aiemmin toteutetut vaiheet eli muun muassa kestäväan kehityksen megatrendien ja Opetushallituksen virallisten kehittyvien osaamistavoitteiden ja arvoperustan tarkastelu sekä VASKI-kehittämishankkeen luomat sekä valtakunnalliset että paikallisesti mietityt puitteet kehitystyöhön oli mahdollista edetä kehittämissä työssä tuplatimanttimenetelmän seuraavaan vaiheeseen. Kehittämistyössä pystyttiin ideakorttien avulla edelleen rajaamaan ja konkretisoimaan osaamisen ja opintotarjonnan kehittämisen suuntaviivoja. Seuraavassa esitellään näitä ideakortteja.

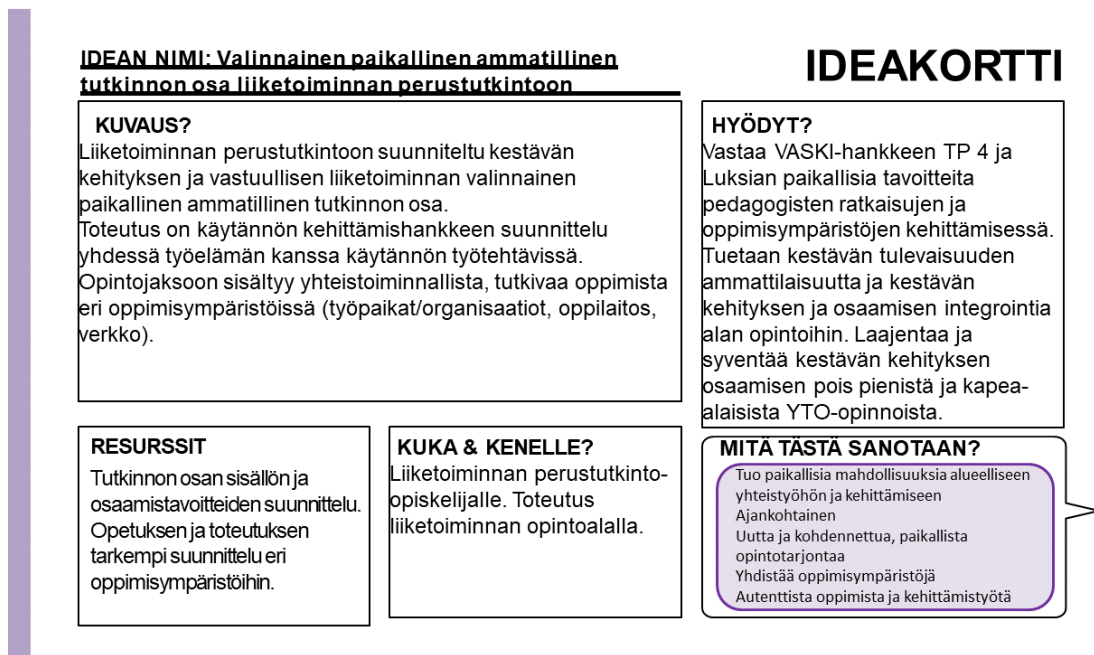
Kuvio 6: Valinnainen YTO-opinto liiketoimintaopiskelijalle

Opintotarjontaa olisi mahdollista kehittää lisäämällä tarjolle yhteisten tutkinnon osien (YTO) vapaasti valittavien opintojen joukkoon uusi, liiketoiminnan perustutkintoon suunniteltu opinto, jonka sisältö olisi Luksia-tasoisesta, kaikille perustutkinnoille yhteisesti suunnatusta kolmen osaamispisteen laajuisesta YTO-opinnosta poiketen suunniteltu juuri liiketoiminnan perustutkintoon ja sen opiskelijalle. Tästä opintojakson suunnittelusta käytiin keskustelua hanketyöryhmässä, että se vastaisi paikallisiin VASKI-hanketavoitteisiin pedagogisten ratkaisujen kehittämisen, tulevien ammattilaisten kestävän tulevaisuuden osaamisen lisäämisen ja kestävän kehityksen integroinnin osalta. Opinto voisi olla laajuudeltaan kolme tai viisi opintopistettä.

Koska Luksiassa kaikki vapaavalintaiset YTO-opinnot tarjotaan ainoastaan verkkototeutuksina, jäisi tästäkin toteutuksesta puuttumaan vuorovaikutuksellisuus, yhteistyö ja yhteiskehittäminen sekä yhdessä oppiminen. Myös Opetushallitus painottaa ammatillisten tutkintojen kestävä kehitystä koskeissa pohdinnoissaan muun muassa yhteistyön ja vuorovaikutuksellisuuden merkitystä oppimisen ja osaamisen olennaisina tekijöinä (Opetushallitus 2023c). Kolmen tai viidenkään opintopisteen laajuinen verkko-opinto ei vastaa myöskään Luksian tavoitteisiin monipuolisten ja laadukkaiden oppimisympäristöjen tarjoamisessa ja hyödyntämisessä. Opiskelijan näkökulmasta katsoen tälläkään hetkellä rajoitettuun valinnaisten YTO-opintojen joukkoon on jo muutenkin hankala sijoittaa valinnaisten joukosta ne juuri kiinnostavimmat, joten tämän opintojakson suunnittelu ja tarjolle asettaminen ei takaisi kestävän kehityksen osaamisen syventymistä sen joutuessa kamppailemaan valituksi tulemisestaan kaikkien muiden vapaavalintaisten YTO-opintojen joukossa, muun muassa eri kielten opintojen kanssa. Esimerkiksi ulkomaille vaihtoon suuntaavien on pakko sijoittaa valinnaisiin YTO-opintoihinsa valinnaisia kieli- ja vaihtoon valmistavia opintoja. Mikäli vapaavalintainen YTO olisi

laajuudeltaan viisi opintopistettä, koituisi opiskelijalle lisää päänvaivaa siitä, miten sijoittaa ja mistä valita niihin vielä puuttuvat neljä opintopistettä.

Pohdittavaksi tulee myös osaamisen laadullinen syvyys ja laajuus ja olennaisuus tulevaisuuden työelämän osaamishaasteiden tavoittamisessa. Kolmen tai viidenkään osaamispisteen laajuiset YTO-opinnot eivät edellä esitellyn mukaisesti etene kovin syvälle missään aiheessa. Jos opinto valittaisiin osaksi omia vapaavalintaisia YTO-opintoja, se jäisi silti vielä osaamisen osalta ohueksi ja irralliseksi suhteessa muuhun ammatilliseen tutkintoon ja sen ydinosaan.

Kuvio 7: Valinnainen paikallinen ammatillinen tutkinnonosa liiketoiminnan perustutkintoon

Toisena opetustarjonnan kehittämisen ideana pohdittiin valinnaisen paikallisen ammatillisen tutkinnon osan suunnittelua liiketoiminnan perustutkintoon. Tutkinnon osa voisi olla laajuudeltaan 15 tai 20 osaamispistettä, se sisältäisi sekä vastuullisen että kestävän liiketoiminnan teemoja ja yhdistäisi eri oppimisympäristöjä kokonaisuudeksi soveltamalla tutkivaa ja yhdessä oppimista ja kehittämistä. Tutkinnon osassa laadittaisiin kehittämishanke käytännön työtehtävissä työpaikkaympäristössä. Luksia-tasoisesti valinnainen ammatillinen tutkinnon osa vastaa Luksian VASKI-hankkeen TP 4 paikallisiin hanketavoitteisiin pedagogisten ratkaisujen ja oppimisympäristöjen kehittämisessä. Se yhdistää monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja sisältää autenttisen, opiskelijan keskiöön sijoittavan autenttisen oppimisen ajatuksen.

Tutkinnon osan tarjoamisella on mahdollista tukea liiketoiminnan opiskelijan kestävän tulevaisuuden ammatillisuuden muodostamista ja integroida kestävän kehityksen ja vastuullisen liiketoiminnan osaamista laajemmin liiketoiminnan alan opintoihin. Ammatillisen tutkinnon

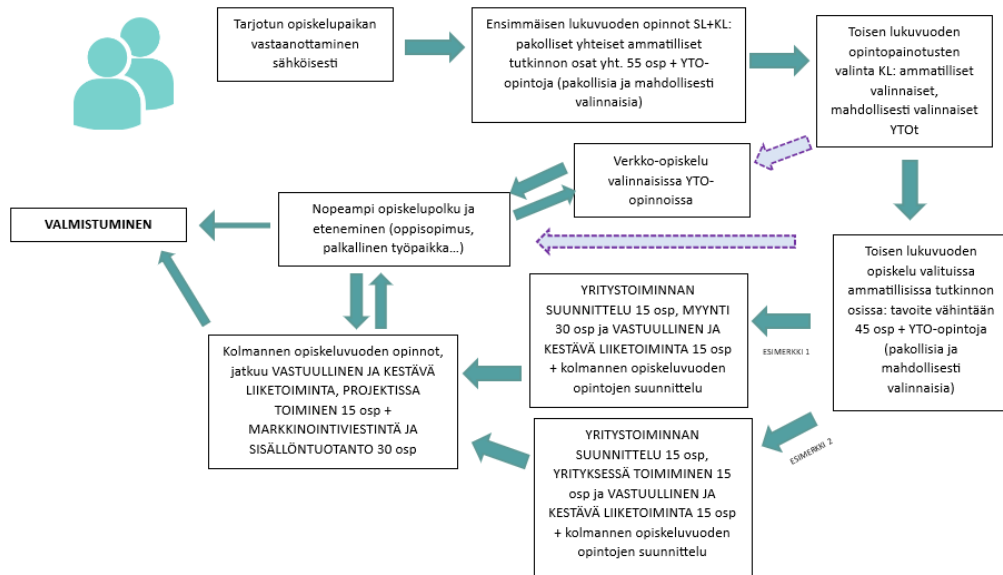
osan ollessa myös huomattavasti laajempi kuin laajinkaan YTO-opinto antaa se mahdollisuuden syvempään, monipuolisempaan ja kattavampaan ammatillisen osaamisen kehittämiseen. Ammatillinen tutkinnon osa on myös helpompi sijoittaa osaksi omaa perustutkintoa, ja sen avulla on mahdollisuus omassa tutkinnossaan hankkia erityisosaamista ja erikoistua vastuulliseen liiketoimintaosaamiseen.

Jos tarkastellaan Luksian strategisia perusvalintoja ja toimintasuunnitelmia, huomataan sieltä empatiakarttaan kirjatun mukaisesti, että paikallinen tutkinnon osa tukisi ja toisi uusia mahdollisuuksia alueelliseen yhteistyöhön ja kehittämiseen alueellisten toimijoiden kanssa. Yksi ammatillisen koulutuksen tehtävistä on myös työelämän kehittäminen (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017), mihin paikallisten organisaatioiden omasta toiminnasta ja tarpeista ponnistava kehityksellinen tutkinnon osa vastaa paremmin kuin hyvin. Tutkinnon osa on samalla paitsi ajankohtainen, myös katsoo ja suuntaa vahvasti tulevaisuuteen. Tutkinnon osan laajuus ja sen sisällöt antavat myös aitoja mahdollisuuksia paikalliseen verkosto- ja yritysyhteistyöhön ja käytännön työelämän kehittämiseen. Käytännönläheisyyden ja aidon organisaation tarpeista lähtevän kehittämishakuisuuden painottuminen tutkinnon osassa voisi kiinnostaa ja innostaa myös yrityksiä oppisopimusten käyttämiseen laajemmin opiskelijoiden osaamisen hankkimisessa, mikä taas voisi tehokkaammin tukea organisaation tavoitteita opiskeluvuoden pidentämisessä tavoiteltuun 11 kuukauteen vuodessa.

6.2 Tulevaisuuden palvelupolku

Tulevaisuuden palvelupolun avulla pyritään visuaalisemmin keinoin esittämään uudenlaisen perustutkinto-opiskelijan opintopolun etenemistä, jossa uusi esitelty ammatillinen tutkinnon osa on valittavissa ja sisällytettävissä opintoihin. Liiketoiminnan perustutkinto-opiskelijan tulevaisuuden palvelupolku aiemmin esiteltyyn opintojen etenemisen malliin verrattuna voisi muodostua esimerkiksi alla olevan kuvion esittämällä tavalla. Siinä opiskelija sijoittaa opintoihinsa vastuullisen ja kestävän liiketoiminnan 15 osaamispisteen laajuisen ammatillisen tutkinnon osan.

Mikko-Marjaana Merkonomiopiskelijan uusi palvelupolku perustutkinnossa

Kuvio 8: Tulevaisuuden palvelupolku

6.3 Tutkinnon osa: vastuullisen ja kestävän liiketoiminnan osaja

Opintoalakohtaisen innovoinnin ja kehittämisen tavoitteena oli tuottaa valmistuvalla, kestävä kehitystä ja vastuullisuutta opintoihinsa sisällyttäneelle opiskelijalla laajasti työelämässä ja urallaan sovellettavissa olevaa käytännön ammatillista osaamista. Tämän vuoksi liiketoiminnan opintoalalla pilotissa päädyttiin vertaiskeskustelujen, Opetushallituksen tutkinnon perusteissa julkikirjaamien kestävän kehityksen tavoitteiden eloonsaattamiseksi ja Luksian paikallisten VASKI-hanketavoitteiden pohjalta ideakorttien pohjalta valitsemaan korteissa ideoidusta kahdesta, opetuksen ja pedagogisten ratkaisujen kehittämisajatuksesta paikallisen ammatillisen valinnaisen liiketoiminnan tutkinnon osan kehittäminen jatkotyöstämiseen.

Paikallisen tutkinnon osan kehittämistä puoltaa muun muassa se, ettei liiketoiminnan perustutkinnon tutkinnon osiin sisälly sellaista ammatillista tutkinnon osaa, joka käsittelee ainoastaan kestävä kehitystä tai vastuullista liiketoimintaa. Lisäksi tällaisen paikallisen tutkinnon osan kehittämisellä on mahdollista tuoda osaamista jaettavaksi VASKI-hankkeen kautta laajemminkin muidenkin oppilaitosten hyödynnettäväksi, koska sen sisällöt ja teemat on suunniteltu juuri liiketoiminnan perustutkintoon. Paikallistenkin tutkinnon osien on tarkoitus tuottaa sellaista osaamista, joka on hyödynnettävissä laajemminkin kuin vain paikallisesti.

Ammatillisen valinnaisen tutkinnon osan sisältö määrittää sen nimen. Tutkinnon osan nimen tulee mahdollisimman selkeästi ilmaista, mistä osan sisällössä on kyse. Näin ollen päädyttiin nimeen Vastuullinen ja kestävä liiketoiminta. Nimi on linjassa muiden liiketoiminnan perustutkinnon tutkinnon osien nimien kanssa (esimerkiksi asiakaspalvelu, yritystoiminnan

suunnittelu, myynti ja palkanlaskenta). Suunniteltavan tutkinnon osan haluttiin tuovan perustutkinto-opiskelijalle mahdollisuuden syventävään liiketoiminnalliseen osaamiseen painopistealueiden sijoituessa vastuullisuuteen ja kestäväan kehitykseen.

Laajuudeksi suunniteltiin tässä vaiheessa 15 opintopistettä. Suurin osa liiketoiminnan perustutkinnon ammatillisista vapaasti valittavista tutkinnon osista on laajuudeltaan joko 15 tai 30 osaamispistettä, joten käsillä olevan tutkinnon osan haluttiin olevan linjassa muiden tutkintoon sijoitettavissa olevien tutkinnon osien kanssa ja suunniteltu laajuudeltaan sellaiseksi, että se olisi helposti sijoitettavissa omiin opintoihin.

Tutkinnon osan ammattitaitovaatimukset

Kuten muissakin ammatillisen tutkinnon opinnoissa ja tutkinnon osissa, myös suunniteltavana olevassa tutkinnon osassa tulee olla määriteltyä opiskelijan ammattitaitovaatimukset. Vastuullinen ja kestävä liiketoiminta -ammattitaitovaatimukset suunniteltiin seuraaviksi:

Opiskelija osaa:

- määritellä ja kuvata organisaation toiminnan ja prosessit kestäväan kehityksen ja vastuullisen liiketoiminnan eri näkökulmista
- arvioida organisaation toiminnan ja prosessit kestäväan kehityksen ja vastuullisen liiketoiminnan eri näkökulmista
- suunnitella tarkoituksenmukaisia kehittämistoimenpiteitä huomioiden eri näkökulmat organisaation vastuulliseen liiketoimintaan ja kestäväan kehityksen prosesseihin
- arvioida perustellen laatimansa suunnitelman toteuttamiskelpoisuutta organisaatiossaan.

Ammattitaitovaatimukset pyrkivät sisällöllisesti kattamaan riittäväällä laajuudella kestäväan kehityksen ja vastuullisen liiketoiminnan osa-alueet ja huomioitavat näkökulmat. Ammattitaitovaatimusten tulee siis kattaa vastuullisen liiketoiminnan ja kestäväan kehityksen eri osa-alueiden mukainen tarkastelu ja osaaminen. Sisällössä syvennetään kestäväan kehityksen osaamista ja luodaan osaamista vastuullisen ja eettisen liiketoiminnan osa-alueille. Koska tutkinnon osassa on tarkoitus työskennellä käytännön työtehtävissä ja laatia raportti siellä tehtävästä kehittämistyöstä, sisältyy osaamistavoitteisiin myös organisaation perusprosessien ja vastuullisen liiketoiminnan näkökulmien kriittinen tarkastelu ja perustellun kehittämissuunnitelman laadinta, joka kiteytyy tutkinnon osassa laadittavaan loppuraporttiin.

Tutkinnon osassa korostuu kehittämisosaaminen, tutkiva oppiminen ja yhteistoiminnallisuus, jossa opetuksen järjestäjä, opiskelija ja organisaatio tekevät tiivistä, vuorovaikutteista yhteistyötä tutkinnon osan osaamistavoitteiden saavuttamiseksi. Tutkinnon osa on vahvasti reaaliaikaisessa tapahtuvaa työskentelyä. Opiskelussa hyödynnetään kuitenkin ajankohtaisesti

monimediaista ja -kanavaista oppimista, opiskelua ja työskentelyä. Kantavana periaatteena tutkinnon osan opiskelussa ja suorittamisessa on, että se ei ole suoritettavissa pelkästään verkko-opintona ilman opetus- ja ohjauskontaktia niin oppilaitokselta kuin työskentelyorganisaatiostakaan. Työskentelyssä ja opinnojen etenemisessä vuorottelevat ja limittyvät tarkoituksenmukaisella ja joustavalla tavalla koko ajan etenevät prosessit kohdeorganisaatioissa, oppilaitoksella ja verkossa.

Vastuullinen ja kestävä liiketoiminta

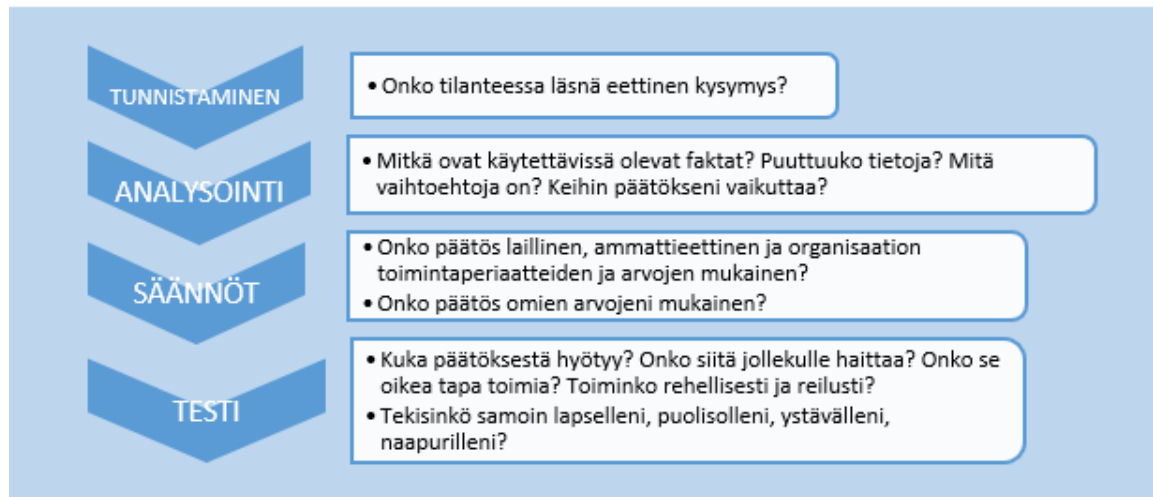
Vastuullisen liiketoiminnan käsitteeseen sisältyy englanninkielinen termi *compliance*, jolla viitataan määräysten tai vaatimusten noudattamiseen. Eri organisaatioiden tulee noudattaa niitä koskevaa lainsäädäntöä, normeja, säädöksiä ja sääntöjä. Vaatimustenmukaisen toiminnan yhteydessä puhutaan usein myös eettisyydestä ja eettisistä pohdinnoista. (Ratsula 2016, 12.) Vastuullinen toiminta kattaa organisaatioissa useita eri osa-alueita, käytännössä koko sen toiminnan ja laajentuu tätä nykyä vastuullisuus- ja eettisyyskeskusteluiden myötä myös sen tilaus- ja toimintaketjuihin (Fredman 2021).

Rikkomusten kautta organisaatiolle voi koitua erilaisia seuraamuksia, jotka voivat olla joko välittömiä tai välillisiä. Ääritapauksessa koko organisaation toiminta heikkenee tai lakkaa kokonaan rikkomusten seurauksena. (Ratsula 2016, 15.) Etenkin internetin aikakaudella ihmisten muisti on lähes loputon, ja julkisuus- ja mainehaitat saattavat seurata organisaatiota pitkään. Tahriintuneen julkisuuskuvan korjaamiseen voi kulua pitkä aika (Suomen Kuvalehti 2021), ja korjaaminen voi maksaa huomattavasti, kuten Volkswagenin päästöhuijaustapauksessa (Kaleva 2019). Vastuullisesta liiketoiminnasta puhuttaessa puhutaan yleensä yleisesti *yrittävyydestä*.

Vastuullisesti toimiva yritys huomioi kattavasti omissa toiminnassaan oman roolinsa, merkityksensä ja vaikutuksensa ympäröivään yhteiskuntaan (Savonia 2022). Toimintaan sisältyvät kestävä kehityksen tavoitteiden eri osa-alueet (Agenda2030), ja vastuullisuuden tulisi läpikäydä koko organisaatio kattavasti kaikkien toimintojen osalta (Savonia 2022). Suomalaisissa yrityksissä vastuullisuustyö on aiempia aikoja organisoidumpaa ja tavoitteellisempaa, mutta edelleenkin kestävä kehityksen liiketoimintamahdollisuuksia ei hyödynnetä niin paljon kuin mahdollista (FIBS 2021). Niin kutsutulla cleantech-alalla olisi Suomessa kuitenkin varaa kasvaa globaalistikin ratkaisu- ja puhtaiden teknologioiden tarjonnassa. Cleantech-tekniikat pyrkivät pienentämään ympäristölle koituvia haittoja ja käyttämään luonnonvaroja kestävämmiin. (Leinonen 2019.) Vastuullisen liiketoiminnan osaamiselle on siis olemassa oleva tarve työnteekijämarkkinoilla.

Vastuullisuudesta ei oikein voida puhua ilman termejä etiikka ja eettisyys. Vastuulliseen toimintaan pyrkivä organisaatio joutuu jatkuvasti monitoroimaan koko toimintaansa ja toimintaketjuaan eettisten periaatteiden pohjalta: joudumme jokainen jatkuvasti tekemään eettisiä päätöksiä arjessamme. Eettisten valintojen takana on usein tietoisia päätöksiä, ja

epäeettisten valintojen kohdalla taas ei usein tunnisteta asiassa olevan mitään ongelmaa (Ratsula 2016, 19). Eettisen liiketoiminnan osaamisessa tulisi osata tunnistaa ja havainnoida eettisen päätöksenteon haasteita ja kipukohtia organisaatioissa aina johtotasolta ruohonjuuritason tasolle. Eettisesti tietoisien työskentelyn tulee olla johdettua toimintaa organisaatiossa.

Kuvio 6: Eettinen päätöksentekoprosessi (mukaillen Ratsula 2016, 21)

7 TUOTA: Tutkinnon osan toteutussuunnitelma

Luksia on mukana muun muassa VASKI-hankkeessa, koska sen tahtotilaan, tavoitteisiin, strategiaan ja arvoihin sisältyy muun muassa monipuolisen opintotarjonnan kehittäminen osaamistarpeita ennakoiden yhdessä asiakkaiden kanssa, koulutustarjonnan ja pedagogisten ratkaisujen kehittäminen, digitalisaation hyödyntäminen muun muassa pedagogiikassa, kestävän kehityksen mukainen toiminta sekä toimiminen ajantasaisissa, laadukkaissa ja monipuolisissa oppimisympäristöissä (Luksia 2023f.) Paikallisen ammatillisen tutkinnon osan suunnittelu, vastuullinen ja kestävä liiketoiminta vastaa useisiin näistä tavoitteista ja toisaalta niiden on tultava huomioiduksi myös itse opetuksen ja tutkinnon osan toteuttamis- ja opiskelutavan suunnittelussa. Tässä opinnäytetyössä esitellään yksi mahdollinen toteuttamissuunnitelma.

Toteuttamissuunnitelmassa yhdistellään eri opiskelutapoja ja -ympäristöjä. Osa opetuksesta tapahtuu kontaktiopetuksena yhdessä oppien oppilaitoksessa. Osa opetuksesta ja muun muassa materiaalista sijoittuu verkkoon. Työpaikoilla ja muissa vastaavissa organisaatioissa ja toimintaympäristöissä oppilaitoksen ulkopuolella laaditaan yhteistyössä kohdeorganisaation kanssa kehittämisprojekti ja raportti muun muassa tutkivan oppimisen metodeja ja keinoja käyttäen, jossa opiskelija on keskiössä aktiivisena toimijana.

Pedagogiset mallit

Tutkinnon osan opetus ja opiskelu yhdistelee eri pedagogisia malleja kokonaisuudeksi. Eri osa-alueissa ja toiminnoissa painotukset vaihtelevat siinä, mitä pedagogista mallia tai malleja kulloinkin sovelletaan. Pedagogisten mallien taustalla vaikuttaa aina jokin oppimiskäsitys, ja sekä noudatettava pedagogiikka että käytettävät oppimismenetelmät valitaan tukemaan osaamistavoitteiden saavuttamista (Alaniska et al. 2019, 3).

Ohjauksellisen pedagogiikan ajatuksen mukaisesti opetuksessa halutaan tarjota aktiivista ja yksilöllistä oppimista ja opiskelijalle joustavia opiskelumahdollisuuksia. Monimuotoisia opetusmenetelmiä kehitetään ja integroidaan tieto- ja viestintätekniikan avulla uudenaikaisiksi kokonaisuudeksi. Tavoitteena on parantaa oppimistuloksia ja monipuolistaa opiskelumuotoja. (Jääskelä 2009, 223-224.) Vaikka tätä blended learning -mallia on avattu Jyväskylän avoimen yliopiston aikuisopiskelijan näkökulmasta (Jääskelä 2009, 224), siinä on elementtejä, joita voidaan soveltaa myös toisen asteen koulutuksessa ja alaikäisten opiskelijoiden koulutuksessa. Yhtä lailla toisen asteen koulutuksessa opiskelijan oma esiyymmärrys asiasta on merkitsevää uuden asian oppimiselle ja siihen orientoitumiselle.

Oppiminen on henkilökohtainen tiedonrakentamisen prosessi, jossa olennaista on dialogi teorian, käsitteiden ja tutkimuksen kanssa. (Jääskelä 2009, 224.) Opiskelijan omaa tiedostamista, tiedon arviointia, vertailua, perustelemista ja kysymyksenasettelua (Jääskelä 2009, 225) on mahdollista pyrkiä tukemaan myös toisen asteen opiskelussa. Tarkoituksenmukaisilla ja ajankohtaisilla ratkaisuilla opetuksessa voidaan tukea opiskelijan aktiivista osallistumista ja yhteiskunnan jäseneksi kehittymistä (Jääskelä 2009, 226). Blended learning -mallista opetuksen ja ohjauksen menetelmistä on lainattavissa muun muassa seuraavia siinä käytettäviä elementtejä ammatillisen perustutkinnon opetukseen: monipuoliset osallistumismahdollisuudet asuinpaikkakunnasta riippumatta, henkilökohtaistaminen ja ohjauksen sekä palautteen antaminen, yhteistyöskentelyä eri tavoin ja oppimistehtävien työstämistä.

Tutkinnon osan opiskelun ja suorittamisen toteuttamisen pohjana toimii muun muassa integratiivisen pedagogiikan ajatus, jossa toimijan asiantuntijuus ja osaaminen kehittyy ongelmia pohtimalla ja ratkaisemalla. Integratiivisessa pedagogiikassa yhdistyy samanaikaisesti teoreettinen tieto käytännölliseen tietoon sekä itsesäätely- ja sosiokulttuurinen tieto. Itsesäätelytiedot ovat oman toiminnan ja sen ohjaamisen taitoja, sosiokulttuurinen tieto taas aitoihin toimintaympäristöihin osallistumiseen sidottua oppimista. (Alaniska et al. 2019, 15.)

Koska opiskelussa yhdistetään oppimista, kehittämistä ja työtä tehdään käytännön kehittämistyönä yhdessä työelämän kanssa, on kyseessä myös käytäntöön pohjautuva projektioppimisen pedagoginen malli, johon yhdistyy ongelmapohjainen oppiminen ja yhteisöllinen oppiminen. Käytännön työelämästä pyritään löytämään kehitettävä kohde tai kohteet, joiden parissa työskennellään. Työskentelyä ja etenemistä ohjaavat ja tukevat opettaja ja työelämän

edustaja. (Alaniska et al. 2019, 6; 8; 10-11.) Projekti- ja ongelmapohjaisessa opiskelussa olennainen ryhmässä oppiminen ja työstäminen tapahtuvat oppilaitoksen kontaktiopetuksessa sekä verkko-oppimis-ympäristöjä hyödyntämällä. Yhteisöllisessä oppimisessä osaamista ja tietoa jaetaan vertaisten kesken sekä käsitellään ja ratkotaan ongelmia yhteistoiminnallisesti (Alaniska et al. 2019, 10-11).

Sekä projekti-, ongelma- että yhteisöllisessä oppimisessä korostuvat opiskelijan oma vastuu ja aktiivisuus sekä teorian tiedon ja käytännön yhteen liittäminen (Alaniska et al. 2019, 9-11), mikä onkin olennaista tämältyyppisen opinon toteuttamisessa. Oma rooli ja vastuu oppimisesta sekä oppiminen tehostuu vertaistyöskentelyssä (Alaniska et al. 2019, 11). Integriatiivisen pedagogiikan mukaisesti teoriaa ja käytäntöä opitaan samanaikaisesti, ja opiskelussa vuorottelevat vuorovaikutteinen yhdessä opiskelu sekä itsenäinen työskentely työelämässä käytännön työtehtävissä (Alaniska et al. 2019, 15).

Verkko-oppimialusta

Opiskelua tukee ja ohjaa kontaktiopetuskertojen välissä opetuksessa käytössä oleva verkko-oppimialusta, jossa on aikataulutettuna teemoittain yhdessä kontaktiopetuksen ja työelämätyöskentelyn kanssa etenevä jaksotus. Verkko-oppimialusta on vuorovaikutteinen ja mahdollistaa yhteisöllisen, sekä opettajan että vertaisohjaamisen ja -tuen. Verkko-opiskelualustan on tarkoitus tarjota tukea ja ohjausta työelämässä toteutettavaan kehittämishankkeeseen esimerkiksi erilaisten teematehtävien ja materiaalien avulla ajasta ja paikasta riippumattomamin.

Verkko-oppimialusta muodostaa digitaalisen rungon ja materiaalivaraston tutkinnon osan opiskelulle, ja sitä kautta on mahdollista myös tehdä ja palauttaa osatehtäviä tutkinnon osaan. Verkko-osioon kootaan muun muassa tietopankki eri teemoihin ja suositeltavaa lisälukemista ja lähteistöä teorian tiedon ja -osaamisen syventämistä ajatellen. Verkkoaineistossa on perusteltua olla myös esimerkiksi video- ja luentolähteitä tiedon hankintaan ja syventämiseen sekä ajasta ja paikasta riippumattoman oman opiskelumuodon tukemiseksi.

Verkko-oppimialusta tukee myös jatkuvan haun kautta mukaan tulevia eri kontaktiopetuskertojen välissä oman projektin työstämisessä ja edistämässä työpaikalla ja mahdollistaa ohjauksen ja avun saamisen joustavasti oman projektin suunnitteluun ja edistämiseen.

Kontaktiopetus ja henkilökohtainen ohjaus

Tutkinnon osan kuhunkin alaosa-alueeseen suunnitellaan yksi tai tarvittaessa useampi lähiopeuspäivä, jolloin pureudutaan yhdessä käsiteltävän osa-alueen keskeiseen sisältöön, käsitteisiin ja teemoihin. Kontaktiopetus on välttämätön osa koko tutkinnon osan opiskelua. Kontaktiopetuksessa on looginen jatkumo teemakertojen välillä, ja opinon aloittaminen on

joustavasti mahdollista, kun aloituskerrat ja jatkoteemakerrat suunnitellaan tarjottavaksi vuosikelloon riittävän usein alkavina.

Kontaktiopetus limittyy kokonaisuudeksi yhdessä työelämätyöskentelyn ja verkko-opintoalustatyöskentelyn kanssa. Lähiopetus voidaan suunnitella niin, että yhteisöllinen oppiminen mahdollistuu myös etäosallistumisen kautta. Henkilökohtaista läsnäoloa kuitenkin kannustetaan vahvasti, jotta yhteisöllinen oppiminen, kokemusten jakaminen ja verkostotyöskentely olisi mahdollisimman tehokasta ja aitoa. Henkilökohtaisessa läsnäolossa mahdollistuu myös muunlainen yhteistyö, kohtaamiset ja verkostoituminen, jotka ovat elämässä myös hyvin tärkeitä ja tarjoavat mahdollisuuden myös muun muassa sosiaalisten taitojen kehittämiseksi.

Opetuskertojen teemat pohjautuvat tutkinnon osan osaamistavoitteiden osa-alueisiin: organisaation toiminnan ja prosessien tunnistaminen, määrittely ja tarkastelu kestävän kehityksen ja vastuullisen liiketoiminnan eri näkökulmista, organisaation toiminnan ja prosessien arviointi kestävän kehityksen ja vastuullisen liiketoiminnan eri näkökulmista, tarkoituksenmukaisen kehittämistoimenpiteiden suunnittelu huomioiden eri näkökulmat organisaation vastuulliseen liiketoimintaan ja kestävän kehityksen prosesseihin ja laaditun suunnitelman toteuttamiskelpoisuuden arviointi omassa organisaatiossa. Oman projektin työstämisen vaihe määrittelee myös osin kunkin kontaktiopetuskerran kulkua ja sisältöä, ja eri vaiheissa olevien opiskelijoiden tarpeet voidaan huomioida joustavasti tarjoamalla kontaktiopetuskerralla opetusta tarvittaessa useamman opettajan voimin.

Kontaktiopetuskertojen välissä työstetään sovittuja teemoja sovituilla tavoilla työyhteisöympäristössä soveltaen hankittua osaamista käytäntöön ja hankkimalla tutkinnon osan osaamistavoitteisiin nähden lisää ja syvempää osaamista käytännön työtehtävissä. Kontaktiopetuksen eteneminen suunnitellaan ja sijoitetaan lukuvuosikelloon lähtökohtaisesti niin, että tutkinnon osan teorian kontaktiopetus on mahdollista aloittaa jatkuvasti teemallisesti alusta jokaisella kontaktiopetuskerralla. Tämä tarkoittaa opiskelijalle ja työelämäkumppaneille sitä, ettei tutkinnon osan suorittaminen ole sidottu ainoastaan yhteen kertaan vuodessa, vaan kehittämisprojektityöskentelyn voi aloittaa teemallisesti aloittaa alusta kvartaaleittain eli kahdesti niin syys- ja kevätlukukaudella. Koska opiskelijoita otetaan nykyisessä toimintamallissa tutkinto-ohjelmiin jatkuvan haun kautta ympäri vuoden, antaa toteutusmalli joustavamman mahdollisuuden sijoittaa myös tämä tutkinnon osa omiin opintoihin.

Verkko-oppimisalustan ja kontaktiopetuskertojen lisäksi opiskelijalla sekä hänen työpaikan vastuuohjaajallaan on tarvittaessa mahdollisuus henkilökohtaiseen, yksilölliseen ohjaukseen yksin tai yhdessä esimerkiksi erityisissä pulmakohdissa tai kehittämisprojektin sisältöä ja rajaamista koskevissa erityisissä kysymyksissä. Henkilökohtaista ohjausta on lähtökohtaisesti tarjolla kullekin opiskelijalle kuhunkin tutkinnon osaan resursoidun aikaresurssin puitteissa, jossa voi olla vaihtelua saatavuuden ja riittävyyden osalta esimerkiksi eri aikoina lukuvuotta

ohjaushenkilöstön työaikaresurssin puitteissa. Henkilökohtaisen ohjauksen resurssi suunnitellaan tukemaan ja kulkemaan synkroniassa pitkälti vuosikelloon suunniteltujen lähiopetuskerrojen kanssa. Tutkinnon osaan vastuutetun tai vastuutettujen opettajien tulee saada kyseiseen tutkinnon osaan varattua resurssia riittävästi.

Ohjaamisen tavat voivat olla henkilökohtainen tapaaminen, tapaaminen sähköisten kokousvälineiden avulla tai esimerkiksi puhelu, sekä myös esimerkiksi sähköpostitse tapahtuvaa ohjausta. Yleisesti käytössä olevat viestintäsovellukset kuten WhatsApp tai Signal eivät pääsääntöisesti tietoturvasyistä toimi virallisina asiainhoidon- tai opintoneuvontakanavina useissa oppilaitoksissa. Vertaisten omassa yhteistyössä ja vertaisohjaamisessa opiskelijat tietenkin päättävät yhteydenpitotavoistaan ja -kanavistaan itse. Organisaatioiden ja oppilaitoksen yleiset tietoturvaohjeet ja -menettelyt tulee luonnollisesti huomioida yhteydenpidossa eikä esimerkiksi salassa pidettäviä tai arkaluontoisia asioita opintoon, kohdeorganisaatioon tai henkilöihin liittyen tule tällöinkään jakaa.

Henkilökohtaista ohjausta voidaan tukea ja toteuttaa myös hyvin suunnitellun ja toteutetun verkko-oppimisolustan kautta. Sinne voidaan suunnitella erilaiset osatehtävien etenemistasot tehtävineen, joista on mahdollista koostaa omaa raporttia portfoliotehtävien muodossa. Osatehtävät ovat monikanavaisia ja -mediaisia, ja koostuvat erilaisista tehtävätyypeistä. Verkko-oppimisolustalla tuetaan verkostoitumista, yhteisöllisyyttä ja yhteistä ongelmanratkaisua tarjoamalla keskustelufoorumi, jolla voi esittää kysymyksiä sekä opettajille että muille opiskelijoille sekä myös vastata itse muiden esittämiin kysymyksiin ja ongelmiin. Tällä tavoin saadaan myös tuettua tarkoituksenmukaisesti yhteisöllistä oppimista ja ongelmanratkaisua silloinkin, kun yksittäiset opiskelijat työskentelevät omien projektiensa parissa työpaikoillaan.

Käytännön työtehtävissä työskentely

Pääosa opiskelusta ja osaamisen hankkimisesta sekä teorian yhdistämisestä käytäntöön tapahtuu kehittämisprojektin parissa käytännön työtehtävissä työskennellen. Tässä työskentelyssä opiskelijan pääasiallinen tuki ja apu sekä yhteistyökumppani on hänelle omasta organisaatiosta nimetty vastuuohjaaja sekä opiskelijan työskentelyorganisaatio kokonaisuudessaan. Kehittämisprojektia työstetään organisaatiossa käytännön työtehtävien kautta osaamista hankkimalla ja syventämällä ja sitä teoreettiseen tietoon yhdistämällä. Työelämäjaksoilla päävastuu opiskelijan käytännön ohjauksesta työpaikalla on opiskelijan työpaikalla ja sen nimetyllä vastuuohjaajalla, mutta yksilöllisen opiskelusuunnitelman mukaisesti opinon kehittämistyötä ohjataan ja tuetaan myös oppilaitoksen yhteyshenkilön avulla, joka voi olla opinon vastuupettaja tai opinon muu pätevä ohjaaja.

Verkko-oppimisolusta ja sen materiaalit toimivat runkona ja tukena sekä opiskelijalle että hänen työpaikkaohjaajalleen koko kehittämisprojektin ajan. Myös tämän vuoksi verkkoalustan tulee olla hyvin suunniteltu ja toiminnoiltaan ja sisällöiltään toimiva. Vertaisoppiminen ja -

tuki työelämäjaksojenkin aikana mahdollistuu myös verkko-oppimisolustan kautta. Yhteistyöhön myös eri työpaikoilla ja eri projekteissa työskentelevien opiskelijoiden välillä kannustetaan heidän työskentelyorganisaatioidensa vaatimukset ja rajoitukset huomioiden (esimerkiksi vaitiolovelvoite).

Kehittämishankkeen raportti

Tutkinnon osan suorituksesta muodostuu lopulta kehittämisraportti, joka muodostaa pohjan opiskelijan työelämässä järjestettävälle näytölle ja osaamisen arvioinnille. Opiskelija on koko ajan dokumentoinut ja seurannut omaan tekemäänsä kehitystyötä, josta hänen koostamansa portfolio-raportti muodostuu. Myös osatehtävät ja niistä koostuva portfolio toimivat arviointimateriaalina, jonka avulla on myös opiskelijan raportissa arvioitavissa myös projektin eteneminen, sen onnistumiset ja mahdolliset parannuskohteet. Arviointi toteutetaan kuten muissakin ammatillisissa tutkinnon osissa opiskelijan, koulutuksen järjestäjän edustajan sekä työelämän edustajan kesken käytävässä arviointikeskustelussa. Opiskelijan itsearviointilla omasta työstään ja osaamisestaan on tässäkin tutkinnon osassa merkittävä rooli.

Tarkoituksenmukaisimmassa tilanteessa opiskelijan työstämästä raporista muodostuu osa kohdeyrityksen arjen hyviä käytäntöjä. Opiskelijalle tutkinnon osan parissa työskentely tuo aitoa kehittämisosaamista työelämässä, josta saatavat tiedot ja taidot ovat myös muihin yhteyksiin ja työpaikoille mukana vietävää osaamispääomaa. Tutkinnon osan tavoitteena on työelämän aito kehittäminen sekä opiskelijan oman asiantuntijuuden kehittyminen ja kasvu.

Opiskelijan raportti voi olla muodoltaan tai sisältää myös esimerkiksi prosessikuvauksen, Best Practices -dokumentin tai organisaation toiminta- tai palvelukonseptin tai sen osan. Raportin ja näyttömaterialin lopullisen muodon ja sisällön ratkaisee kohdeorganisaatio ja sen kehittämistarpeet - hieman samaan tapaan kuin liiketoiminnan perustutkinnon ammatillisessa valinnaisessa tutkinnon osassa Projektissa toimiminen, jossa toki projektisuunnitelma muodostaa pohjan koko tutkinnon osalle ja sen arvioinnille sisältäen kuitenkin vaihtelevasti erilaisia projektidokumentteja ja -aineistoa.

Vuosikello tutkinnon osan toteutuksessa

Vastuullisen ja kestävä liiketoiminnan tutkinnon osaan on laadittu vuosikello (Liite 2). Kontaktipäivien opetus tutkinnon osassa pohjautuu ammattitaitovaatimuksiin, jotka on osaamistavoitteissa määritelty seuraavasti:

Opiskelija osaa:

- määritellä ja kuvata organisaation toiminnan ja prosessit kestävä kehityksen ja vastuullisen liiketoiminnan eri näkökulmista

- arvioida organisaation toiminnan ja prosessit kestävän kehityksen ja vastuullisen liiketoiminnan eri näkökulmista
- suunnitella tarkoituksenmukaisia kehittämistoimenpiteitä huomioiden eri näkökulmat organisaation vastuulliseen liiketoimintaan ja kestävän kehityksen prosesseihin
- arvioida perustellen laatimansa suunnitelman toteuttamiskelpoisuutta organisaatiossaan.

Kontaktiopetuspäiviä järjestetään kaksi (2) peräkkäistä, syyslukukaudella kahdesti ja kevätlukukaudella kolmesti. Päivät järjestetään syyslukukaudella syys- ja marraskuussa, kevätlukukaudella tammi-, maaliskuu- ja toukokuussa. Päivien sisällöt ovat:

Päivä 1:

1. Kestävä kehitys ja vastuullinen liiketoiminta ja
2. Organisaation toiminta ja prosessit kestävän kehityksen ja vastuullisen liiketoiminnan näkökulmista.

Päivä 2:

1. Kehittämistoimenpiteiden määrittely ja
2. Suunnitelman toteutuskelpoisuuden arviointi.

Ohjauspäiviä tarjotaan neljästi lukuvuodessa: syyslukukaudella elo- ja joulukuussa, kevätlukukaudella huhti- ja kesäkuussa. Ohjauspäiville varataan aika etukäteen verkko-oppimisympäristön kalenterista. Heinäkuussa ei ole tarjolla lähiopetusta tai -ohjausta, ei myöskään oppilaitoksen pääsääntöisinä loma-aikoina viikoilla 8 ja 42.

Kontaktiopetuskertojen ja ohjauskertojen välisinä aikoina opiskelija työstää omaa kehittämishankettaan kohdeorganisaatiossaan, joka on siis oma työpaikka tai oppi- tai koulutusopimustyöpaikka. Työpaikka voi olla yksityisellä, julkisella tai kolmannella sektorilla.

8 Pohdinta ja jatkokehitysehdotukset

Kehittämishankkeen tavoitteena oli luoda Luksiaan liiketoiminnan ammatilliseen perustutkintoon VASKI-hankkeen puitteissa sellaista sisältöä, että sekä Luksian omat paikalliset että VASKI-hankkeen valtakunnalliset tavoitteet saavutettaisiin mahdollisimman hyvin. Paikallisia tavoitteita kestävän kehityksen saralla oli Luksiassa useampia, osin toisiinsa limittyviä, ja VASKI-hanketyötä haluttiin pilotoida useammalla opintoalalla ensin Lohjan kampuksella, josta luodut hyvät käytännöt laajennettaisiin Luksian muillekin kampuksille ja opintoaloille.

Tavoitteissa korostui opintojen ja käytäntöjen kehittäminen sillä tavoin, että opiskelijoille pystyttäisiin tarjoamaan sellaista osaamista ja sisältöä, jolla he pystyvät vastaamaan nyky-maailman ja tulevaisuuden haasteisiin. VASKI-kehittämistyön työpaketti 4 ”pedagogiset ratkaisut ja oppimisympäristöt” osallistumisen myötä haluttiin vastata juuri opintoalalta nouseviin osaamistarpeisiin, joka havainnollistuisi käytännössä työkaluna opiskelijoiden tulevaisuuden kestävyys- ja vastuullisuusosaamishaasteisiin. Tämän työkalun käytön tavoitteena oli luoda edellytyksiä tulevaisuuden laadukkaalle, laajalle liiketoiminnan osaamisperustalle, joka samanaikaisesti vastaisi valtakunnallisesti linjattuihin tulevaisuuden osaamistavoitteisiin, kuten ympäristön ja kansalaisten hyvinvointia edistävän talouden ymmärtäminen. Tavoitteiden mukaisesti käytännössä tuli tarkastella opintosisältöjen, opetuksen toteuttamistapojen ja käytettävien pedagogisten ratkaisujen arviointia, tarkastelua ja suunnittelua, joissa kiinnitetään erityistä huomiota TP 4 mukaisesti pedagogisiin ratkaisuihin ja oppimisympäristöihin. Työssä tuli huomioida samanaikaisesti sekä globaalit, kansalliset että paikalliset olosuhteet ja tavoitteet sekä yksittäisen opiskelijan osaamistarpeet nyt ja tulevaisuudessa - organisaation tavoitteita ja tarpeita unohtamatta.

Luksian paikallisten hanketavoitteiden mukaisesti haluttiin varmistaa, että kaikilla opiskelijoilla on riittävät perustiedot ja ymmärrys kestävä kehityksen merkityksestä yhteiskunnassa ja omalla ammattialalla. Luksiassa on saatu VASKI-hankkeen puitteissa kaikille opintoaloille laadittua *vastuullisuuslupaukset* (Luksia 2024a), mikä oli yksi keväällä 2022 pilottiopiintoalojen työskentelyn laajemmista tavoitteista: aikaansaada parhaiden käytäntöjen (Best Practices) laajentaminen ja monistaminen käyttöön kuntayhtymän kaikkiin toimipisteisiin. Vastuullisuuslupausten on tarkoitus toimia työkaluna opiskelijan kestävä kehityksen osaamisen arvioinnissa hänen tutkinnossaan. Paikallisella kehittämistyöllä haluttiin luoda edellytyksiä tulevaisuuden laadukkaalle, laajalle liiketoiminnan osaamisperustalle, ja sen vuoksi kehittämissä työssä oli huomioitava ja suunniteltava niin opetusta, arviointia kuin osaamisen todentamista. Ammatillisten perustutkintojen osaamisperusteita on elokuusta 2022 alkaen Opetushallituksen määrittelemänä muutettu sisältämään yhä vahvemmin kestävä kehityksen ja toiminnan painotusta.

Aiemmin esitellyn organisaatioempatiakartan perusteella voidaan sanoa, että Luksian organisaatiotason tavoitteisiin sisältyy houkutteleva ja ajantasainen, työelämässä relevantti opintotarjonta. Eri opintoalojen tarjolla olevien opintojen ja opintoihin sisällytettävien mahdollisten rääätälöityjen YTO-opintojen tai ammatillisten tutkinnon osien mahdollisesta laajentuneesta opintotarjonnasta VASKI-hankkeen myötä ei ole Luksian verkkosivuilta saatavissa tietoja - tiedot Luksian opintotarjonnasta opintojakso- tai tutkinnon osan nimiketasolla on aiempien vuosien tapaan saatavissa vain suljetusta Luksian Wilmasta (Wilma 2024). Myöskään Wilmassa ei ole opintojen niin kutsutussa opintopuussa mitään tarkempaa kuvausta, josta voisi tutustua opinnon tarkempaan koostumiseen ja sisältöön (Luksia Wilma 2023). Viestinnällisestä näkökulmasta opiskelijan osaamis-, tieto- ja taitotarpeisiin ei ehkä vastata verkkosivujen

nykyisellä sisällöllä ja opintojen esittelyllä, koska siellä saatavilla oleva tieto ja tarjonta kko opintotarjonnasta ja opintojen tarkemmista sisällöistä ei ole kovin syvällistä tai laajaa.

Osana VASKI-hankkeen aikaansaannoksia on Luksiassa kaikilla opintoaloilla pohdittu kestävän kehityksen työpajoissa niin ekologisen, taloudellisen, sosiaalisen kuin kulttuurisenkin kestävän kehityksen ilmenemistä omalla opetusallalla. Opintoalat ovat laatineet vastuullisuuslupaukset. Opiskelijalle työpajojen toteutus ja vastuullisuuslupauksen on määrä näkyä osaamisluvauksena, eli mitä opiskelija osaa ja millaisia työelämätaitoja hänellä valmistuessaan on. (Luksia 2024d). Työpajat ja niiden järjestäminen olivat osa VASKI-hankkeen yhteisiä materiaaleja ja toimintatapamalleja (VASKI kestävyystiekartta 2025). Verkkosivuilta ei löydy tietoja siitä, mitä esimerkiksi nämä listatut eri alojen vastuullisuuslupaukset konkretisoituina tarkemmin tarkoittavat, miten ne käytännön tasolla ja toimin integroidaan alan ammatillisten tutkinnon osien opetukseen, miten opiskelijan kestävän kehityksen osaamista käytännössä lupauksista alalla todennetaan ja millä tavoin arviointia toteutetaan.

Pilotoinnin myötä kestävä kehitys tuli integroida alan opintoihin, ja osaamista kerrytettäisiin erilaisissa kestävän kehityksen oppimisympäristöissä kuten verkossa, oppilaitoksissa ja työpaikoilla. Luodun oppimispolun tuloksena oli määrä synnyttää aloilla opiskelijasta kestävän tulevaisuuden ammattilainen, ja laadittuja tuloksia ja mahdollisia malleja VASKI-hankkeessa tarjota avuksi ja tueksi myös muiden oppilaitosten omien pedagogisten ratkaisujen ja oppimisympäristöjen kehitykseen. (VASKI - vastuullinen ja kestävä ammatillinen koulutus 2022-2023.) VASKI-hankkeen kestävyystiekartasta TP 4:n eri osa-alueiden esimerkkien joukosta ei löydy mainintoja Luksian tuotoksista sen miltään opintoalalta (VASKI kestävyystiekartta 2025).

Liiketoiminnan pilottiprojektina syntynyt paikallinen tutkinnon osa on konkreettinen, eri paikallisia VASKI-hankkeen tavoitteita yhdistelevä kokonaisuus, jossa sisällöllisesti yhdistyvät vastuullisen liiketoiminnan teemat ja kestävän kehityksen periaatteet ja jotka vastaavat kattavasti TP 4 ”pedagogiset ratkaisut ja oppimisympäristöt” tavoitteisiin. Geneeristen ennakointitietojen pohjalta (esimerkiksi Opetushallituksen Osaaminen 2035 -selvitys) VASKI-hankkeessa pidettiin muutenkin perusteltuna sitä, että oppilaitokset kehittävät omia paikallisia kestävän kehityksen tutkinnon osia - ainakin siihen saakka, kun kaikkien perustutkintojen uudistus- ja päivitystyö saataisiin valmiiksi (VASKI kestävyystiekartta 2025). Paikallisten tutkinnon osien kehittäminen, suunnittelu ja lanseeraus on valtakunnallisten tutkinnon osien kehittämis- ja uudistustyötä nopeampaa ja ketterämpää, ja paikallisia tutkinnon osia on aiemminkin käytetty apuna tutkinnonuudistustyössä jopa niin, että niistä on kehittynyt osa valtakunnallista opetussuunnitelmaa (VASKI kestävyystiekartta 2025). Esimerkiksi espoolainen Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia kehitti osana VASKI-hanketta Kestävän muodin edistämien tutkinnon osan, ja helsinkiläinen Perho Liiketalousopisto syvensi Yrityksessä toimimisen ammatillisen tutkinnon osan sisältöä kestävän kehityksen suuntaan (VASKI kestävyystiekartta 2025).

Esitelty yksi paikallisen tutkinnon osan järjestämis- ja toteutustapa yhdistelee niin eri oppimisympäristöissä tapahtuvaa opiskelua ja oppimista kuin erilaisia pedagogisia malleja. Opiskelija on keskiössä toteuttaen vuorovaikutteisesti käytännön kehittämistarpeesta lähtevän kehittämistyön omassa työskentelyorganisaatiossaan. Opinto ja sen tavoitteet eivät rajoitu millenkään tietylle toimintasektorille, vaan osaamistavoitteet on joustavasti kohdeorganisaation tarpeiden ja tilanteen mukaisesti saavutettavissa kaikenlaisissa toimintaympäristöissä yksityiseltä kolmannelle sektorille. Myöskään opiskelijan oma tausta ja esimerkiksi lähtötilanteen osaamiserot eivät ole merkitseviä opinon suorittamiselle, vaan se joustaa opiskelijan tilanteen ja tarpeen mukaan.

Kestävä kehitys sovitettuna ammatilliseen koulutukseen on määritetty yhdeksi elinikäisen oppimisen avaintaidoista, joita löytyy ammatillisten tutkintojen perusteista sekä yhteisistä että ammatillista tutkinnon osista (Opetushallitus 2023c). Paikallinen tutkinnon osa on sellaisenaan otettavissa käyttöön liiketoiminnan perustutkintoon sijoitettavana paikallisena tutkinnon osana myös muissa ammatillisissa oppilaitoksissa, koska se Opetushallituksen linjauksen mukaisesti (Opetushallitus 2022c) sisältää sellaista osaamista, jota voidaan hyödyntää useammassa työpaikassa. Tämä paikallinen tutkinnon osa ei rajoitu tiettyyn yritykseen, organisaatioon tai toimintaympäristöön, vaan sen tarkempi sisältö ja etenkin kehitystyö lähtee nimenomaan kulloisenkin kohdeorganisaation tilanteesta ja tarpeista. Vastuullisen liiketoiminnan teemojen taas tulisikin läpileikata koko liiketoiminnan perustutkinto kokonaisuudessaan, joten vastuullisuusnäkökulma tässä tutkinnon osassa on kaikkialla relevanttia ja tutkintoon valmistuvan merkonomin liiketoiminnallista ydinosaamista.

Erilaisten kehittämishankkeiden vaarana ja heikkoutena on usein se, että hankkeissa ja projekteissa aikaansaadut tuotokset eivät jalkaudu ja juurru jokapäiväiseen toimintaan, eivätkä integroidu pysyviksi, luonteviksi arjen käytännöiksi, joiden tekemistä ja edistämistä ei tarvitse sen enempää miettiä niiden ollessa kiinteä osa organisaation arkipäivää ja ajattelua. Verkkosivuilla esitellyt eri opintoalojen vastuullisuuslupaukset (Luksia 2024a) ja verkkosivujen Kestävä kehitys -sivulla (Luksia 2024e) lyhyesti kerrottu VASKI-hankeosallistuminen eivät näy tämän enempää Luksian julkisessa markkinoinnissa tai esimerkiksi eri opintoalojen opintotarjonnan ja tutkintojen räätälöitävänä sisältötarjonnan esittelynä verkossa. Opinnoista, opintoaloista ja opintojen sisällöistä esitellään verkkosivuilla pääosin sama tieto, joka on ammatillisista perustutkinnoista saatavissa muun muassa Opintopolusta. Myöskään VASKI-hankkeen kestävyystiekartasta (2025) ei löydy sieltä eri teemojen alta löytyvistä esimerkkitoteutuksista mainintoja Luksian tuotoksista, kuten paikallisista tutkinnon osista, oppimisjärjestelyistä, verkko-opinnoista tai muusta TP 4 tavoitteissa ja Luksian omissa paikallisissa hanketavoitteissa mainituista asioista.

Kuten muunkin Luksian opintoalatarjonnan kohdalla, myös liiketoiminnan perustutkinnon osalta Luksian verkkosivuilla kerrotaan ainoastaan tutkintonimike ja yleistä tutkinnon

tuottamasta osaamisesta, joka on tutkinnon omaa sisältökuvausta ja voidaan sellaisenaan lukea myös ePerusteista. Verkkosivuilla ei mainita mitään paikallisia tutkinnon osia (Luksia 2024e), joten nuo muutamatkin paikalliset liiketoiminnan tutkinnon osat, jotka ovat olleet tarjolla eli *Myymälässä toimiminen* ja *Digitaalinen liiketoiminta* lienevät yhä nähtävissä ainoastaan Luksian Wilmassa ja tiedot niiden suorittamisesta saatavissa vain opintoalan opettajilta. Verrattuna esimerkiksi Keudan (2023b) ja Mercurian (2024) informatiivisiin, myös paikallisia ammatillisia opintoja kattavasti ja havainnollisesti sivuilla vierailleille esitteleviin verkkosivuihin tämä on selkeästi hukattu mahdollisuus luoda laadukasta Luksia-brändiä ja viestiä ajankohtaisesta, relevantista opintotarjonnasta ulospäin. Näin olisi mahdollista houkuttaa tavanomaista opintosisältöä kattavamman ja monipuolisemman tarjonnan ja sisällön kautta opiskelijoita hakeutumaan opiskelemaan Luksiaan. Muun muassa Luksian opinahjokseen valitsevien opiskelijoiden ja ensisijaisten hakijoiden houkuttelemisen ja korkeampi valmistuneiden määrä ennestään tiukentuvassa talous- ja maailmantilanteessa ovat painoarvoltaan yhä tärkeämpiä Luksian toimintasuunnitelmassa ylöskirjattuja tavoitteita (Luksia 2025).

Toimintaympäristökartoituksista, Luksian omista huomioista vallitsevasta koulutuksen kentän ja toimintaympäristön tilanteesta ja muun muassa näistä empatiakarttaan tiivistetyistä organisaatiotavoitteista nähdään, että Luksia joka tapauksessa kilpailee muun muassa edellä mainittujen ja muiden uusimaalaisten ja pääkaupunkiseudun ammattioppilaitosten kanssa maantieteellisesti suhteellisen lyhyiden etäisyyksien ja yhteyksien vuoksi ainakin osittain täysin samoista opiskelijoista, joita voisi paikallisesti houkuttaa esimerkiksi juuri hyvin mietityllä ja esitellyllä opintotarjonnalla, jossa olisi selkeästi esitelty myös paikallisia tutkinnon osia. Ihanetilanteessahan opiskelija voisi suorittaa osatutkinnonkin näistä paikallisista tutkinnon osista osaamistaan syventääkseen, mikä taas tuottaisi oppilaitokselle lisää hakijoita ja opiskelijatyövuosia. Esimerkiksi verkkosivuillaan erittäin kattavasti paikalliset tutkinnon osat ja merkonomiosaamispolut esittelevään Mercuriaan oli kevään 2024 yhteishaussa liiketoiminnan perustutkintoon 270 ensisijaista hakijaa, ja Luksiaan 69 (Vipunen 2024). Luksian kaikkien alojen ensisijaisten hakijoiden määrä vuoden 2023 yhteishaussa väheni peräti 4,3 % (Luksia 2025, 6) - vuoden 2024 tietoja ei ollut saatavilla tammikuussa 2025. Myöskään vuosina 2021-2023 ei esimerkiksi Kestävän kehityksen YTO-opintopolkua tai muita Luksiassa valmiiksi koostettuja osaamispolkua esitelty oppilaitoksen verkkosivuilla, vaan pääsääntöisesti ainoastaan esimerkiksi kampuksen tiloissa seinäjulisteina ja henkilökunnan intrassa, eikä näitä tietoja verkkosivuilla ole ollut missään vaiheessa.

Verkkosivujen 2024-2025 tietojen perusteella ei ilmene, kehitettiinkö Luksiassa VASKI-hankkeen TP 4:ssä määriteltyjen tavoitteiden mukaisesti (VASKI - vastuullinen ja kestävä ammatillinen koulutus 2022) esimerkiksi verkkoympäristöjen ja etäopintotarjonnan hyödyntämistä eri aloilla, millä tavoin kestävää kehitystä on käytännössä integroitu opetukseen ja ammattitaitovaatimusten toteutukseen ja millaisia tulevan ammattilaisen kestävä tulevaisuuden osaamista kehittäviä ja lisääviä pedagogisia ratkaisuja ja oppimisympäristöjä hankkeessa on

kehitetty. Hyviä käytäntöjä ja ideoita esimerkiksi verkko-opiskeluympäristöjen kehittämiseen olisi mahdollista saada tarkastelemalla alan kilpailijoiden tarjontaa ja toimintaa, kuten Mercurian eKAMPUS (Mercuria 2025). VASKI-hankkeessa uusmaalaisista toimijoista esimerkiksi esimerkiksi espoolainen Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia loi Kestävän muodin edistämiseen 5 osaamispisteen laajuisen paikallisen tutkinnon osan, ja helsinkiläinen Perho liiketalousopisto syvensi ammatillisten opintojen Yrityksessä toimimisen tutkinnon osaa kestävän kehityksen painotuksilla (VASKI kestävyystiekartta 2025).

Kaikkia opintoaloja Luksiassa VASKI-hankkeessa koskivat samat Luksia-tason hankelinjaukset kuin liiketoiminnankin opintoalalla, joista esimerkiksi verkkoympäristöjen ja etäopintotarjonnan hyödyntäminen tai oppimisympäristöjen ja pedagogisten ratkaisujen kehittäminen ei ilmene verkkosivuilta niitä selaavalle potentiaaliselle opiskelijalle. Edellä esitelty yksi mahdollinen paikallisen ammatillisen valinnaisen tutkinnon osan toteutussuunnitelma liiketoiminnan perustutkintoon yhdistää erilaisia opiskelun ja oppimisen tapoja, hyödyntää erilaisia oppimisympäristöjä sekä verkkoympäristöä tarjoten myös ainakin osittaisen etäopiskelumahdollisuuden. Läsnäolevuutta ja osallistamista on tietyissä rajoissa mahdollisuus tukea ja toteuttaa myös etätoteutuksissa ja verkkoympäristössä. Tämä vaatii vain erityyppisten pedagogisten lähestymistapojen hallintaa ja hyvää, selkeää suunnittelua eri oppimisympäristöihin, jotta ne aidosti tukisivat suunniteltuja tavoitteita ja linjauksia.

Koska opinnäytteen laatijalla ei työpaikan vaihdoksen vuoksi ollut mahdollista toteuttaa tuplatimantin neljättä TUOTA-vaihetta käytännössä ja kokeilla pilottina esiteltyä paikallisen tutkinnon osan järjestämistä, organisointia ja lanseerausta käytännössä, ei TUOTA-vaihetta ole esitelty tässä työssä sen enempää kuin juuri eräänlaisena käyttöönottosuunnitelmana toimivan tutkinnon osan opetuksen suunnitelman muodossa. Laadittu käytännön toteutussuunnitelma on kuitenkin minkä tahansa koulutuksen järjestäjän sellaisenaan käyttöönotettavissa ja edelleen kehitettävissä, joko osana tutkinnon perustetta OPH-5162-2021 tai uudemmissa tutkinnon perusteissa paikallisena tutkinnon osana. Tutkinnon osan suunnitelma soveltuu myös sellaisenaan tulevien tutkinnon perusteiden suunnitteluun, luo hyvän pohjan koulutuksen järjestäjien omalle paikalliselle jatkokehitysideoinnille ja vastaa hyvin VASKI-hankkeen valtakunnallisiin yhteiskehittämisen tavoitteisiin sekä Luksian paikallisiin hanketavoitteisiin TP 4 ”pedagogiset ratkaisut ja oppimisympäristöt” huomioinnissa ja kehittämisessä.

Lähteet

- Alaniska, H. Hurskainen, J., Kähkönen, T., Maikkola, M., Pihlaja, J. & Tauriainen, T-M. 2019. Pedagogisia malleja. Viitattu 10.4.2023. <https://www.oamk.fi/emateriaalit/wp-content/uploads/pedagogisiamalleja.pdf>
- Ball, J. 2019. The Double Diamond: A universally accepted depiction of the design process. Viitattu 4.1.2023. <https://www.designcouncil.org.uk/our-work/news-opinion/double-diamond-universally-accepted-depiction-design-process/>
- Bromley, S. 2020. How to Run the Right Kind of Research Study with the Double-Diamond Model. Viitattu 4.1.2023. <https://www.smashingmagazine.com/2020/05/research-study-double-diamond-model/>
- Business College Helsinki 2023. Helsinki Business College Oy. Viitattu 20.2.2023. <https://www.bc.fi/business-college/hbcoy/>
- Design Council 2023. Design Methods for Developing Services. An Introduction to Service Design and a Selection of Service Design Tools. Viitattu 12.11.2023. https://www.designcouncil.org.uk/fileadmin/uploads/dc/Documents/DesignCouncil_Design%2520methods%2520for%2520developing%2520services.pdf
- Dufva, M. 2023. Mitä uutta megatrendeissä oikein on? Viitattu 22.2.2023. <https://www.sitra.fi/blogit/mita-uutta-megatrendeissa-oikein-on>
- Dufva, M. 2024. Megatrendit 2024. Viitattu 13.4.2024. <https://www.sitra.fi/blogit/megatrendit-2024/>
- ePerusteet 2023. Keuda liiketoiminnan pt 2022. Viitattu 9.4.2023. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/toteutussuunnitelma/3092940/ammattillinen/sisalto/3324950>
- Euroopan komissio 2023. Vihreä siirtymä. Viitattu 24.2.2023. https://reform-support.ec.europa.eu/what-we-do/green-transition_fi
- FIBS 2021. Jyrkkä muutos suomalaisyritysten vastuullisuustyössä. Viitattu 10.4.2023. <https://fibsry.fi/ajankohtaista/jyrkka-muutos-suomalaisyritysten-vastuullisuustyossa/>
- Fredman, J. 2021. Vastuullisuusraportointi - mitä mahdollisuuksia palvelulle tili-toimistoalalla? Viitattu 13.4.2024. <https://tilitoimistossa.taloushallintoliitto.fi/kolumnit/paakirjoitus/vastuullisuusraportointipalvelun-mahdollisuuksista-tilitoimistoalalla>
- Hietala, K. 2023. Ylen Ykkösaamu Kaisa Hietala 11.2.2023. Viitattu 22.2.2023. <https://areena.yle.fi/1-3239260>

- Hiilamo, E.A. 2023. Energiakriisi on ollut ”ennennäkemätön shokki” ja se tulee hyvin kalliiksi, sanoo professori - talousvaikutukset näkyvät kunnolla tänä vuonna. Viitattu 24.2.2023. <https://yle.fi/a/74-20010204>
- Ikävalko, K. 2023. Venäläishakkerit tekivät ehkä kyberhyökkäyksen Osuuspankin verkkosivulle. Viitattu 13.4.2024. <https://yle.fi/a/74-20053580>
- Jyväskylän yliopisto, opettajankoulutuslaitos 2022. Erilaiset oppimiskäsitykset. Viitattu 1.9.2022. <https://peda.net/jyu/okl/ko/ktkp010-biologia/eo>
- Jääskelä, P. 2009. Oppimisen laatu ja opiskelun joustavuus. Monimuotototeutuksesta kohti blended learning -toteutusta. *Aikuiskasvatus* 3/2009, 223-228.
- Kaleva 2019. Päästöhuijaus on maksanut Volkswagenille jo 30 miljardia - yhtiön entiselle johdolle uusia syytteitä. Viitattu 10.4.2023. <https://www.kaleva.fi/paastohuijaus-on-maksanut-volkswagenille-jo-30-mil/1719619>
- Kallio, J. 2016. Opettamisen vallankumous. Opettajasta elinikäisen oppimisen valmentajaksi. Helsinki: Tietosanoma.
- Karhu, O. 2023. HSL:n reittiopas oli pitkään pois käytöstä kyberhyökkäyksen vuoksi - hyökäysten määrä on kasvanut vuodessa merkittävästi. Viitattu 13.4.2024. <https://yle.fi/a/74-20053880>
- Kaskela, E. 2022. Metsien hiilinielut romahtivat -lankeaako Suomelle miljardien lasku? Viitattu 24.2.2023. <https://www.is.fi/taloussanommat/art-2000009287350.html>
- Kestavakehitys.fi. Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus. Viitattu 24.2.2023. <https://kestavakehitys.fi/sitoumus2050>
- Kestävän kehityksen edistäminen 2022. Ekologinen kestävyys. Viitattu 1.9.2022. <https://keke.bc.fi/Kestava-kehitys/suomi/ekologinen/>
- Keuda 2023a. Keudaan kohdistunut kyberhyökkäys. Viitattu 24.2.2023. <https://www.keuda.fi/2022/12/07/keudaan-kohdistunut-kyberhyokkays/>
- Keuda 2023b. Pienyrityksen digimarkkinointi 30 osp. Viitattu 7.1.2023. <https://www.keuda.fi/koulutukset/pienyrytyksen-digimarkkinointi/>
- Kiilakoski, T. 2022. Kestävää tekoa. Nuorisobarometri 2021. Viitattu 21.2.2023. <https://www.researchgate.net/profile/Tomi-Kiilakoski->

2/publication/365362553_Kestavaa_tekoa_Nuorisobarometri_2021_Sustainable_Action_Finnish_Youth_Barometer_2021/links/63722f15431b1f53009af29a/Kestaevaeae-tekoa-Nuorisobarometri-2021-Sustainable-Action-Finnish-Youth-Barometer-2021.pdf

Koli, H. 2017. Innoita oppimaan. Miten luoda oppimiselle mahdollisuuksia ja tehdä oppimisesta mukaansatempaavaa. Helsinki: House of Leading and Learning.

Korpela, H. 2024. Kyberhyökkäys voi estää puhtaan veden jakelun, sanoo asiantuntija - itärajan pienet kunnat varautuvat nyt verkkohyökkäyksiin. Viitattu 13.4.2024. <https://yle.fi/a/74-20082984>

Krogerus, M. 2024. Esedun toiminta on palannut normaaliin kyberhyökkäyksen jäljiltä - henkilötiedot ovat olleet koko ajan turvassa. Viitattu 13.4.2024. <https://yle.fi/a/74-20062713>

Kyberharjoitusskenaariot 2022. Merkittävä tietoliikennehäiriö. Viitattu 24.2.2023. <https://www.kyberturvallisuuskeskus.fi/fi/s/kyberharjoitusskenaariot/skenaariot/2022/merkittava-tietoliikennehairio>

Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017. Viitattu 24.2.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170531#L3P22>

Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta 547/2018. Viitattu 24.2.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180547>

Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta 1705/2009. Viitattu 24.2.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20091705>

Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta 548/2018. Viitattu 24.2.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180548?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=548%2F2018#Pidm45053757896544>

Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta 1215/2020. Viitattu 24.2.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2020/20201215>

Leinonen, T. 2019. Cleantech on jo merkittävä Suomen taloudelle - ja kasvupotentiaalia olisi runsaasti tarjolla. Viitattu 10.4.2023. <https://www.sitra.fi/artikkelit/cleantech-on-jo-merkittava-suomen-taloudel/>

Luksia 2021. Tarkastuslautakunnan arviointikertomus vuodelta 2021. Viitattu 24.2.2023. <https://www.luksia.fi/assets/liitteet/tietoa-luksiasta/Arviointikertomus-2021.pdf>

Luksia 2022. Talousarvio 2023 ja talous- ja toimintasuunnitelma 2023-2025. Viitattu 24.2.2023. <https://www.luksia.fi/assets/liitteet/tietoa-luksiasta/Talousarvio-2023-ja-talous-ja-toimintasuunnitelma-2023-2025.pdf>

Luksia 2023a. Yksiköt ja kartat. Viitattu 5.1.2023. <https://www.luksia.fi/yhteystiedot/yksikot/>

Luksia 2023c. Tietoa Luksiasta. Viitattu 24.2.2023. <https://www.luksia.fi/tietoa-luksiasta/>

Luksia 2023b. Kestävän kehityksen osaamispolku. Viitattu 4.1.2023. <https://www.luksia.fi/assets/liitteet/verkko-opinnot/Kestavan-kehityksen-polku-tutuksi.pdf>

Luksia 2023d. Verkko-opinnot. Viitattu 24.2.2023. <https://www.luksia.fi/opiskelijalle/yhteiset-tutkinnon-osat/verkko-opinnot/>

Luksia 2023e. Digi-Luksia. Viitattu 24.2.2023. <https://www.luksia.fi/opiskelijalle/tiedottaminen-ja-tietojaerjestelmaet/>

Luksia 2023f. Luksian strategia. Viitattu 24.2.2023. <https://www.luksia.fi/luksia/>

Luksia 2024a. Ensisijaisten hakijoiden määrä vuonna 2024 on 614. Viitattu 13.4.2024. <https://www.luksia.fi/yhteishaun-hakijamaara/>

Luksia 2024b. Jatkuva haku. Viitattu 13.4.2024. <https://www.luksia.fi/koulutus/jatkuva-haku/>

Luksia 2024c. Luksia. Viitattu 13.4.2024. <https://www.luksia.fi/luksia/>

Luksia 2024d. Kestävä kehitys. Viitattu 14.4.2024. <https://www.luksia.fi/kestava-kehitys/>

Luksia 2024e. Liiketoiminnan perustutkinto. Viitattu 18.3.2024. <https://www.luksia.fi/project/liiketoiminnan-perustutkinto-merkonomi/>

Luksia 2025. Talousarvio 2025 ja talous- ja toimintasuunnitelma 2025-2027. Viitattu 3.1.2025. <https://www.luksia.fi/wp-content/uploads/2024/12/talousarvio-ja-talous-ja-toimintasuunnitelma.pdf>

Mercuria 2024. Paikalliset tutkinnon osat. Viitattu 7.1.2023. <https://www.mercuria.fi/opiskelijalle/paikalliset-tutkinnon-osat/>

Mercuria 2025. Mercuria eKAMPUS. Viitattu 3.1.2025. <https://ekampus.mercuria.fi/>

Muilu, H., Reunanen, J., Rissanen, J. & Rummukainen, A. 2023. Savolaisen sähköpölyvään vie-reen ajoi salaperäinen valokuvaaja - tällaisia uhkia on nyt ympäri Suomea. Viitattu 13.4.2024. <https://yle.fi/a/74-20055216>

Mäntylä, J-M. 2023. Asiantuntijat Sitran raportissa: Ilman monimuotoista luontoa ei ole ta-
loutta. Viitattu 22.2.2023. <https://yle.fi/a/74-20017675>

Niskala, M., Pajunen, T. & Tarna-Mani, K. 2013. Yritysvastuu. Raportointi- ja laskentaperiaat-
teet. Helsinki: KHT-Media.

Opetushallitus 2021a. Kestävää kehitystä tuetaan ammatillisessa koulutuksessa 3,5 miljoon-
nalla. Viitattu 10.3.2022. [https://www.oph.fi/fi/uutiset/2021/kestavaa-kehitysta-tuetaan-
ammatillisessa-koulutuksessa-35-miljoonalla](https://www.oph.fi/fi/uutiset/2021/kestavaa-kehitysta-tuetaan-
ammatillisessa-koulutuksessa-35-miljoonalla)

Opetushallitus 2021b. Liiketoiminnan tutkinto OPH-5162-2021. Viitattu 4.1.2023. [https://epe-
rusteet.opintopolku.fi/#/fi/ammatillinen/7846211/tiedot](https://epe-
rusteet.opintopolku.fi/#/fi/ammatillinen/7846211/tiedot)

Opetushallitus 2022a. Varautuminen sähköpulaan varhaiskasvatuksessa, opetuksessa ja koulu-
tuksessa. Viitattu 24.2.2022. [https://www.oph.fi/fi/varautuminen-sahkopulaan-varhaiskasva-
tuksessa-opetuksessa-ja-koulutuksessa](https://www.oph.fi/fi/varautuminen-sahkopulaan-varhaiskasva-
tuksessa-opetuksessa-ja-koulutuksessa)

Opetushallitus 2022b. Viitattu 1.9.2022. <https://www.oph.fi/fi>

Opetushallitus 2022c. Tutkintojen perusteet. Viitattu 1.9.2022. [https://www.oph.fi/fi/koulu-
tus-ja-tutkinnot/tutkintojen-perusteet](https://www.oph.fi/fi/koulu-
tus-ja-tutkinnot/tutkintojen-perusteet)

Opetushallitus 2023a. Osaamisen osoittaminen ja arviointi. Viitattu 5.1.2023.
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/osaamisen-osoittaminen-ja-arviointi>

Opetushallitus 2023b. Kestävä kehitys kasvatuksen ja koulutuksen normiperustassa. Viitattu
9.4.2023. [https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/kestava-kehitys-kasvatuksen-ja-
koulutuksen-normiperustassa](https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/kestava-kehitys-kasvatuksen-ja-
koulutuksen-normiperustassa)

Opetushallitus 2023c. Kestävä kehitys ammatillisen koulutuksen tutkinnon perusteissa. Vii-
tattu 9.4.2023. [https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/kestava-kehitys-ammatilli-
sen-koulutuksen-tutkinnon-perusteissa](https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/kestava-kehitys-ammatilli-
sen-koulutuksen-tutkinnon-perusteissa)

Opetushallitus 2023d. Usein kysytyt kysymykset. Viitattu 12.11.2023.
[https://www.oph.fi/fi/usein-kysytyt-themes%5BOsaamisen%20arviointi%5D=Osaamisen%20ar-
viointi&sector%5BAmmatillinen%20koulutus%5D=Ammatillinen%20koulutus&keyword=&page=1](https://www.oph.fi/fi/usein-kysytyt-themes%5BOsaamisen%20arviointi%5D=Osaamisen%20ar-
viointi&sector%5BAmmatillinen%20koulutus%5D=Ammatillinen%20koulutus&keyword=&page=1)

Opetushallitus 2024a. Henkilökohtaistaminen. Viitattu 13.4.2023. [https://www.oph.fi/fi/kou-
lutus-ja-tutkinnot/henkilokohtaistaminen](https://www.oph.fi/fi/kou-
lutus-ja-tutkinnot/henkilokohtaistaminen)

Opetushallitus 2024b. Ammatillisen koulutuksen opiskelijapalaute. Viitattu 13.4.2024.
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/ammattillisen-koulutuksen-opiskelijapalaute>

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023. Ammatillisen koulutuksen järjestäminen. Viitattu 5.1.2023. <https://okm.fi/ammattillisen-koulutuksen-jarjestaminen>

Opintopolku 2022. Ammatillinen perustutkinto. Viitattu 1.9.2022. <https://opintopolku.fi/konfo/fi/sivu/ammattillinen-koulutus#ammattillinen-perustutkinto>

Opintopolku 2023a. Tutkinnon muodostuminen. Viitattu 7.1.2023. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/ammattillinen/7846211/rakenne>

Opintopolku 2023b. Ilmastovastuullinen toiminta 15 osp. Viitattu 7.1.2023. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/ammattillinen/7846211/tutkinnonosat/8057434>

Oppivelvollisuuslaki 1214/2020. Viitattu 24.2.2023. <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20201214>

Pekkarinen, E. & Tuukkanen, T. 2020. Maapallon tulevaisuus ja lapsen oikeudet. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2020:4. Viitattu 20.2.2023. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162990/Maapallon%20tulevaisuus_lapsen%20oikeudet.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Ratsula, N. 2016. Compliance - eettinen ja vastuullinen liiketoiminta. Helsinki: Talentum.

REDU 2023. Tietoa REDUsta. Viitattu 20.2.2023. <https://www.redu.fi/fi/redu>

Ronkainen, R. 2023. Kyberhyökkäys Rautavaaralla: ongelmat hallintoverkossa jatkuvat, kunta tekee rikosilmoituksen. Viitattu 13.4.2024.

<https://yle.fi/a/74-20056664>

Savonia 2022. Savonia-artikkeli: Vastuullinen liiketoiminta, päivänpolttava aihe. Viitattu 10.4.2023. <https://www.savonia.fi/artikkelit/savonia-artikkeli-vastuullinen-liiketoiminta-paivanpolttava-aihe/>

Stadin AO 2023. Tietoa Stadin AO:sta. Viitattu 20.2.2023. <https://stadinao.fi/tietoa-stadin-aosta/>

Suomen Kuvalehti 2021. Yrityksen maineen menettäminen on helppoa, mutta palauttaminen vie aikaa. Viitattu 10.4.2023. <https://suomenkuvalehti.fi/mielipide/puheenvuoro-yrityksen-mainen-voi-menna-helposti-mutta-sen-palauttaminen-vie-aikaa/>.

Taivassalo, M. 2024. Liiketoiminnan uudistetut perustutkinnon perusteet. Viitattu 13.4.2024. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Esitys_Taivassalo_Minna02022024Uudistetut_liiketoiminnan_perustutkinnon_perusteet.pdf

Tampereen yliopisto 2022. Pedagogisia malleja. Viitattu 1.9.2022. <https://www.tuni.fi/tlc/suunnittelu/pedagoginen-suunnittelu/#suuntauksia>

Tieteen termipankki 2022. Vertaisoppiminen. Viitattu 1.9.2022. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Nimitys:vertaisoppiminen>

Tilastokeskus 2023a. Koulutuksen järjestäjä. Viitattu 20.2.2023. https://www.stat.fi/meta/kas/koulutuksen_jar.html

Tilastokeskus 2023b. Inflaatio 8,4 % tammikuussa 2023. Viitattu 24.2.2023. <https://www.stat.fi/julkaisu/cl8bh5owd5inh0bw0w9h3xl0b>

United Nations 2023. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Viitattu 24.2.2023. <https://sdgs.un.org/2030agenda>

Valtioneuvosto 2022. Euroopan komissio julkaisi ehdotuksen EU:n yritysvastuulainsäädännöstä. Viitattu 24.2.2023. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410877/euroopan-komissio-julkaisi-ehdotuksen-eu-n-yritysvastuulainsaadannosta>

Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta 673/2017. Viitattu 12.1.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170673?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=valtioneuvoston%20asetus%20ammatillisesta%20koulutuksesta>

VASKI kestävyystiekartta 2025. Viitattu 3.1.2025. <https://www.thinglink.com/card/1669697124989665283>

VASKI - vastuullinen ja kestävä ammatillinen koulutus 2022. Viitattu 1.9.2022. <https://vaski.info/>

Vipunen 2023. Opetushallinnon tilastopalvelu. Viitattu 21.2.2023. <https://vipunen.fi/fi-fi>

Vipunen 2024. Opetushallinnon tilastopalvelu. Kevään 2024 yhteishaun hakijat liiketoiminnan perustutkintoon. Viitattu 17.4.2024. https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Ammatillisen%20koulutuksen%20ja%20lukio-koulutuksen%20yhteishaku%20-%20Hakukohteet.xlsb

Wilma 2024. Viitattu 14.4.2024. <https://www.wilma.fi/mika-on-wilma-jarjestelma/>

Ympäristöministeriö 2022. Mitä on kestävä kehitys. Viitattu 1.9.2022. <https://ym.fi/mita-on-kestava-kehitys>

Ympäristöministeriö 2023. Mitä on vihreä siirtymä? Viitattu 10.4.2023. <https://ym.fi/mita-on-vihrea-siirtyma>

Julkaisemattomat lähteet

Laurea Canvas 2022. Palvelumuotoilu ja yhteiskehittäminen -kurssin verkko-opiskelumateriaalit. Viitattu 24.2.2023.

Luksia Wilma 2023. Opintopuu. Liiketoiminnan perustutkinnon tutkinnon osat. Viitattu 7.1.2023.

VASKI - vastuullinen ja kestävä ammatillinen koulutus 2022-2023. Luksian hankesuunnitelma. Viitattu 5.1.2023.

Kuviot

Kuvio 1: Liiketoiminnan perustutkinnon muodostuminen (OPH-5162-2021).....	10
Kuvio 2: Double Diamond (Design Council 2023, 6).	18
Kuvio 3: Luksian organisaatioempatiakartta	28
Kuvio 4: Opiskelijan empatiakartta	29
Kuvio 5: perustutkinto-opiskelijan palvelupolku	38
Kuvio 6: Valinnainen YTO-opinto liiketoimintaopiskelijalle	43
Kuvio 7: Valinnainen paikallinen ammatillinen tutkinnonosa liiketoiminnan perustutkintoon	44
Kuvio 8: Tulevaisuuden palvelupolku	46

Liitteet

Liite 1: Liiketoiminnan perustutkinnon sisältö OPH-5162-2021	71
Liite 2: Vastuullinen ja kestävä liiketoiminta vuosikello	72
Liite 3: Vastuullisen ja kestävä liiketoiminnan osaja 15 osp näyttöarviointitaulukko	73

Liite 1: Liiketoiminnan perustutkinnon sisältö OPH-5162-2021

Tiedot

Tutkinnon osat

Asiakaspalvelu (106374)
 Tulokellinen toiminta (106390)
 Työyhteisössä toimiminen (106391)
 Asiakkaiden hoitaminen (106375)
 Finanssipalvelut (106376)
 Henkilöstön tukipalvelut (106377)
 Kirjapito (106378)
 Kirjaston tieto- ja opastamispalvelut (106379)
 Kirjastopalveluissa toimiminen (106380)
 Laskutus ja reskontra (106381)
 Logistiikkapalvelut (106382)
 Markkinointiviestintä ja sisältötuotanto (106383)
 Myynti (106384)
 Palkanlaskenta (106385)
 Palvelumuotoilu (106386)
 Projektissa toimiminen (106387)
 Tapahtumatuotanto (106388)
 Tilinpäätöskirjaukset (106389)
 Yrityksessä toimiminen (106733)
 Yritystoiminnan suunnittelu (106732)
 Huppuosaajana toimiminen (106730)
 Ilmastovastuullinen toiminta (106735)
 Kansainvälisessä työympäristössä toimiminen (106734)
 Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen (106731)
 Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen (106727)
 Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen (106728)
 Yhteiskunta- ja työelämäosaaminen (106729)
 Tutkinnon muodostuminen
 Osaamisen arviointi
 Liite 1. Arvoperusta
 Liite 2. Luvut ja pätevyudet

Tutkinnon osat

No.	Nimi	Laajuus
1	Asiakaspalvelu	20 osp
2	Tulokellinen toiminta	20 osp
3	Työyhteisössä toimiminen	15 osp
4	Asiakkaiden hoitaminen	30 osp
5	Finanssipalvelut	30 osp
6	Henkilöstön tukipalvelut	15 osp
7	Kirjapito	30 osp
8	Kirjaston tieto- ja opastamispalvelut	30 osp
9	Kirjastopalveluissa toimiminen	30 osp
10	Laskutus ja reskontra	15 osp
11	Logistiikkapalvelut	15 osp
12	Markkinointiviestintä ja sisältötuotanto	30 osp
13	Myynti	30 osp
14	Palkanlaskenta	30 osp
15	Palvelumuotoilu	15 osp
16	Projektissa toimiminen	15 osp
17	Tapahtumatuotanto	15 osp
18	Tilinpäätöskirjaukset	15 osp
19	Yrityksessä toimiminen	15 osp
20	Yritystoiminnan suunnittelu	15 osp
21	Huppuosaajana toimiminen	15 osp
22	Ilmastovastuullinen toiminta	15 osp
23	Kansainvälisessä työympäristössä toimiminen	15 osp
24	Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen	5 osp
25	Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen	11 osp
26	Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen	6 osp
27	Yhteiskunta- ja työelämäosaaminen	9 osp

Liite 2: Vastuullinen ja kestävä liiketoiminta vuosikello

Vastuullinen ja kestävä liiketoiminta vuosikello

2023–2024

Elo 2023						
M	T	K	T	P	L	S
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

Syys 2023						
M	T	K	T	P	L	S
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

Loka 2023						
M	T	K	T	P	L	S
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

Marras 2023						
M	T	K	T	P	L	S
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

Joulu 2023						
M	T	K	T	P	L	S
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

Tammikuu 2024						
M	T	K	T	P	L	S
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	31	31			

Helmi 2024						
M	T	K	T	P	L	S
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29			

Maalis 2024						
M	T	K	T	P	L	S
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Huhti 2024						
M	T	K	T	P	L	S
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

Touko 2024						
M	T	K	T	P	L	S
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

Kesä 2024						
M	T	K	T	P	L	S
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

Lukuvuoden kontaktiopetuksen päivämäärät ja vakiosisällöt

Kontaktiopetuspäivät. Toteutus pajamuotoisena ilmoittautujien ennakoilmoittautumisten perusteella. Ennakoilmoittautumisen perusteella on mahdollista saada päivän suunnitellusta sisällöstä poikkeavaa ohjausta omaan työhön.

Päivä 1: Kestävä kehitys ja vastuullinen liiketoiminta ja Organisaation toiminta ja prosessit kestävä kehityksen ja vastuullisen liiketoiminnan näkökulmista

Päivä 2: Kehittämistoimenpiteiden määrittely ja Suunnitelman toteutuskelpoisuuden arviointi

Opetuksen ja oppilaitoksen loma-ajat

Henkilökohtaista opetusta ja ohjausta ei saatavilla – verkko-oppimisympäristö ja vertaisyhteistyö.

Huomioi, että heinäkuussa EI OLE tarjolla opetusta eikä ohjausta.

Ohjauspäivämäärät

Lukuvuoden aikana tarjolla olevat ohjauspäivämäärät.

Varaa aika verkko-oppimisympäristön kalenterista.

Liite 3: Vastuullisen ja kestävän liiketoiminnan osaaja 15 osp näyttöarviointitaulukko

Vastuullisen ja kestävän liiketoiminnan osaaja 15 osp

Nimi:

Näytön ajankohta

Näyttöpaikka:

Näytön arvioija:

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- määritellä ja kuvata organisaation toiminnan ja prosessit kestävän kehityksen ja vastuullisen liiketoiminnan eri näkökulmista
- arvioida organisaation toiminnan ja prosessit kestävän kehityksen ja vastuullisen liiketoiminnan eri näkökulmista
- suunnitella tarkoituksenmukaisia kehittämistoimenpiteitä huomioiden eri näkökulmat organisaation vastuulliseen liiketoimintaan ja kestävän kehityksen prosesseihin
- arvioida perustellen laatimansa suunnitelman toteuttamiskelpoisuutta organisaatiossaan.

Arviointi**Ammattitaidon osoittamistavat**

Opiskelija osoittaa osaamisensa näytössä esittelemällä laatimansa kehittämisraportin. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

Opiskelija osaa määritellä ja kuvata organisaation toiminnan ja prosessit kestävän kehityksen ja vastuullisen liiketoiminnan eri näkökulmista.

Opiskelija

	Arvioinnin kriteerit	Opiskelijan suunnitelma / Arvioinnin havainnot
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • määrittää ja kuvaa ohjattuna organisaation toimintaa ja prosesseja • tietää vastuullisen liiketoiminnan periaatteet • tuntee kestävän kehityksen eri osa-alueet ja niiden sisällöt pääpiirteittäin 	
Tyydyttävä T2		
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • määrittää ja kuvaa kattavasti organisaation toimintaa ja prosesseja • tunnistaa ja osaa määritellä kattavasti vastuullisen liiketoiminnan periaatteita organisaatiossa • osaa määritellä kattavasti organisaation toimintaa ja prosesseja kestävän kehityksen eri osa-alueiden näkökulmista 	
Hyvä H4		
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • määrittää ja kuvaa monipuolisesti organisaation toiminnan ja prosessit • tunnistaa ja kuvaa monipuolisesti vastuullisen liiketoiminnan periaatteet organisaation eri osa-alueilla ja sen toiminnassa • tunnistaa ja määrittelee monipuolisesti organisaation toiminnan ja prosessit kestävän kehityksen organisaatiolle keskeisten osa-alueiden näkökulmista 	

Opiskelija osaa arvioida organisaation toiminnan ja prosessit kestävän kehityksen ja vastuullisen liiketoiminnan eri näkökulmista.

Opiskelija

	Arvioinnin kriteerit	Opiskelijan suunnitelma / Arvioinnin havainnot
Tyydyttävät T1	<ul style="list-style-type: none"> • kartoittaa ohjattuna organisaation toimintaa sosiaalisen, kulttuurisen, taloudellisen ja ekologisen kestävän kehityksen näkökulmista • kuvaa ohjattuna organisaation liiketoimintaa vastuullisen liiketoiminnan näkökulmista 	
Tyydyttävä T2		
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • kartoittaa organisaation toimintaa sosiaalisen, kulttuurisen, taloudellisen ja ekologisen kestävän kehityksen näkökulmista • kuvaa organisaation liiketoimintaa vastuullisen liiketoiminnan näkökulmista 	
Hyvä H4		
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • kartoittaa kattavasti ja monipuolisesti organisaation toimintaa sosiaalisen, kulttuurisen, taloudellisen ja ekologisen kestävän kehityksen näkökulmista • kuvaa kattavasti ja monipuolisesti organisaation liiketoimintaa vastuullisen liiketoiminnan näkökulmista 	

Opiskelija osaa suunnitella tarkoituksenmukaisia kehittämistoimenpiteitä huomioiden eri näkökulmat organisaation vastuulliseen liiketoimintaan ja kestävän kehityksen prosesseihin.

Opiskelija

	Arvioinnin kriteerit	Opiskelijan suunnitelma / Arvioinnin havainnot
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa ja suunnittelee ohjattuna organisaatiossa joitain kehittämiskohteita kestävän kehityksen jollain osa-alueella tunnistaa ja suunnittelee ohjattuna joitain kehittämiskohteita organisaation toiminnassa vastuullisen liiketoiminnan näkökulmasta 	
Tyydyttävä T2		
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa ja suunnittelee organisaatiossa joitain kehittämiskohteita kestävän kehityksen eri osa-alueilla tunnistaa ja suunnittelee joitain kehittämiskohteita organisaation toiminnassa vastuullisen liiketoiminnan näkökulmasta 	
Hyvä H4		
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa ja suunnittelee itsenäisesti organisaatiossa kehittämiskohteita kestävän kehityksen eri osa-alueilla tunnistaa ja suunnittelee itsenäisesti kehittämiskohteita organisaation toiminnassa vastuullisen liiketoiminnan eri näkökulmista 	

Opiskelija osaa arvioida perustellen laatimansa suunnitelman toteuttamiskelpoisuutta organisaatiossaan.

Opiskelija

	Arvioinnin kriteerit	Opiskelijan suunnitelma / Arvioinnin havainnot
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi ohjattuna suunnitelmansa toteuttamiskelpoisuutta organisaatiossa • osaa ohjattuna perustella suunnitelmansa toteuttamiskelpoisuutta • laatii ohjattuna parannuksia ja täydennyksiä laatimaansa suunnitelmaan 	
Tyydyttävä T2		
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi kattavasti suunnitelmansa toteuttamiskelpoisuutta organisaatiossa • perustelee monipuolisesti ja kattavasti suunnitelmansa toteuttamiskelpoisuutta organisaatiossa • laatii suunnitelmaansa joitain parannusehdotuksia saamansa palautteen pohjalta 	
Hyvä H4		
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi itsenäisesti suunnitelmansa toteuttamiskelpoisuutta kattavasti ja monipuolisesti eri näkökulmista • perustelee itsenäisesti suunnitelmansa toteuttamiskelpoisuutta monipuolisesti ja kattavasti eri näkökulmista • laatii itsenäisesti perusteltuja parannusehdotuksia suunnitelmaansa saamansa palautteen pohjalta 	